

Vaasan kaupungin
**HYVINVOINTIKERTOMUS
JA -SUUNNITELMA**
2023-2027

V ^ ^ S ^ .
V ^ S ^ .

ALKUSANAT

Viime vuoden aikana olemme monta kertaa kohdanneet kysymyksen siitä, mikä kunnan rooli on hyvinvoinnin edistämisessä, kun sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut ovat siirtyneet hyvinvointialueelle. Hyvinvointisuunnitelma on vastauksemme tähän kysymykseen. Edessänne on laaja kokonaisuus, joka käsittelee vaasalaisien hyvinvointia sekä tänään että huomenna. Ihmisen hyvinvointia analysoidaan elinkaarimallin mukaan sekä eri näkökulmista. Tältä pohjalta esitämme suunnitelmamme hyvinvoinnin parantamiseksi.

Suurin osa vaasalaisista voi erittäin hyvin. Suurella osalla on toimiva arki, tukevat verkostot ja he pitävät asuinympäristöstään. Valitettavasti kuitenkin osa vaasalaisista ei voi hyvin, ja he saattavat voida erittäinkin huonosti. Ongelmat kasaantuvat samoille ihmisille ja myös samoille asuinalueille. Globaalit trendit, kuten digitalisaatio ja mielipideilmaston muutokset, vaikuttavat jo nyt ihmisten arkeen. Myös nuorten pahoinvointi näkyy ja kuuluu sekä tilastoissa että kuntalaiskuulemisissa. Nykyelämä vaatii paljon ihmisiltä, erityisesti nuorilta, ja yhteiskunnan ja yksilön resilienssi ovat yhä tärkeämpiä.

Ennaltaehkäisevät palvelut ja yhteistyö ovat avaimia hyvinvointityössä. Kaupunki voi vaikuttaa kuntalaisten hyvinvointiin huolehtimalla siitä, että kaupunkilaiset löytävät meidän ja yhteistyökumppaneidemme palveluihin. Osattomuus ja yksinäisyys ovat monimutkaisia ongelmia, jotka koskettavat monia. Kohdennetuilla toimenpiteillä pyrimme vaikuttamaan tähän.

Haluan kiittää kaikkia, jotka ovat osallistuneet jollakin tavalla hyvinvointikertomuksen tai suunnitelman luomiseen omalla kokemuksellaan, ideoillaan tai osaamisellaan. Suuri joukko asiantuntijoita, poliitikkoja, viranhaltijoita ja työntekijöitä on osallistunut hyvinvointitietojen keräämiseen. Kansallisissa tilastoissa on löydetty monta ristiriitaisuutta, kuten se, miten ylipaino voi kasvaa, vaikka ihmiset liikkuvat enemmän kuin muualla. Asiantuntijoiden kokemukset ovat olleet korvaamattomia tilastojen tulkinnassa.

Lopuksi haluan kiittää kaikkia kuntalaisia, jotka ovat rohkeasti kertoneet omista elämästään. Olemme käyttäneet useaa erilaista osallistavaa menetelmää tässä projektissa, työpajoista digitaaliseen hyvinvointiroolipeliin, ja näin olemme saaneet mukaan paljon eri-ikäisiä kuntalaisia. Voin ilokseni todeta, että hyvinvointikertomuksemme perustuu vaasalaisien todelliseen arkeen.

Virve Flinkkilä

Hyvinvointijohtaja

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	4	3.5. Koko väestö	65
1.1. Tausta, tarkoitus ja tavoitteet	5	3.5.1. Elintavat	66
1.2. Yhteys Vaasan kaupungin strategiaan ja muihin ohjelmiin	5	3.5.2. Terveys	66
1.3. Päätös kertomuksen laadinnasta, laajuudesta ja käyttötarkoituksesta	6	3.5.3. Mielensterveys	68
1.4. Kertomuksen laatijat	6	3.5.4. Päihteet	69
1.5. Vuosittaisen raportin toteutus	7	3.5.5. Toimintakyky	70
		3.5.6. Osallisuus	70
		3.5.7. Turvallisuus	71
		3.5.8. Hyvää ja huolestuttavaa	73
2. Kaupungin väestötilastoja	8	4. Tietolähteet ja indikaattorit	74
2.1. Julkinen talous	9	5. Hyvinvointisuunnitelma	76
2.2. Väestörakenne	9	5.1. Lapset	76
2.3. HYTE-kerroin	11	5.1.1. Terveiden ja hyvien elintapojen edistäminen	76
3. Vaasalaisten hyvinvoinnin nykytila	12	5.1.2. Mielensterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaekäisy	77
3.1. Lasten hyvinvointi	13	5.1.3. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito	78
3.1.1. Elintavat	14	5.1.4. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen	79
3.1.2. Terveys	15	5.2. Nuoret	80
3.1.3. Mielensterveys	16	5.2.1. Terveiden ja hyvien elintapojen edistäminen	80
3.1.4. Päihteet	16	5.2.2. Mielensterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaekäisy	80
3.1.5. Toimintakyky	17	5.2.3. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito	81
3.1.6. Osallisuus	18	5.2.4. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen	82
3.1.7. Turvallisuus	19	5.3. Työikäiset	83
3.1.8. Hyvää ja huolestuttavaa	21	5.3.1. Terveiden ja hyvien elintapojen edistäminen	83
3.1.9. Lasten kuuleminen	22	5.3.2. Mielensterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaekäisy	83
3.2. Nuorten hyvinvointi	23	5.3.3. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito	84
3.2.1. Elintavat	24	5.3.4. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen	85
3.2.2. Terveys	26	5.4. Ikäihmiset	86
3.2.3. Mielensterveys	27	5.4.1. Terveiden ja hyvien elintapojen edistäminen	86
3.2.4. Päihteet	30	5.4.2. Mielensterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaekäisy	86
3.2.5. Toimintakyky	32	5.4.3. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito	87
3.2.6. Osallisuus	34	5.4.4. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen	87
3.2.7. Turvallisuus	35	5.5. Koko väestö	89
3.2.8. Hyvää ja huolestuttavaa	38	5.5.1. Terveiden ja hyvien elintapojen edistäminen	89
3.2.9. Nuorten kuuleminen	40	5.5.2. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito	90
3.3. Työikäisten hyvinvointi	41	5.5.3. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen	91
3.3.1. Elintavat	42		
3.3.2. Terveys	43		
3.3.3. Mielensterveys	44		
3.3.4. Päihteet	45		
3.3.5. Toimintakyky	46		
3.3.6. Osallisuus	48		
3.3.7. Turvallisuus	50		
3.3.8. Hyvää ja huolestuttavaa	51		
3.3.9. Työikäisten kuuleminen	53		
3.4. Ikäihmistien hyvinvointi	55		
3.4.1. Elintavat	56		
3.4.2. Terveys	57		
3.4.3. Mielensterveys	58		
3.4.4. Päihteet	58		
3.4.5. Toimintakyky	59		
3.4.6. Osallisuus	61		
3.4.7. Turvallisuus	62		
3.4.8. Hyvää ja huolestuttavaa	63		
3.4.9. Ikäihmistien kuuleminen	64		

1. JOHDANTO

Vaasan kaupungin tavoite on olla maailman onnellisin kaupunki. Hyvinvointi on tärkeä osa onnellisuutta, ja siksi sen edistäminen on tärkeä osa kaupungin strategiaa. Vaasalaisten hyvinvointi on parempaa kuin maassa keskimäärin, monesta näkökulmasta. Tilastot kertovat hyvistä tuloksista mielenterveydessä, koetussa elämänlaadussa, järjestötoiminnan aktiivisuudessa ja työssä jaksamisessa. Lisäksi asiantuntijat korostavat hyvinvoinnin voimavaroina erityisesti luonnonläheisyyttä, monikielisyyttä ja kehittymishalua.

Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin analyysi vaatii kuitenkin, että hyvinvoinnin osatekijöitä tutkitaan tarkemmin. Näin kunta voi löytää painopisteet, joissa toiminta voi kehittyä – joko omana työnä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Tässä asiakirjassa analysoidaan kuntalaisten hyvinvointia ikäryhmittäin, jotta löydettäisiin tyypillisiä haasteita ja vahvuuksia. Ikäryhmiä ovat lapset, nuoret, työikäiset ja ikäihmiset. Taustaineistona käytetään kansallisia tilastolähteitä (Sotkanet, Tilastokeskus, MayorsIndicators ja THL) sekä asiantuntijoiden kokemuksia ja kuntalaisten mielipiteitä.

Tämän analyysin avulla työryhmämme ovat löytäneet hyvinvoinnista sekä hyviä että huolestuttavia piirteitä. Jokaisen ikäryhmää käsittelevän luvun lopussa on yhteenveto hyvistä ja huolestuttavista tilastoista. Asiakirjan lopussa on tulevaisuuden suunnitelma siitä, miten kaupunki yhteistyökumppaneineen voi kohdata haasteita ja parantaa kuntalaisten hyvinvointia.

1.1. TAUSTA, TARKOITUS, JA TAVOITTEET

”Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista.”

§6 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, jonka seurauksena suuri osa kunnan palveluista siirtyi hyvinvointialueelle, muutti kunnan tehtävää ja roolia. Vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut eivät ole enää kunnan vastuulla, kunnassa on kuitenkin tärkeää edistää kuntalaisten hyvinvointia sillä säilyvien toimintojen kautta (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021).

Kuntien rooli keskittyy ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Tärkeää on kiinnittää huomiota etenkin rajapintojen tunnistamiseen ja käsittelyyn sekä yhteistyörakenteiden luomiseen ja kehittämiseen. Kuntaliitto (2022) määrittelee kunnan nykyiset hyvinvoinnin edistämistehtävät seuraavasti:

- osaamisen ja kulttuurin edistäminen
- kunnan elinvoiman edistäminen
- elinympäristön kehittäminen
- paikallisen identiteetin ja demokratian edistäminen.

Laki näkee siksi hyvinvoinnin laajempänä käsitteenä kuin esimerkiksi pelkästään fyysisenä kuntona. Tämä on vaikuttanut työryhmien työskentelytapaan ja analyyseihin. Projekti on fokusoinut ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin perusteella erilaisia sosiologisia teorioita: Erik Allardtin (1993) teorian elintasosta, sosiaalisista tarpeista ja elämänlaadusta (having, loving, being), Frank Martelan (2022) lisäykset ihmisestä aktiivisena olentona ja Alastair Agerin ja Alison Strangin (2008) kotouttamisen viitekehys.

Projekti kytkeytyy myös vahvasti kestävään kehitykseen, ja projektin taustalla on YKn kestävän kehityksen tavoitteiden indikaattorit. Tässä asiakirjassa on erityisesti huomioitu seuraavat tavoitteet: Terveyttä ja hyvinvointia (tavoite 3), Hyvä koulutus (tavoite 4) ja Eriarvoisuuden vähentäminen (tavoite 10).

1.2. YHTEYS VAASAN KAUPUNGIN STRATEGIAAN JA MUIHIN OHJELMIIN

Tämä asiakirja kytkeytyy kaupungin strategian ensimmäiseen teemaan: Hyvinvoiva ja osaava Vaasa, erityisesti sen ensimmäisen tavoitteeseen, onnelliset ja hyvinvoivat asukkaat. Asiakirjan tavoite on määrittellä, miten kaupunki edistää hyvinvointia sillä säilyvien toimintojen kautta.

Periaatteena on ollut eri strategioiden koostaminen yhteen laajaan asiakirjaan. Tämä asiakirja sisältää siksi myös Lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaisen Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman. Edellisen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointisuunnitelman voimassaolo päättyi vuonna 2022.

Ikäihmisten osuus tässä asiakirjassa vastaa Suunnitelmaa ikääntyneen väestön tukemiseksi Lain ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista (980/2012) 5 §:n mukaisesti. Vaasan kaupungin Ikäystävällisyyden toimenpideohjelma vuosille 2020–2025 on edelleen voimassa, ja sitä seurataan ja siitä raportoidaan tästä lähtien osana tätä asiakirjaa, mikäli toimenpiteet poikkeavat tästä asiakirjasta ja vastuuyksikkö on säilynyt Vaasan kaupungilla eikä siirtynyt Pohjanmaan hyvinvointialueelle sosiaali- ja terveystalvuelu-uudistuksen myötä. Tämä asiakirja toimii myös ehkäisevän päihdetyön suunnitelmana (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015).

Vaikka tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiä on otettu huomioon myös tässä asiakirjassa, Vaasan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022-2024 on erillinen dokumentti. Tätä suunnitelmaa seurataan ja siitä raportoidaan erikseen.

Vaasan kaupungin turvallisuussuunnitelma oli laadittu ajalle 2020 – 2021. Hyvinvointikertomus sisältää systemaattisesti myös turvallisuusnäkökulman ja siihen liittyviä toimenpiteitä. Tavoitteena on seuraavassa hyvinvointisuunnitelmassa huomioida turvallisuusasiat siten, että erillistä turvallisuussuunnitelmaa (ei lakisääteinen) ei enää erikseen laadittaisi.

Kaupungin hyvinvointikertomus noudattaa Pohjanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomuksen rakennetta ikäryhmittäin ja teemoittain sekä sisältää osittain samoja tavoitteita ja toimenpiteitä, joissa osapuolet tekevät yhteistyötä.

1.3. PÄÄTÖS KERTOMUKSEN LAADINNASTA, LAAJUUDESTA JA KÄYTTÖTARKOITUKSESTA

Vaasan kaupungin hyvinvointikertomus ja -suunnitelma on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) mukainen asiakirja. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma on myös keskeinen osa kaupungin strategiaa, joka on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 14.2.2022.

Tilastojen vertailussa käytetään Hyvinvoiva ja osaava Vaasa -teemaryhmässä hyväksytyjä (11.11.2022) vertailukaupunkeja eli Hämeenlinnaa, Jyväskylää, Kokkolaa ja Seinäjokea sekä Pohjanmaata ja koko maata.

Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma on hallintojenvälinen asiakirja, joka koskee kaikkia kaupungin toimialoja sekä yhdyspintoja muille toimijoille ja Pohjanmaan hyvinvointialueelle. Kaupunki sitoutuu toteuttamaan hyvinvointisuunnitelmassa mainitut toimenpiteet suunnitelman mukaisesti.

1.4. KERTOMUKSEN LAATIJAT

Hyvinvointikertomusprosessin ohjausryhmänä on toiminut kaupungin johtoryhmä. Tähän ryhmään kuuluvat kaupunginjohtaja, konsernihallinnon johtaja, sivistystoimen johtaja, kaupunkiympäristön toimialajohtaja ja talous- ja strategiajohtaja. Ohjausryhmä on päättänyt prosessin laatimisesta, etenemisestä ja painopisteistä.

Neljä asiantuntijatyöryhmää on toiminut hyvinvointikertomuksen sisällöntuottajana. Asiantuntijat edustavat kaupungin eri toimialoja, Pohjanmaan hyvinvointialuetta, viranomaisia, järjestöjä ja vaikuttajatoimielimiä. Asiantuntijat ovat kertoneet omia kokemuksiaan työelämästä ja trendeistä sekä löytäneet soveltuvia toimenpiteitä haasteiden kohtaamiseen.

Asiantuntijoiden kokoonpano:

- sivistystoimi: 12 (varhaiskasvatus, peruskoulutus, Vamia, nuorisopalvelut, liikuntapalvelut, opistot, kulttuuri- ja kirjastopalvelut)
- kaupunkiympäristö: 6 (kuntatekniikka, kiinteistötoimi)
- konserniohjaus: 7 (hyvinvointi, kotouttaminen, työllistäminen, turvallisuuspäällikkö, aluepalvelupäällikkö)
- Pohjanmaan hyvinvointialue: 8 (mielenterveyspalvelut, hammashoito, terveysasemat, perhesuunnittelu, kuntoutus, sosiaalipalvelut)
- järjestöt: 5 (Mieli ry, Folkhälsan ry, Settlementti ry, Mielle ry, Vaasan ensi- ja turvakoti ry)
- vaikuttajatoimielimet: 2 (nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto)
- viranomaiset: 2 (Poliisi, Liikenneturva)
- muut: 3 (Vaasan ammattikorkeakoulu, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, kokemusasiantuntija).

Kaupunki on myös järjestänyt työpajoja eri-ikäisille kuntalaisille keväällä 2023. Lapsille järjestettiin työpajoja päiväkodeissa ja kouluissa osana Lasten raatia maaliskuussa 2023, nuorille hyvinvointikeskustelu nuorisovaltuuston kanssa 4.5.2023, työikäisille työpaja Pohjanmaan yhdistykset ry:n kanssa 3.5.2023 ja ikäihmisille työpaja Vaasan kaupungin vanhusneuvoston kanssa 28.4.2023. Kaupunki järjesti työpajan myös kaupunginhallituksen hyvinvointijaostolle 9.5.2023. Työpajoissa on kerätty kaupunkilaisten kokemuksia ja ajatuksia oman hyvinvoinnin parantamisesta.

Kuntalaiskuulemisen laajentamisen ja saavutettavuuden kannalta luotiin hyvinvointipeli Maailman onnellisin kaupunki, jota kaupunkilaiset pääsivät pelaamaan älypuhelimella tai tietokoneella 29.5.-11.6.2023 eri puolilla kaupunkia. Pelillä kerättiin kokemuksia ja ideoita hyvinvointiin liittyvistä aiheista.

Hyvinvointikertomuksen tiedonkeruuseen on eri tavoin osallistunut useita satoja kuntalaisia. Myös kaupungin vuosittaisen onnellisuuskyselyn tuloksia on hyödynnetty hyvinvointikertomustyössä.

Hyvinvointikertomusprosessin valvojana on toiminut hyvinvointijohtaja Virve Flinkkilä.

1.5. VUOSITTAISEN RAPORTIN TOTEUTUS

Hyvinvointisuunnitelman seurantaan luodaan seurantaryhmiä ikäryhmittäin tehtävällä toimenpiteiden edistäminen ja raportointi. Työryhmät kokoontuvat useita kertoja vuodessa ja seuraavat mittareita. Seurannasta raportoidaan kaupunginhallituksen hyvinvointijaostolle kerran vuodessa syksyllä.

Kuntalaisten hyvinvoinnista raportoidaan valtuustolle vuosittain syksyllä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) mukaisesti.

2. KAUPUNGIN VÄESTÖTILASTOT

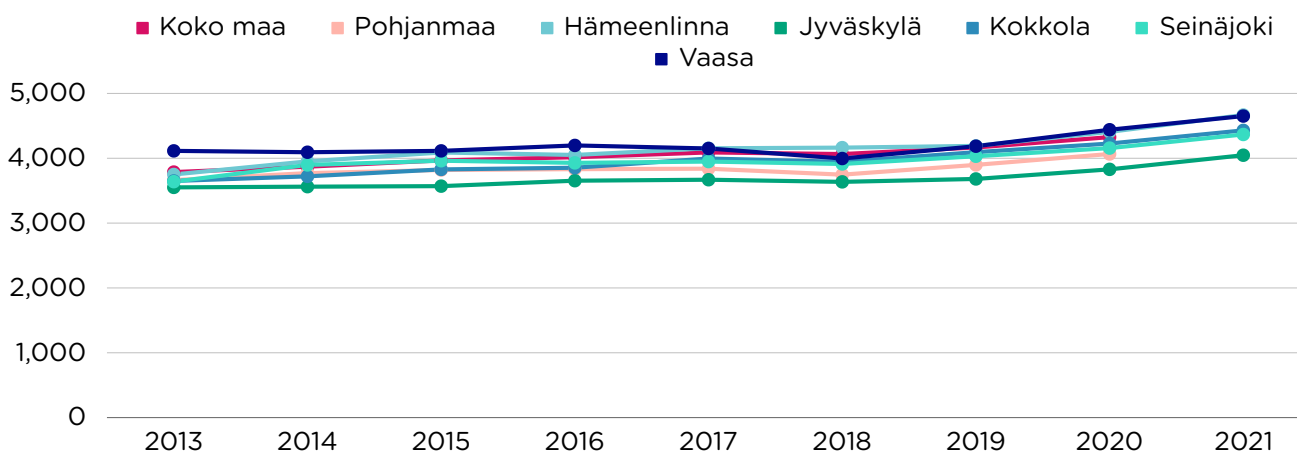

2.1. JULKINEN TALOUS

Valtionosuudet (euroa/asukas) ovat Vaasassa lähellä maan keskiarvoa, ja trendi on ollut vakaa. Kokkolan ja Pohjanmaan valtionosuudet ovat suuremmat kuin Vaasan. Vaasan valtionosuudet vuonna 2021 olivat 30,4 prosenttia nettokustannuksista, mikä on lähellä maan keskiarvoa. Vaasassa vuosikate (euroa/asukas) on vuodesta 2018 lähtien ollut merkittävästi vertailukuntia suurempi.

Lainakanta (euroa/asukas) on Vaasassa (4 500 vuonna 2021) lähellä vertailukaupunkien tuloksia, mutta enemmän kuin maassa keskimäärin (3 448 vuonna 2020). Suhteellinen velkaantuneisuus on pysynyt vakaana. Vaasassa suhteellinen velkaantuneisuus on korkeampi kuin maassa keskimäärin, mutta pienempi kuin Seinäjoella, Hämeenlinnassa ja Kokkolassa.

Asukaskohtaiset verotulot ovat olleet Vaasassa jatkuvasti suurempia kuin muissa kaupungeissa, ja trendi näyttää nousevan. Vaasassa oli vuonna 2021 verotuloja 4 651 euroa/asukas. Vertailukaupungeista vain Hämeenlinnan tulos ylitti Vaasan tuloksen.

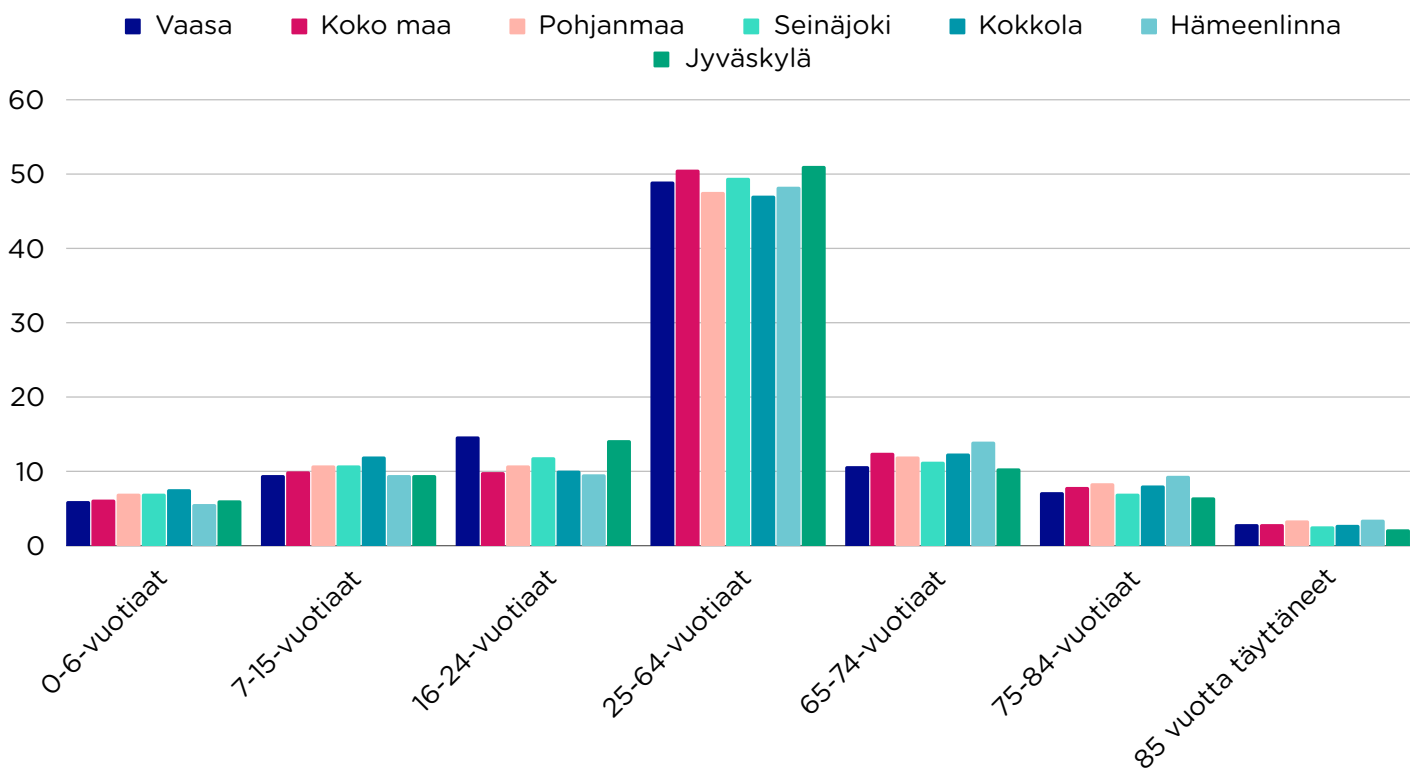

2.2. VÄESTÖRAKENNE

Vaasassa asui 67 988 henkilöä 31.12.2022. Näistä 50,7 prosenttia oli miehiä ja 49,3 prosenttia naisia. Väestön määrä kasvaa hitaasti. Vuonna 2022 Vaasasta pois muutti 4 196 henkilöä, ja Vaasaan muutti 4 730 henkilöä.

Demografinen huoltosuhde on Vaasassa jatkuvasti ollut pienempi kuin valtaosassa vertailukaupunkeja. Tämä luku osoittaa kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttäneitä on sataa 15-64-vuotiasta (työikäistä) kohden. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhde on. Vaasan tulos vuonna 2022 oli 54,5, kun maan keskiarvo oli 62,3.

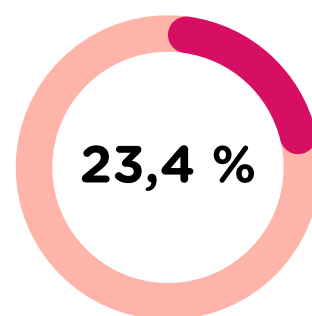

Taloudellinen huoltosuhde on Vaasassa jatkuvasti ollut pienempi kuin maassa keskimäärin ja valtaosassa vertailukaupunkeja. Taloudellinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohden. Vaasan taloudellinen huoltosuhde vuonna 2021 oli 124,3, ja maan keskiarvo oli 133,4. Seinäjoen taloudellinen huoltosuhde on pienempi kuin Vaasan, 121,3.

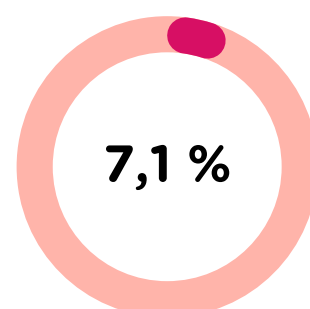
Vaasassa suurempi osa asukkaista on 16-24-vuotiaita kuin muissa kaupungeissa, mutta muuten väestörakenne näyttää melko samanlaiselta kuin muualla Suomessa. Alle 7-vuotiaiden osuus väestöstä on laskenut kaikkialla, myös Vaasassa, ja 75-84-vuotiaiden osuus on kasvanut.

Vuonna 2022 Vaasassa oli ruotsinkielisiä 23,4 prosenttia. Trendiä ei näy. Ulkomaan kansalaisia samana vuonna oli 7,1 prosenttia. Maan keskiarvo oli 5,8 prosenttia. Kaikkialla Suomessa ulkomaan kansalaisten osuus on kasvanut, erityisesti vuosina 2021-2022. Vastaanotettujen pakolaisten määrä 100 000:ta asukasta kohden on Vaasassa 113,3 (2022), mikä on enemmän kuin vertailukaupungeissa ja maassa keskimäärin (63,6 / 100 000 asukasta vuonna 2022).

Ruotsinkieliset

Ulkomaan kansalaiset

Koulutustasomittari osoittaa väestön koulutustason, joka on mitattu laskemalla perusasteen jälkeen suoritettujen korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohden. Vaasassa koulutustaso kasvaa hitaasti, ja se on jatkuvasti ollut korkeampi kuin vertailukaupunkien (paitsi Jyväskylän) ja koko maan. Naisten koulutustaso on kaikissa vertailukaupungeissa korkeampi kuin miesten, myös Vaasassa.

Lapsiperheiden osuus perheistä on Vaasassa hieman suurempi (2021: 38,2 prosenttia) kuin maassa keskimäärin (2021: 37,8 prosenttia), mutta vertailukaupunkien osuudet ovat lähellä toisiaan. Yhden hengen asuntokuntien määrä kasvaa kaikissa vertailukaupungeissa, ja Vaasan tulos ylittää vertailukaupunkien tulokset Jyväskylää lukuun ottamatta. Vaasassa 50,1 prosenttia (2022) asuntokunnista on yhden hengen asuntokuntia (maan keskiarvo on 46,4 prosenttia). Ahtaan asumisen lukema, 6,9 prosenttia, on lähellä maan keskiarvoa, 7,4 prosenttia, ja trendi näyttää laskevalta. Yksihuoltajaperheiden osuus on Vaasassa pienempi (2021: 21,1 prosenttia) kuin koko maassa (2021: 23,2 prosenttia), kuitenkin suurempi kuin muulla Pohjanmaalla (2021: 15,9 prosenttia).

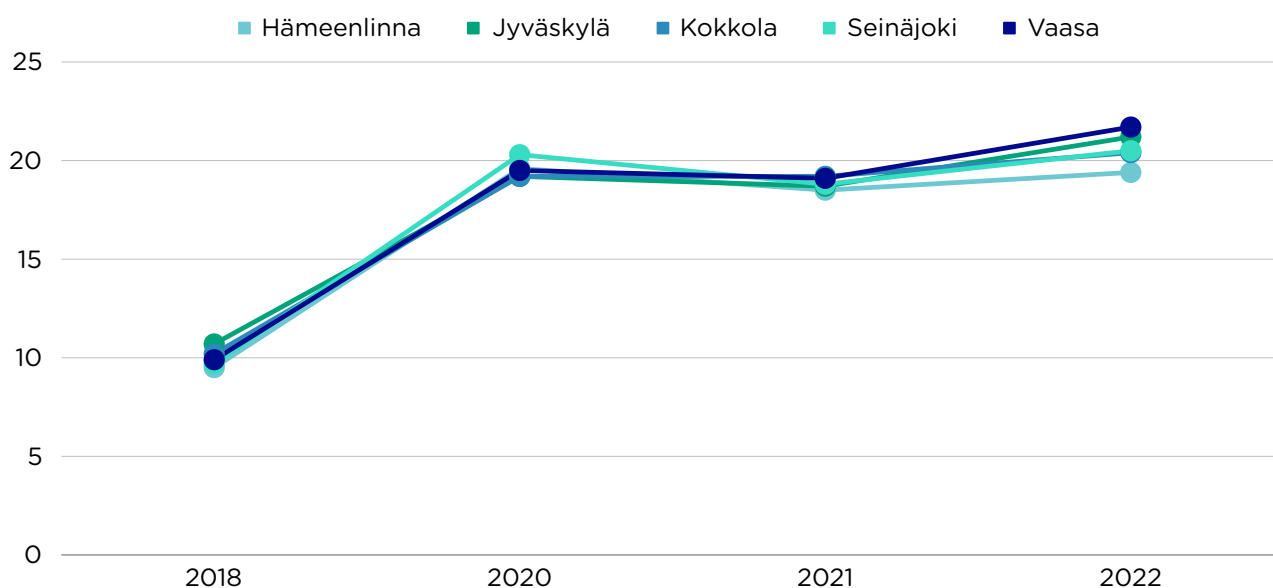
Vaasassa pienituloisuusaste (2021) on suurempi (16,2 prosenttia) kuin maassa keskimäärin (13,2 prosenttia). Eriarvoisuutta mittaava Gini-kerroin on Vaasassa 27,2, joka on melko lähellä maan keskiarvoa 27,7 (Kokkolassa 24,1 ja Jyväskylässä 28,3). Lasten pienituloisuusaste on vertailukaupunkien korkein (2021: 13,7 prosenttia), ja tämä on ollut jatkuva trendi vuodesta 2016 lähtien.

2.3. HYTE-KERROIN

"Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen." (THL)

Kuntien HYTE-kerroin koostuu erilaisista prosessi-indikaattoreista, jotka kertovat kunnan toiminnasta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi (liikunta, peruskoulut, kuntajohto ja kulttuuri) sekä tulosindikaattoreista. Tulosindikaattoreita ovat nuorten koettu terveys, nuorten ylipaino, koulupudokkaat, toimeentulotukea saaneiden määrä, työkyvyttömyyseläkettä saaneiden määrä ja kaatumishoitojaksot ikäihmisillä.

Tulosindikaattorien keskiarvo on Vaasassa paljon parempi kuin vertailukaupungeissa. Prosessi-indikaattoreissa Vaasan tulos on lähellä vertailukaupunkeja, mutta kaikkien tulokset ovat korkeita. Vaasan HYTE-kertoimen tulos vuonna 2022 oli korkeampi kuin vertailukaupungeissa (21,7 euroa/asukas).

3. VAASALAISTEN HYVINVOINNIN NYKYTILA

Asiantuntijoiden kommentit tunnustat hehkulamppu-symbolilla. Asiantuntijatyöryhmien mielestä symbolilla merkityt asiat ovat erityisen hyviä tai huolestuttavia kaupungin osalta.

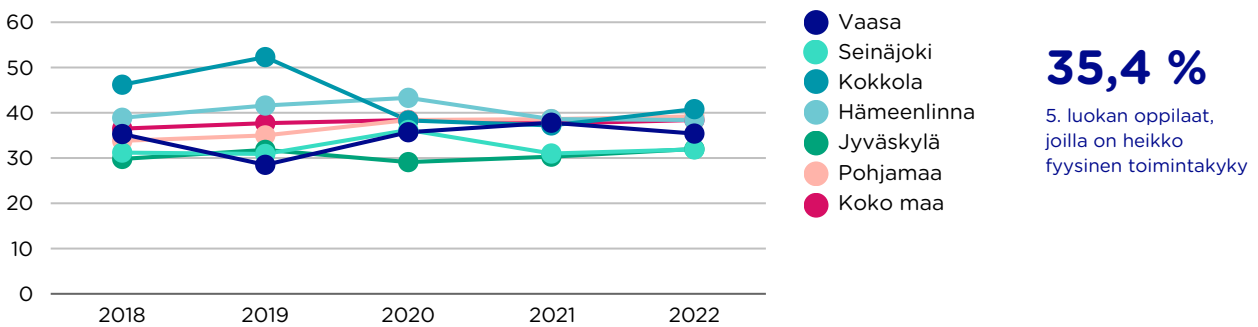
3.1. LASTEN HYVINVOINTI

3.1.1. Elintavat

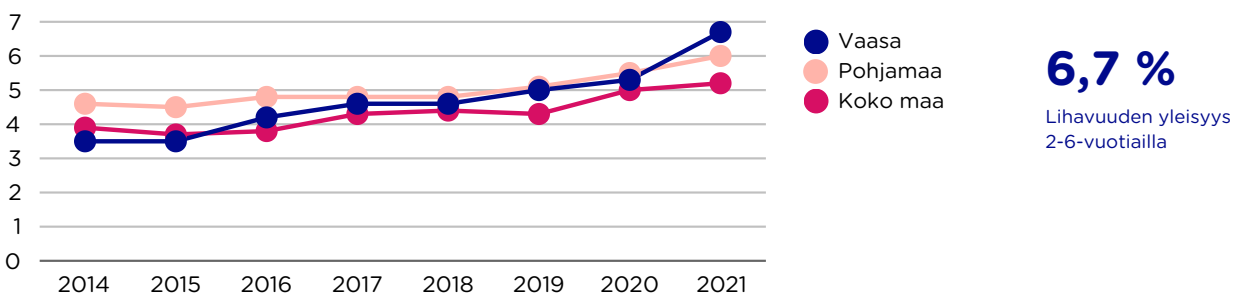
Lasten rokotuskattavuus on kaikissa vertailukaupungeissa hitaassa laskussa, ja Vaasan tulos noudattelee tätä trendiä. DTaP-IPV-Hib-rokotuskattavuus oli 97,3 prosenttia vuonna 2021. Vaasalaisten lapsien MPR-rokotuskattavuus, eli tuhkarokkoa, sikotautia ja vihurirokkoa vastaan annettujen rokotteiden kattavuus, oli 89,1 prosenttia vuonna 2021, mikä on enemmän kuin maassa keskimäärin. Kokkolan tulos on huomattavasti Vaasan tulosta pienempi.

Vaasassa lapset syövät aamupalaa kotona suunnilleen yhtä usein kuin muissa kaupungeissa. Neljännen ja viidennen luokan oppilaista 27 prosenttia ei syö aamupalaa joka arkiamu, verrattuna koko maan 29,7 prosenttiin. Trendi näyttää hieman huolestuttavalta, koska vuonna 2021 tulos oli 21,5 prosenttia. Vaasan koulut eivät noudata valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä yhtä hyvin kuin vertailukaupungit ja muu maa.

Vaasalaisilla lapsilla on parempi fyysinen toimintakyky kuin maassa keskimäärin. Move!-mittauksen mukaan lasten heikko fyysinen toimintakyky vuonna 2019 oli viidennen luokan oppilasryhmässä vertailukaupunkien alhaisin, mutta vuonna 2022 tulos oli korkeampi kuin Seinäjoen ja Jyväskylän. Tyttöjen fyysinen toimintakyky on heikentynyt jatkuvasti, mutta pojilla trendi näyttää menevän hieman parempaan suuntaan.

Vaasalaiset lapset liikkuvat enemmän kuin maassa keskimäärin. Neljännen ja viidennen luokan oppilaista 44,1 prosenttia liikkuu vähintään tunnin päivässä. Maan keskiarvo on 42,8 prosenttia. Lasten lihavuus yleistyä kuitenkin joka vuosi. Trendi on erityisen huolestuttava 2-6-vuotiaiden ryhmässä, jossa Vaasan tulos on vertailukaupunkien korkein (6,7 prosenttia verrattuna koko maan 5,2 prosenttiin). Muissa ryhmissä (7-12-vuotiaat ja 13-16-vuotiaat) vaasalaisten tulos on lähellä vertailukaupunkeja.

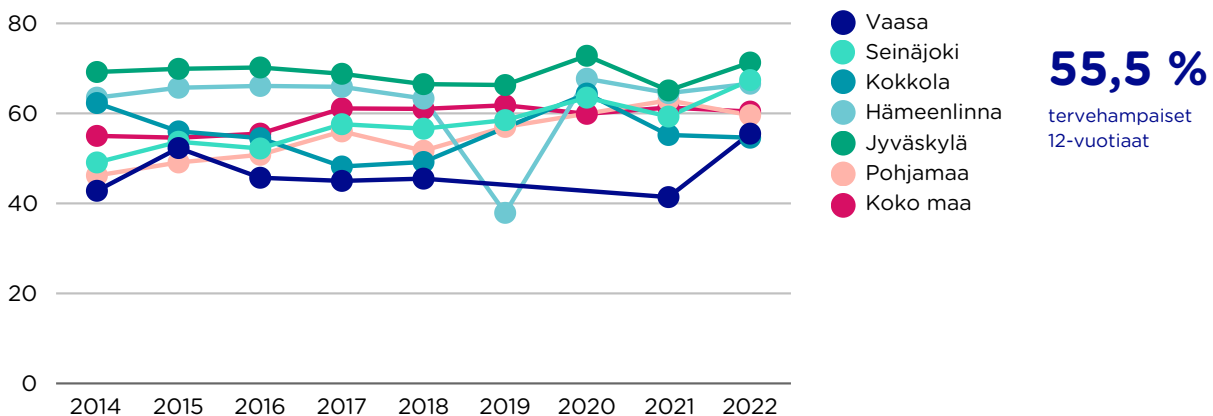

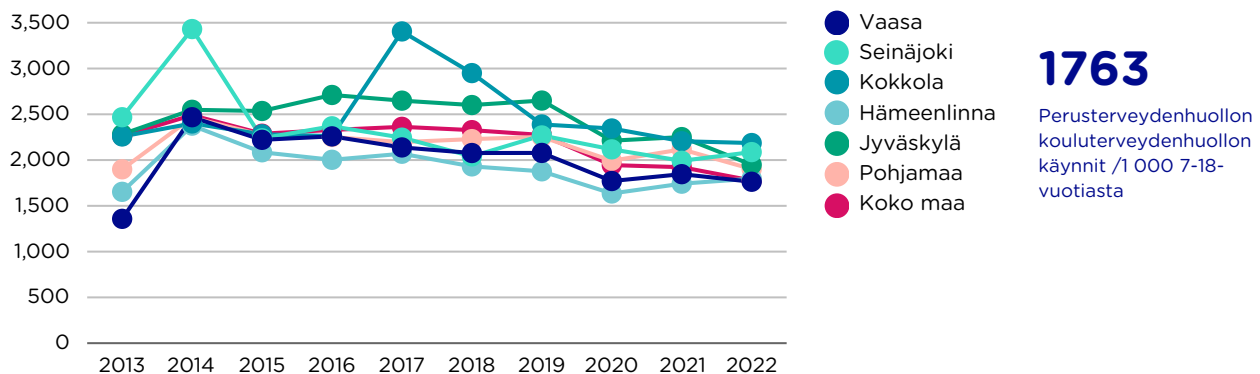
Vaasalaiset lapset harrastavat paljon, kuten muunkin Suomen lapset. Vaasan tulos on hieman korkeampi kuin maan keskiarvo, mutta vertailukaupunkien keskvaiheilla. Neljännen ja viidennen luokan oppilaista 89,9 prosenttia harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa (2023). Tyttöillä on hieman enemmän harrastuksia kuin pojilla. Taide- ja kulttuuriharrastukset ovat suosittuja alakoulussa: 82,4 prosenttia neljännen ja viidennen luokan oppilaista harrastaa taidetta ja kulttuuria vähintään yhtenä päivänä viikossa (2023). Tytöt harrastavat taidetta ja kulttuuria huomattavasti enemmän (2023: 92,1 prosenttia) kuin pojat (2021: 71,8 prosenttia).

3.1.2. Terveys

Suun terveys on vaasalaisilla lapsilla huonompaa kuin vertailukaupungeissa. Niitä 12-vuotiaita, joilla ei ole kariesta tai puuttuvia tai paikattuja hampaita, oli vuonna 2022 Vaasassa 55,5 prosenttia. Maan keskiarvo oli 60,4 prosenttia. Alakoulussa vaasalaiset lapset kuitenkin harjaavat hampaansa suunnilleen yhtä usein kuin maassa keskimäärin. Alle kaksi kertaa päivässä hampaansa harjaa 24,4 prosenttia.

Vaasalaisten kouluterveydenhuoltokäynnit ovat jatkuvasti olleet harvinaisempia kuin muualla Suomessa ja Pohjanmaalla. Trendi on laskeva kaikkialla. Vaasalaiset lapset tarvitsevat vähemmän lääkkeitä kuin vertailukaupunkien lapset. Vaasassa 3,9 prosenttia (2022) 0-15-vuotiaista on oikeutettuja erityiskorvattaviin lääkkeisiin (maan keskiarvo on 4,4 prosenttia)

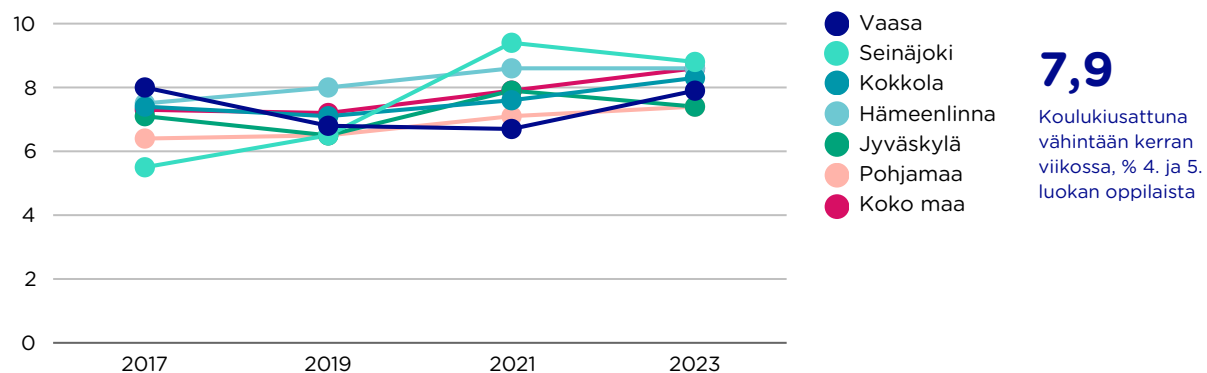
Neljännän ja viidennen luokan terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi kokevien oppilaiden määrä on kasvussa kaikissa vertailukaupungeissa, mutta Vaasassa tilastot näyttävät hyvältä vertailukaupunkeihin verrattuna. Vaasan tulos vuonna 2023 on 10,7 prosenttia verrattuna koko maan 11,3 prosenttiin.

3.1.3. Mielensterveys

Yhä useampi lapsi tuntee itsensä yksinäiseksi usein: Neljännän ja viidennen luokan oppilaista 4,6 prosenttia tunsi itsensä usein yksinäiseksi vuonna 2023, kun vuoden 2021 luku oli 3,8 prosenttia ja vuoden 2019 luku 2,7 prosenttia. Trendi on nähtävissä koko maassa.

Koulukiusaaminen oli vähentymässä alakoulussa, mutta trendi uusimmassa Kouluterveyskyselyssä näyttää erilaiselta. Neljännän ja viidennen luokan oppilaista 7,9:ää prosenttia (2023) kiusataan koulussa vähintään kerran viikossa. Poikia kiusataan hieman enemmän kuin tyttöjä.

Lastenpsykiatrian avohoitokäynnit ovat lähellä maan keskiarvoa. Trendi on loivassa nousussa. Mielensterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0-17-vuotiaat tuhatta vastaavan ikäistä kohden ja psykiatrian laitoshoidon hoitopäivät 0-16-vuotiailla tuhatta vastaavan ikäistä kohden ovat lähellä maan keskiarvoa ja vertailukaupunkeja.

3.1.4. Päihteet

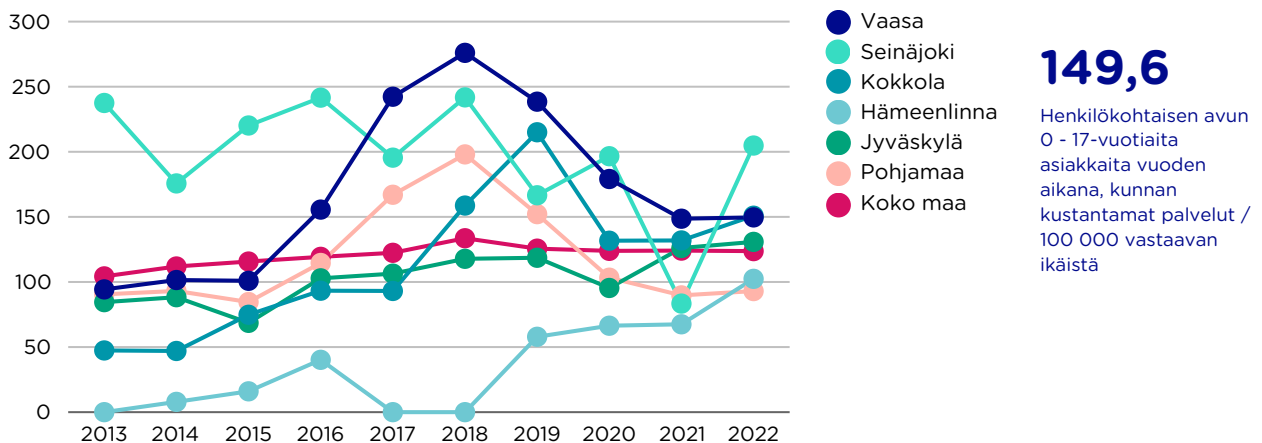
Vaasan kaupungin peruskoulut toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä yhteisesti kirjattujen käytäntöjen mukaisesti paremmin kuin vertailukaupungit.

3.1.5. Toimintakyky

Alakoululaisten (4. ja 5. luokan oppilaat) tyytyväisyydessä näkyy loivasti laskeva trendi. Lapsista 86,1 prosenttia (2023) on tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä. Tämä on lähellä vertailukaupunkien tuloksia, mutta hieman korkeampi kuin maan keskiarvo (85,1 prosenttia). Pojat ovat hieman tyytyväisempiä kuin tytöt.

Vaasalaiset lapset tarvitsevat enemmän henkilökohtaista avustusta kuin vertailukaupunkien lapset. Henkilökohtaisen avun piirissä 0-17-vuotiaita asiakkaita vuoden 2022 aikana oli 149,6 sataatuhatta vastaavan ikäistä kohden Vaasassa. Maan keskiarvo oli 123,7 / 100 000 ja Pohjanmaan tulos 93,0 / 100 000.

149,6

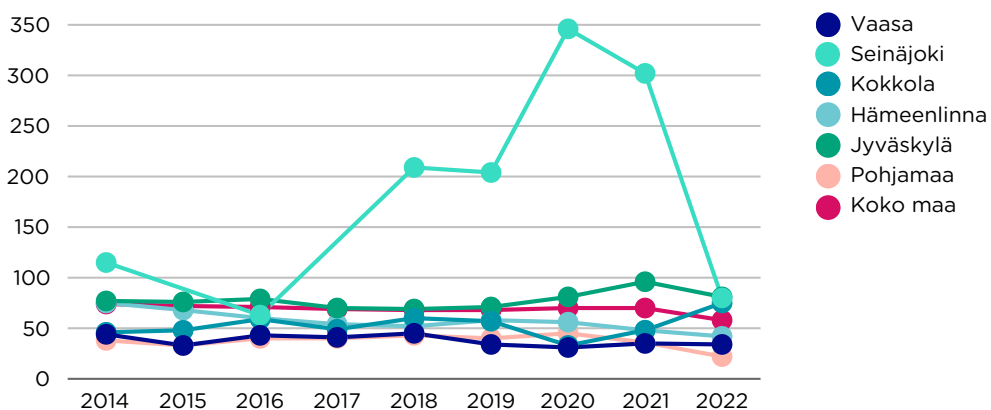
Henkilökohtaisen avun 0 - 17-vuotiaita asiakkaita vuoden aikana, kunnan kustantamat palvelut / 100 000 vastaavan ikäistä

3.1.6. Osallisuus

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on vähentynyt yhtä paljon ikäryhmissä 1-2- ja 3-5-vuotiaat. Vaasan perinteisesti korkea tulos on nyt lähellä vertailukaupunkien tuloksia. Vaasan tulos, 72,5 prosenttia, 3-5-vuotiaiden ryhmässä (2020) on alhaisempi kuin Pohjanmaan keskiarvo, 79 prosenttia (2020). Tulos on kuitenkin samaa luokkaa kuin koko maan keskiarvo (72,5 prosenttia vuonna 2020).

Perusterveydenhuollon lastenneuvolakäyntien määrä on lähellä vertailukaupunkien ja koko maan keskiarvoa (Vaasassa 3 780 / 1 000 alle 8-vuotiasta vuonna 2022). Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaiden määrä on Vaasassa vertailukaupunkien pienin. Vaasan tulos on 34 / 1 000 alle 18-vuotiasta, kun koko maan tulos on 58 / 1 000 alle 18-vuotiasta (2022). Äitiysneuvolakäyntejä on Vaasassa vähemmän kuin vertailukaupungeissa. Äitiysneuvolan lääkärikäynnit ovat keskiarvon tasolla, mutta muut käynnit ovat Pohjanmaalla yleisempiä kuin Vaasassa.

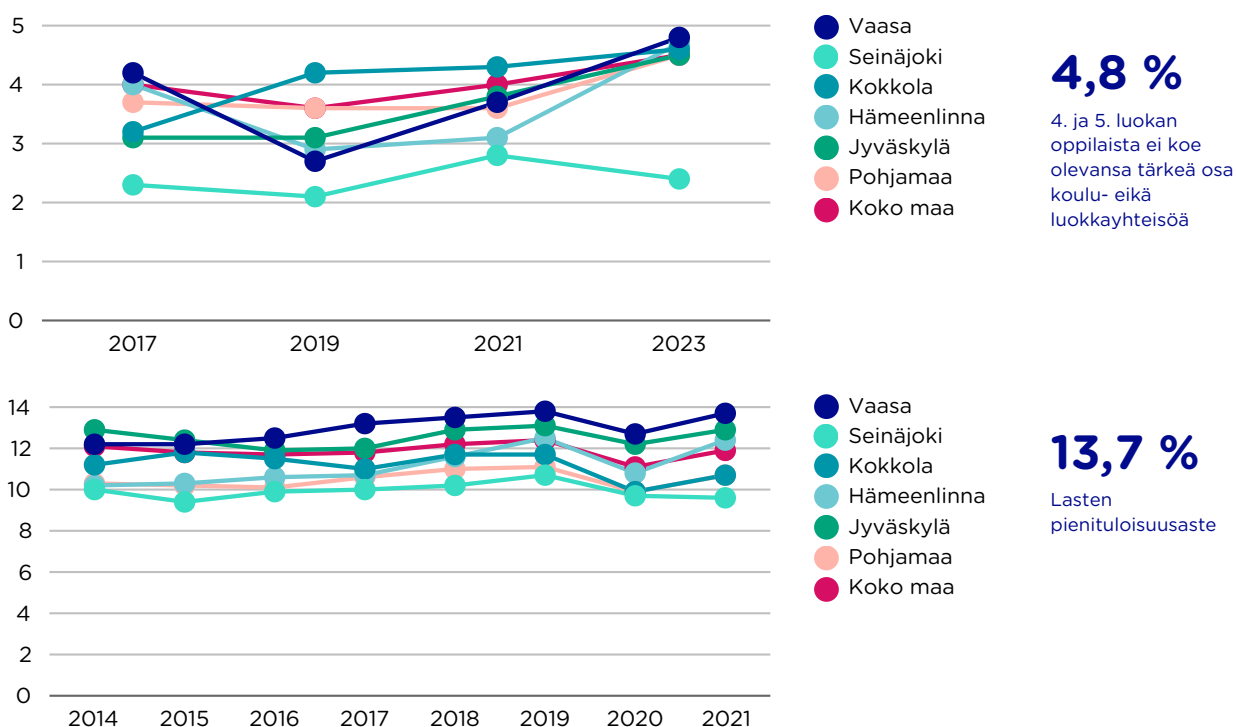

34

Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaat vuoden aikana / 1 000 alle 18-vuotiasta

Vaasalaislapsilla on suunnilleen yhtä usein keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa kuin vertailukaupunkien lapsilla. Neljännen ja viidennen luokan oppilaista 2,3 prosentilla on keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa vuonna 2023, 3,7 prosentilla vuonna 2021. Selvää trendiä ei näy pitkällä aikavälillä.

Niiden lasten määrä, jotka eivät koe olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä, on Vaasassa noussut. Vaasassa neljännen ja viidennen luokan oppilaista 4,8 prosenttia kokee, ettei ole tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä. Tämä on vertailukaupungeista korkein luku, ja trendi näyttää huolestuttavalta. Pojat kokevat tyttöjä useammin, etteivät he ole tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä.

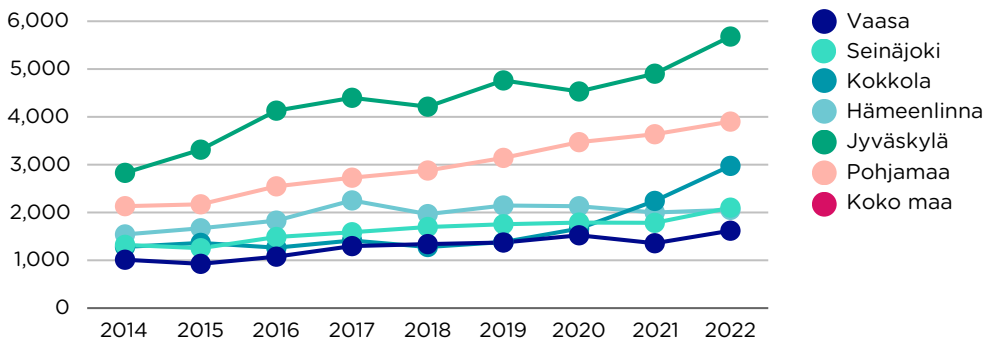
3.1.7. Turvallisuus

Kouluissa vaaratilanteita on asiantuntijoiden mukaan yhä enemmän. Nuorten tekemien rikosten määrä on kasvanut valtakunnallisesti, ja trendi näkyy Vaasassakin. On erittäin tärkeää, että opettajilla sekä kouluissa että varhaiskasvatuksessa on toimintaohjeita siihen, miten kohdata väkivaltaisia lapsia. Uhat tulevat sekä koulun sisältä että sen ulkopuolelta. Välinpitämättömyys seuraamuksista, jengiytyminen, radikalisointi ja tunnekyllmyys ovat riskitekijöitä, ja huomio sosiaalisessa mediassa on yhä useammin rikoksen motiivina.

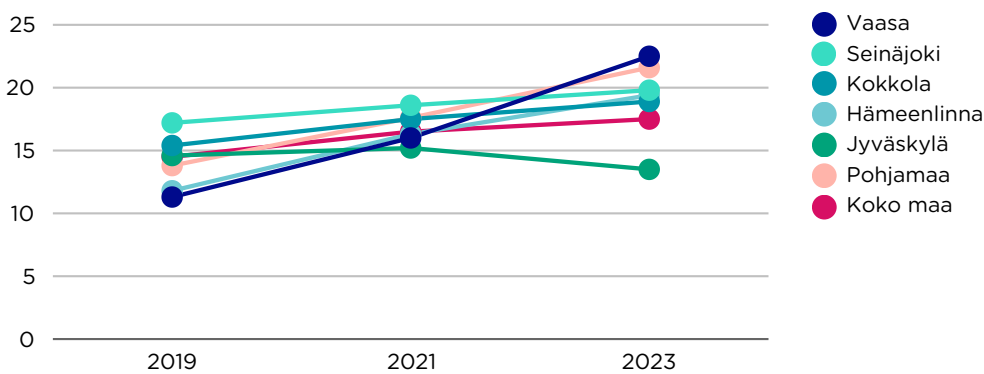
Lasten vammoja ja myrkytyksiä on ollut paljon, mutta viime vuosina vähemmän. Vaasan tulos on edelleen hieman maan keskiarvon yläpuolella. Alle 7-vuotiaat lapset joutuvat usein sairaalaan vammojen ja myrkytysten vuoksi.

Lastensuojeluilmoitusten määrä on vertailukaupunkien alhaisin, vaikka asukkaita on suunnilleen yhtä paljon. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden, kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja huostassa olevien tai kiireellisesti sijoitettujen määrä on Vaasassa vähäinen, mutta luku on korkeampi kuin Pohjanmaalla keskimäärin.

1619

Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä

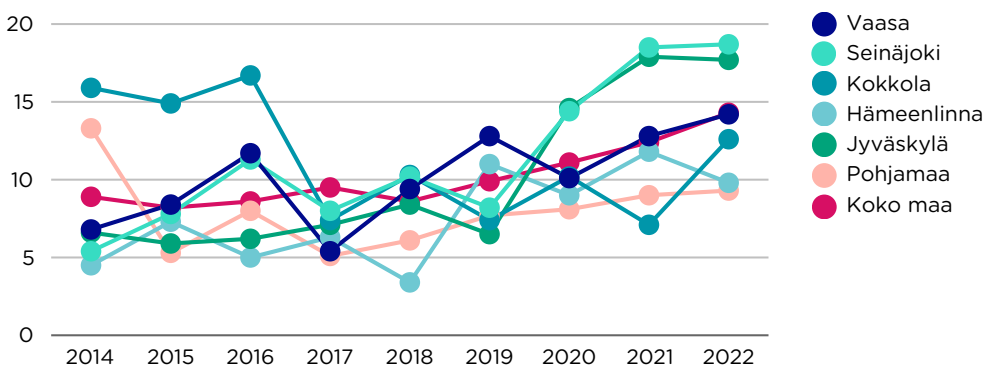
22,5 %

4. ja 5. luokan pojista on kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana

Neljännän ja viidennen luokan oppilaista 16,6 prosenttia kertoo kokeneensa vanhempien tai muiden aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana (2023). Tämä on huolestuttava trendi, koska vuonna 2019 luku oli 10,1 prosenttia. Pojat kokevat fyysistä väkivaltaa huomattavasti useammin (22,5 prosenttia) kuin tytöt (11,2 prosenttia). Vaasan tulos on hieman korkeampi kuin maan keskiarvo.

Vaasan koulut noudattavat vertailukaupunkeja paremmin suosituksia yhteisesti sovituista käytännöistä koulutapaturmien ennaltaehkäisemisessä. Kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuus tarkastetaan suunnilleen yhtä usein kuin maassa keskimäärin.

Rikoksista epäiltyjen nuorten määrä on kasvanut erityisesti 0-14-vuotiaiden ryhmässä. Tuhannesta 0-14-vuotiaasta 14,2:ta on epäilty rikoksesta. Luku on kuitenkin lähellä maan keskiarvoa (2022).

14,2

Rikoksista syylliseksi epäillyt / 1 000 alle 15-vuotiasta

3.1.8. Hyvää ja huolestuttavaa

Tilastojen perusteella voidaan todeta, että lasten hyvinvoinnissa on sekä hyviä että huolestuttavia piirteitä.

35,4 %

5. luokan oppilaat, joilla on heikko fyysinen toimintakyky

Lasten fyysinen toimintakyky on hyvä.

1 763

Perusterveydenhuollon kouluterveydenhuollon käynnit / 1 000 7-18-vuotiasta

Kouluterveydenhuoltokäyntejä on vähän.

1 619

Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä

Lastensuojeluilmoituksia on vähän.

55,5 %

tervehämpaiset 12-vuotiaat

Suunterveys on huonompaa kuin muualla.

4,8 %

4. ja 5. luokan oppilaista ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä

Osallisuuden tunne on heikentynyt.

34

Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaat vuoden aikana / 1 000 alle 18-vuotiasta

Perheneuvonnan vierailujen määrä

6,7 %

Lihavuuden yleisyys 2-6-vuotiailla

Lihavuus on yleistynyt.

13,7 %

Lasten pienituloisuusaste on korkeampi kuin vertailukaupungeissa.

22,5 %

4. ja 5. luokan pojista on kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana

Poikien väkivaltakokemukset ovat yleistyneet.

14,2

Rikoksista syyllisiksi epäillyt / 1 000 alle 15-vuotiasta

Nuorisoriikollisuus on yleistynyt alle 15-vuotiailla.

3.1.9. Lasten kuuleminen

"Jos lapset saisivat vaikuttaa, myös ne lapset, jotka eivät syö ollenkaan, haluaisivat syödä. Jos ei syö, tulee päänsärkyä ja vatsakipuja."

Kuntalaiskuulemisissa lapset mainitsivat hyvinä asioina kaupungin erilaiset harrastusmahdollisuudet ja isot leikkipuistot. Erityisesti sisäleikkipuisto oli suosittu. Lapset toivoisivat enemmän isoja leikkipuistoja, joissa olisi leikkivälineitä vanhemmillekin lapsille. Ilmaiset harrastukset ovat osalle perheistä erittäin tärkeitä. Lapset haluavat harrastaa muutakin kuin liikuntaa.

Lapset nauttivat paljon kaupungin luonnosta, erityisesti metsästä ja rannasta. He toivoisivat kuitenkin enemmän roskakoreja, jotta luonto pysyisi hyvässä kunnossa.

Lapset haluavat, että liikkuminen on heille helppoa ja sujuvaa. He haluaisivat parempia bussireittejä eri puolille kaupunkia, erityisesti Vähäänkyröön. Myös bussinkuljettajien käyttäytymisessä ja kielitaidossa on parannettavaa. Pyörätiet on pidettävä hyvässä kunnossa myös talvella.

Lapsille tärkeää on, että koti ja koulu ovat turvallisia ja että he saavat viettää aikaa vanhempien kanssa. Moni toivoisi päiväkotiin enemmän turvallisia aikuisia, jotka pitäisivät huolta lapsista ja joiden kanssa voisi esimerkiksi pelata pelejä. Kouluihin toivotaan enemmän kiusaamisen vastaista toimintaa.

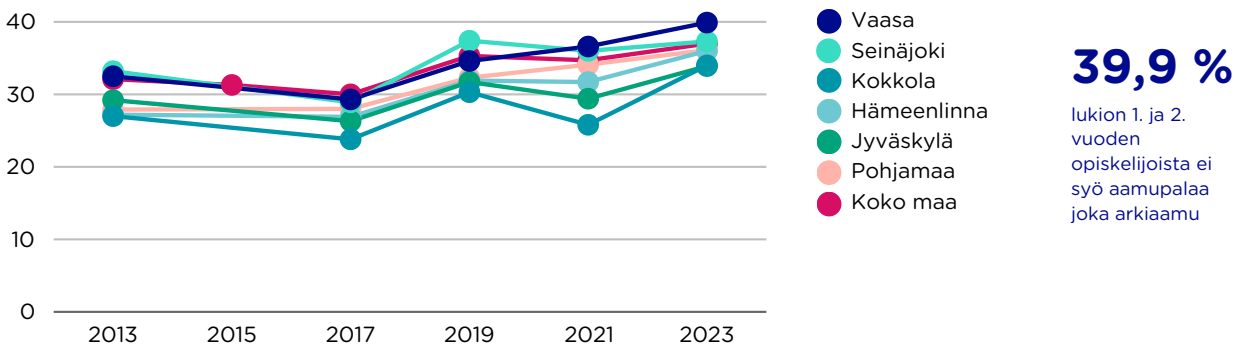
Lapset haluavat tarvitsemaansa leikkiaikaa sekä saada herkutella satunnaisesti. Siksi he haluavat enemmän lapsille suunnattuja tapahtumia. Lapset haluavat myös vaikuttaa omaan elämäänsä. Myös kouluruokaan vaikuttaminen oli monille tärkeää.

3.2. NUORTEN HYVINVOINTI

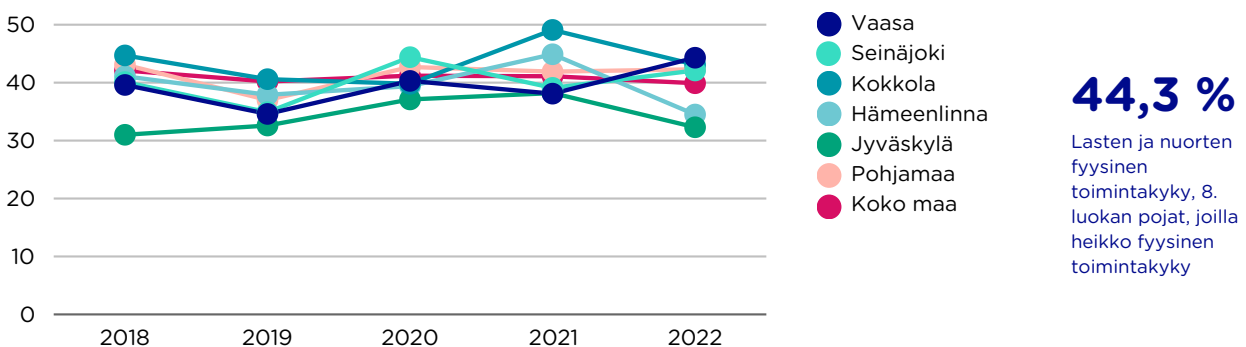
3.2.1. Elintavat

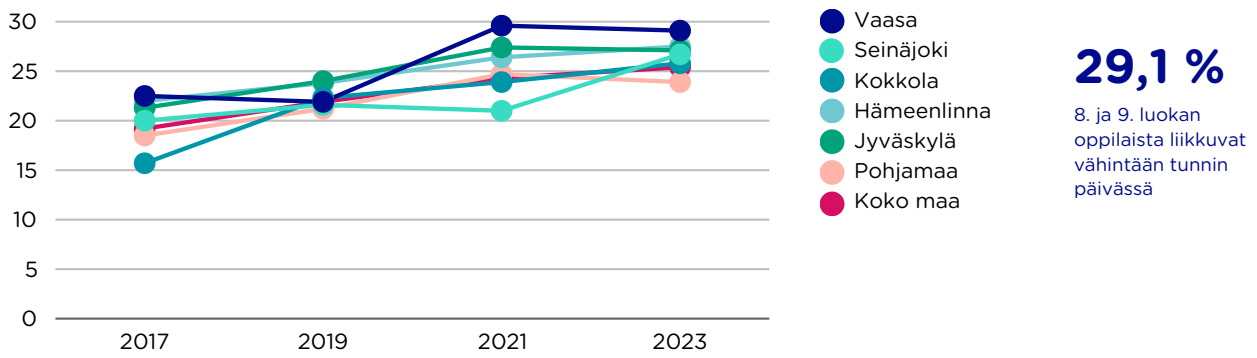
Aamupalan syömättä jättäminen on epätavallista alakoulussa, mutta nuorten keskuudessa trendi näyttää huolestuttavammalta. Vaasan yläkoululaisista 40,3 prosenttia ei syö aamupalaa joka arkiamu, ja toisella asteella Vaasa on vertailukaupunkien huolestuttavassa kärjessä – 58,7 prosenttia ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja 39,9 prosenttia lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ei syö aamupalaa joka arkiamu (2023).

Koululounaan osalta tilanne on hieman parempi, ja Vaasan tulos on lähellä maan keskiarvoa ja vertailukaupunkien tuloksia sekä yläkoulussa että toisella asteella. Trendi näyttää kuitenkin huolestuttavalta kaikkialla, koska yhä useampi nuori ei syö koululounasta päivittäin – vuonna 2017 Vaasan ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 22,3 prosenttia ei syönyt koululounasta päivittäin, ja vuonna 2023 vastaava luku oli jo 43,8 prosenttia. Lukiossa muutos on hieman pienempi, vuonna 2017 opiskelijoista 14,2 prosenttia ei syönyt koululounasta päivittäin, ja vuonna 2023 luku oli 24,1 prosenttia. Naisten ja miesten välinen ero on suuri, ja trendi näyttää huolestuttavalta erityisesti naisilla – vuoden 2017 jälkeen nuorten naisten koululounaan syömättä jättäminen on kaksinkertaistunut (ammatillinen oppilaitos 24,8 prosenttia vuonna 2017 ja 43,8 prosenttia vuonna 2023 ja lukio 13,8 prosenttia vuonna 2017 ja 30,0 prosenttia vuonna 2023).

Vaasalaisilla nuorilla on parempi fyysinen toimintakyky (Move!-mittaus) kuin maassa keskimäärin. Vaasassa ja kaikissa vertailukaupungeissa on kuitenkin aiempaa enemmän kahdeksannen luokan oppilaita, joiden fyysinen toimintakyky on heikko. Pojilla tämä on huolestuttavaa – 44,30 prosentilla vaasalaisista kahdeksannen luokan pojista on heikko fyysinen toimintakyky (2022). Tämä on vertailukaupunkien huonoin tulos.

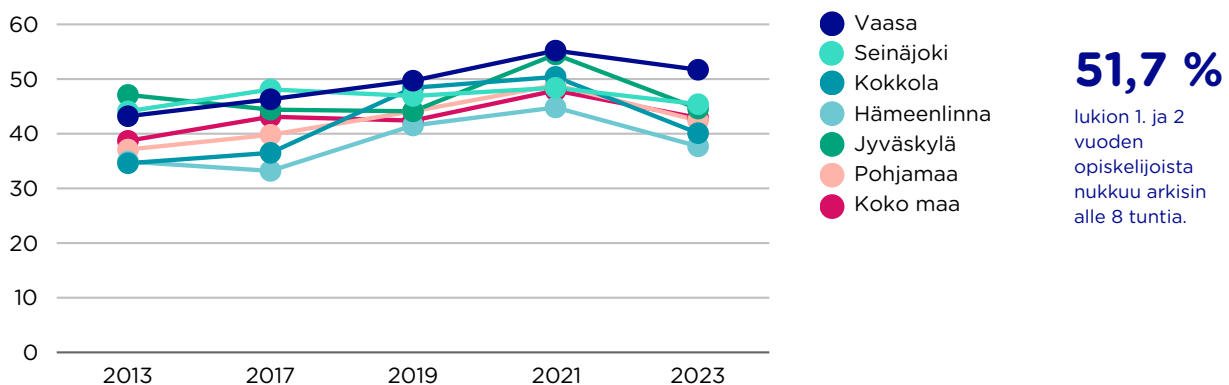

Nuorten liikkumisaktiivisuudessa yläkoulun ja toisen asteen tulokset ovat huomattavasti huonompia kuin alakoulun. Yläkoulujen oppilaista 29,1 prosenttia liikkuu vähintään tunnin päivässä. Tämä on kuitenkin vertailukaupunkien paras tulos. Ammatillisessa oppilaitoksessa 14 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista liikkuu vähintään tunnin päivässä. Sukupuolten välinen ero on merkittävä: 22,1 prosenttia miehistä ja 6,9 prosenttia naisista liikkuu vähintään tunnin päivässä. Lukiossa 21,4 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista liikkuu vähintään tunnin päivässä. Myös tässä näkyy sukupuolten välinen ero: 24,5 prosenttia miehistä ja 19,4 prosenttia naisista liikkuu vähintään tunnin päivässä. Tulokset ovat kuitenkin melko lähellä maan keskiarvoa (2023).

Vaasalaiset nuoret harrastavat enemmän hengästyttävää liikuntaa kuin vertailukaupunkien nuoret. Tässä näkyy ero yläkoulun ja toisen asteen välillä. Lukiossa Vaasan tulos on vertailukaupunkien paremmalla puolella, ammatillisessa oppilaitoksessa ainoastaan Pohjanmaan tulos on Vaasaa huonompi.

Ylipaino nuorilla on Vaasassa yhtä yleistä kuin vertailukaupungeissa. Trendi on viime vuosikymmenen aikana ollut nouseva, erityisesti lukiossa (19,8 prosenttia vuonna 2023 ja 11 prosenttia vuonna 2013). Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla tulos on huomattavasti korkeampi kuin muissa ryhmissä - 25,4 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on ylipainoisia.

Vaasan nuoret nukkuvat vähemmän kuin vertailukaupunkien nuoret, ja trendi on huolestuttava. Ongelma on suurin ammatillisessa oppilaitoksessa ja lukiossa: 8. ja 9. luokan oppilasta 41,6 prosenttia nukkuu arkisin alle 8 tuntia, ja 50 prosenttia ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista ja 51,7 prosenttia lukion opiskelijoista nukkuu arkisin alle 8 tuntia (2023).

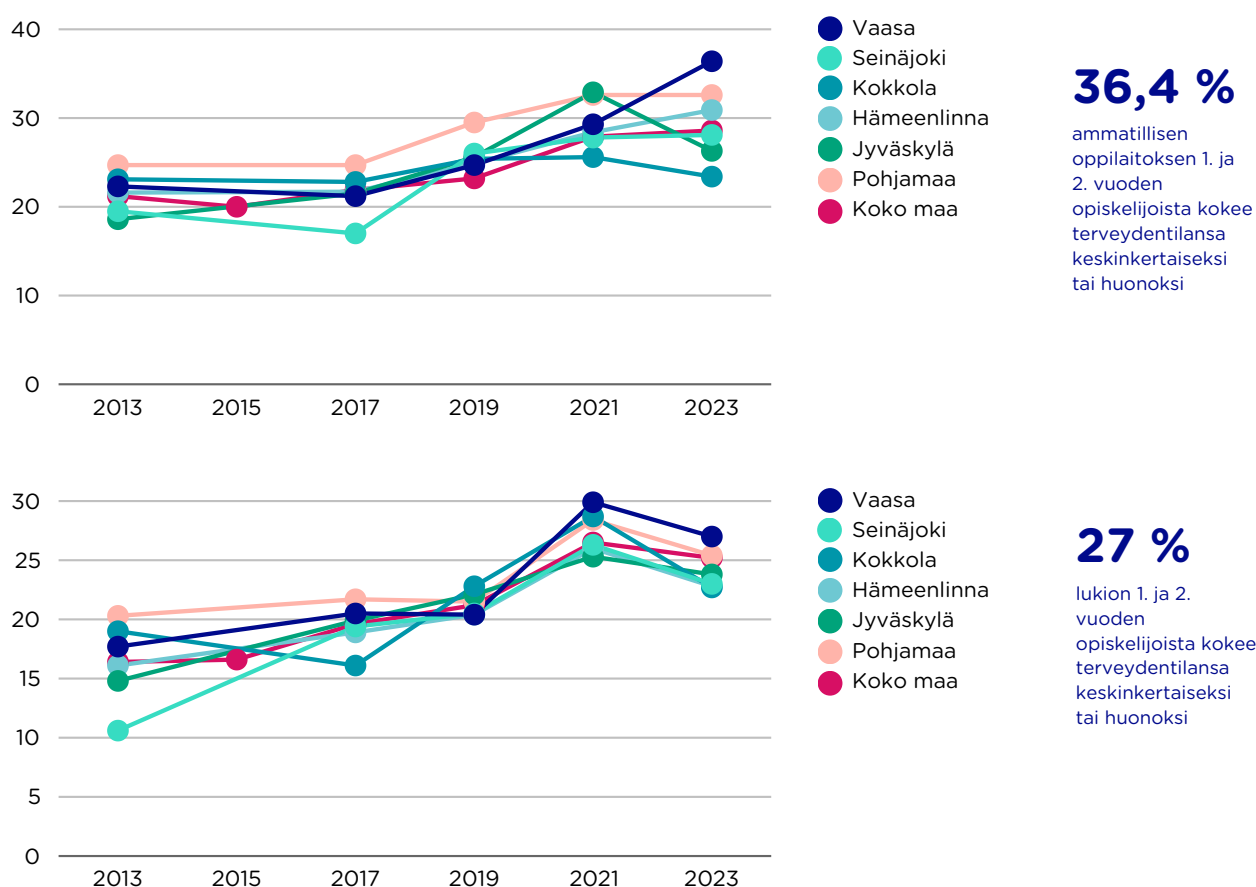

Vaasan yläkoululaisilla on suunnilleen yhtä paljon harrastuksia kuin muiden kaupunkien yläkoululaisilla, ja vuoden 2023 luvut ovat korkeita kaikkialla. Vaasan 8. ja 9. luokan oppilaista 95,3 prosenttia harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa (koko maan keskiarvo 95,2 prosenttia). Ammatillisessa oppilaitoksessa harrastuksia on hieman vähemmän, 91,4 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa. Lukiossa harrastetaan eniten: 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 97,6 prosentilla on harrastuksia. Nuorilla miehillä on hieman enemmän harrastuksia kuin nuorilla naisilla.

Kulttuuriharrastukset nuorilla ovat yleisimpiä lukiossa, jossa Vaasan tulos on vertailukaupunkien korkein. Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 53,6 prosenttia harrastaa taidetta ja kulttuuria vähintään yhtenä päivänä viikossa (2023). Kulttuuriharrastuksia on ammatillisessa oppilaitoksessa huomattavasti vähemmän (2023: 38,6 prosenttia). Yläkoulussa kulttuuriharrastuksia on vertailukaupungeista vähiten (2023: 44,2 prosenttia). Nuoret naiset harrastavat paljon enemmän taidetta ja kulttuuria kuin nuoret miehet.

3.2.2. Terveys

Yhä useampi nuori kokee terveydentilansa huonoksi, ja trendi on jyrkässä nousussa. Tilanne on vakava erityisesti lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa, jossa 36,4 prosenttia ja 27 prosenttia nuorista kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi (2023). Vaasan tilanne on huono myös koko maan tulokseen ja vertailukaupunkeihin verrattuna. Vaasan tilanne on vertailukaupunkien huonoin.

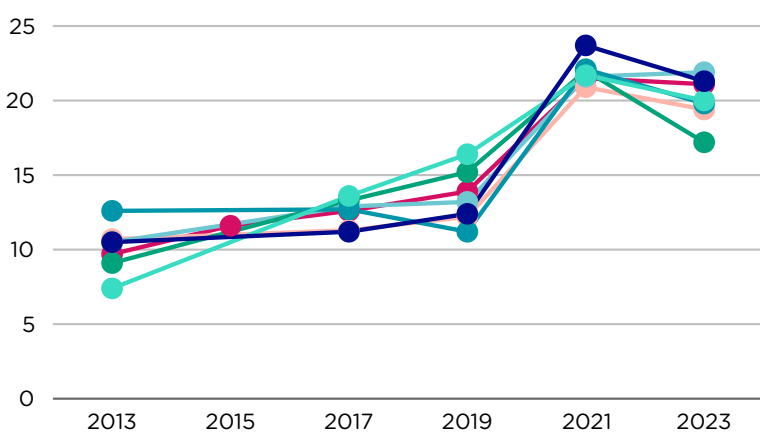
Nuoret harjaavat hampaansa suunnilleen yhtä usein kuin muualla Suomessa. Yläkoulussa 34,4 prosenttia harjaa hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä. Vastaava luku ammatillisessa oppilaitoksessa on 51,9 prosenttia ja lukiossa 30,7 prosenttia. Trendi näyttää lupaavalta.

Vaasassa nuorten seksuaalisuuteen liittyvät tilastot näyttävät samankaltaisilta kuin muualla Suomessa. Sukupuoliyhdyntässä on 8. ja 9. luokan oppilaista ollut 19,3 prosenttia, mikä on lähellä maan keskiarvoa. Trendi näyttää nousevan yläkoulussa ja laskevan toisella asteella. Alle 25-vuotailta raskaudenkeskeytysten määrä on laskenut jatkuvasti Vaasassa ja vertailukaupungeissa, mutta vuoden 2020 jälkeen näkyy pientä kasvua. Nuorilla naisilla raskaudenkeskeytysten määrä oli 10,4 / 1 000 vuonna 2022, mikä on enemmän kuin maassa keskimäärin ja osassa vertailukaupunkeja.

3.2.3. Mielensterveys

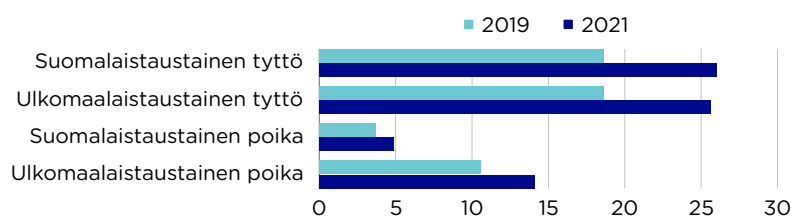
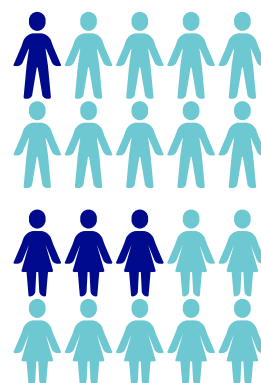
Ahdistuneisuus on lisääntynyt rajusti sekä yläkoulussa että toisella asteella. Yläkoulussa 18,4 prosenttia (2023) kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta, kun vastaava luku vuonna 2019 oli 11 prosenttia. Vanhemmassa ikäryhmässä Vaasan tulos on vertailukaupunkien huonoin, ja luku on kasvanut lähes 10 prosenttiyksikköä vuoden 2019 jälkeen. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 24,3 prosenttia kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta, ja määrä lukion 1. ja 2. opiskelijoilla on 21,3 prosenttia. Sukupuolten väliset erot näkyvät tässä selvästi, nuoret naiset kokevat enemmän ahdistuneisuutta kuin nuoret miehet – esimerkiksi lukiossa 28,2 prosenttia naisista, mutta vain 10,8 prosenttia miehistä kokee ahdistuneisuutta (2023). Tässä on miesten osalta myös vahva yhtäläisyys syntyperään: Ulkomaalaistaustaiset nuoret miehet kokevat enemmän ahdistuneisuutta (17,7 prosenttia yläkoulussa Pohjanmaan hyvinvointialueella, Vaasan tulosta ei ole erikseen) kuin suomalaistaustaiset nuoret miehet (4,7 prosenttia) (2021).

21,3 %

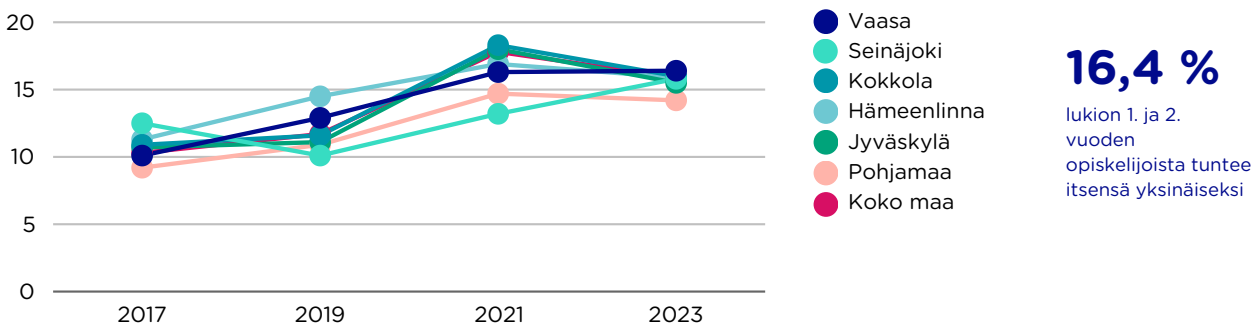
lukion 1. ja 2. opiskelijoilla on kohtalainen tai vaikea ahdistus

- Vaasa
- Seinäjoki
- Kokkola
- Hämeenlinna
- Jyväskylä
- Pohjamaa
- Koko maa

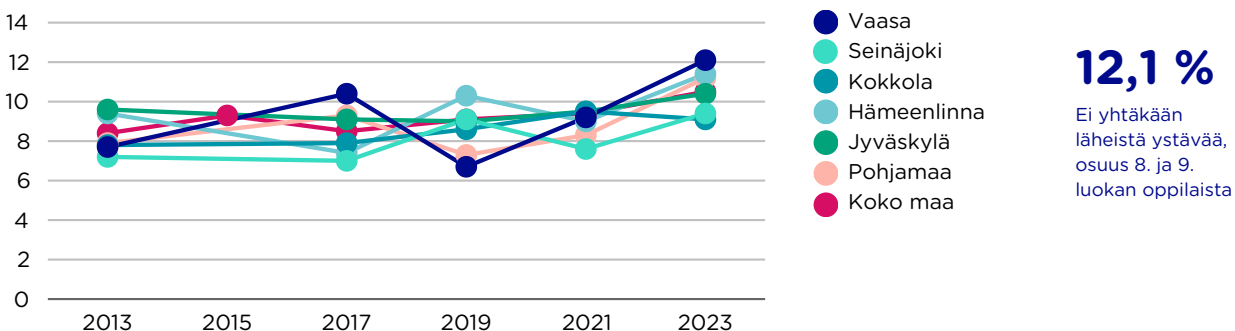

Nuorten itsemurhat ovat lisääntyneet koko maassa vuodesta 2015 lähtien. Vaasan tulos on pysynyt melko vakaana, mutta on kuitenkin huonompi kuin Pohjanmaan hyvinvointialueen muissa kunnissa (FCG 2023).

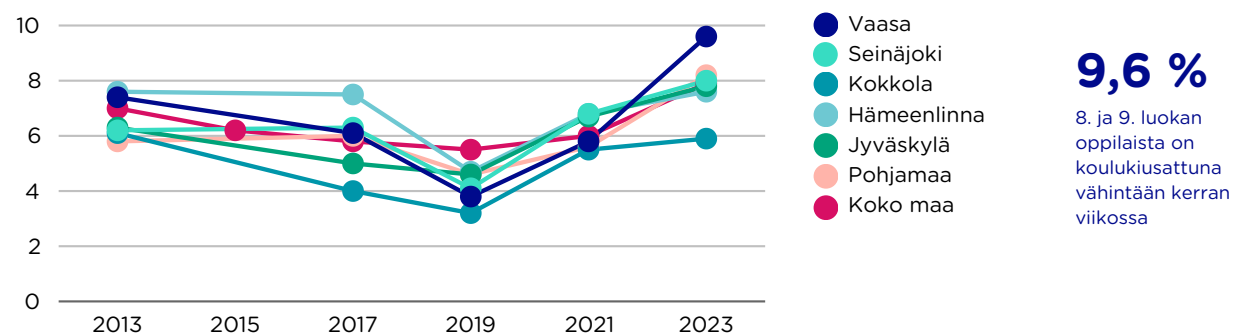
Yksinäisyys on nuorilla yleistynyt ilmiö. Yläkoulussa 8. ja 9. luokan oppilaista 13,3 prosenttia tuntee itsensä yksinäiseksi (2023). Toisella asteella 18 prosenttia (2023) 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ammatillisessa oppilaitoksessa ja 16,4 prosenttia (2023) lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista tuntee itsensä yksinäiseksi. Vaasan tulos on lähellä vertailukaupunkien tuloksia. Nuoret naiset kokevat yksinäisyyttä useammin kuin nuoret miehet.

Niiden nuorten osuus, jotka kokevat, ettei heillä ole yhtäkään läheistä ystävää, on selvästi kasvanut sekä yläkoulussa että toisella asteella. 12,1 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista kokee, ettei heillä ole yhtäkään läheistä ystävää (2023). Tunne on yleisempi nuorilla miehillä. Syntyperällä on vaikutusta – ulkomaalaistaustaiset kokevat huomattavasti useammin, ettei heillä ole yhtäkään läheistä ystävää, koulutuksesta ja sukupuolesta riippumatta. Esimerkiksi 8,1 prosenttia suomalaistaustaista opiskelijoista ammatillisessa oppilaitoksessa kokee, ettei heillä ole yhtäkään läheistä ystävää, kun vastaava luku ulkomaalaistaustaisilla on 13,5 prosenttia (2021).

Koulukiusaaminen on lisääntynyt yläkoulussa viime vuosina erittäin paljon. Trendi näkyy myös vertailukaupungeissa. Koulussa 8. ja 9. luokan oppilaista 9,6:aa prosenttia kiusataan vähintään kerran viikossa. Toisella asteella trendi on vakaampi. Lukiossa 1,7:ää prosenttia ja ammatillisessa oppilaitoksessa 6,1:tä prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kiusataan vähintään kerran viikossa (2023). Sukupuolten välillä ei ole selkeää eroa. Ulkomaalaistaustaisia poikia kiusataan merkittävästi enemmän sekä yläkoulussa että toisella asteella.

Koulukiusaamiseen osallistuminen on lisääntynyt viime vuosina. Yläkoulun ja ammatillisen oppilaitoksen tulokset ovat vertailukaupunkien korkeimmat. Luvut ovat kuitenkin korkeimmat yläkoulussa – 4,6 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista on osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa (2023).

Nuorisopsykiatrian avohoitokäyntejä on Vaasassa merkittävästi vähemmän kuin muualla maassa. Vaasan tulos (2022) on 735,1 kappaletta tuhatta 13–17-vuotiasta kohden, kun maan keskiarvo on 1 100,9 kappaletta tuhatta 13–17-vuotiasta kohden.

Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneiden 18–24-vuotiaiden määrä on myös vakaalla alhaisella tasolla Vaasassa verrattuna vertailukaupunkeihin (5,7 / 1 000 vuonna 2021). Mielenterveyden työkyvyttömyyseläkettä saavia 16–24-vuotiaita on muihin kaupunkeihin verrattuna vähän (0,8 prosenttia vuonna 2022), mutta nähtävissä on varovainen trendi huonompaan suuntaan.

Kuntoutuspsykoterapiaa saaneiden määrä on kasvanut. Nuorista aikuisista 14,4 saa tuhatta 16–24-vuotiasta kohden kuntoutuspsykoterapiaa. Tämä on kuitenkin vähemmän kuin maassa keskimäärin (18 / 1 000), mutta enemmän kuin Pohjanmaalla. Psykoosilääkkeiden käyttö on vaasalaisnuorilla harvinaista (0,5 prosenttia 18–24-vuotiaista oli oikeutettuja erityiskorvattaviin psykoosilääkkeisiin vuonna 2022).

Asiantuntijat mainitsevat nuorten resilienssin puutteen suurena haasteena. Resilienssi on psyykkistä selviytymiskykyä, joustavuutta ja uudelleen orientoitumista (Mieli ry). Ulkoiset tekijät vaikuttavat nuoriin erittäin paljon, eivätkä he välttämättä osaa käsitellä niitä hyvin. Näitä ulkoisia tekijöitä voivat olla maailman suuret kriisit tai ilmastonmuutos, mutta myös oman elämän muutokset tai perheen taloudellinen tilanne. Ulkomaalaistaustaisten nuorten (ja työkäistenkin) kohdalla oleskeluluvan hakeminen, kotouttamisaika ja entinen trauma voivat olla ahdistavia tekijöitä.

Asiantuntijoita huolestuttavat nuorten paineet. Kouluissa on korkeat vaatimukset, ja vapaa-ajalla sosiaalisessa mediassa näkyy kuvia ulkonäöstä ja materiaalisesta elintasosta, jotka vaikuttavat nuorten minäkuvaan. Nuoret haluavat huomiota sosiaalisessa mediassa, mikä vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä. Sosioekonominen tausta ja tuloerojen kasvu näkyvät sosiaalisessa mediassa. Tämä lisää ulkopuolisuuden tunnetta erityisesti vähävaraisilla nuorilla.

Asiantuntijoita huolestuttaa myös nuorten suhde aikuisiin. Moni nuori ei uskalla kertoa ongelmistaan aikuisille, eikä osaa myöskään sanoittaa omaa elämäänsä ja tunteita. Aikuiset eivät myöskään välttämättä ole läsnä kuuntelemissa.

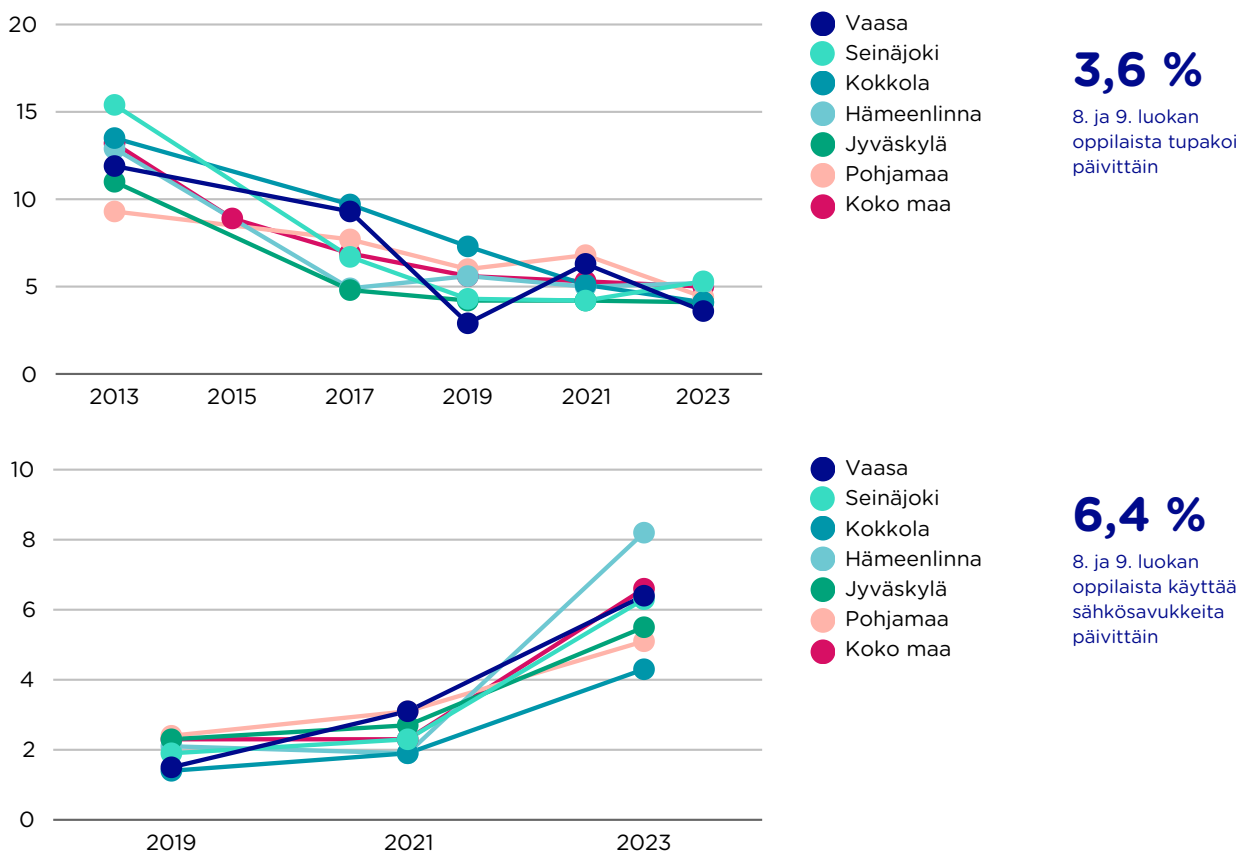
Resilienssin puute voi vaikuttaa ahdistukseen, ja kovat paineet ilman palautumista voivat johtaa uupumukseen. Asiantuntijat korostavat psykoedukaation merkitystä resilienssin vahvistamisessa.

3.2.4. Päihteet

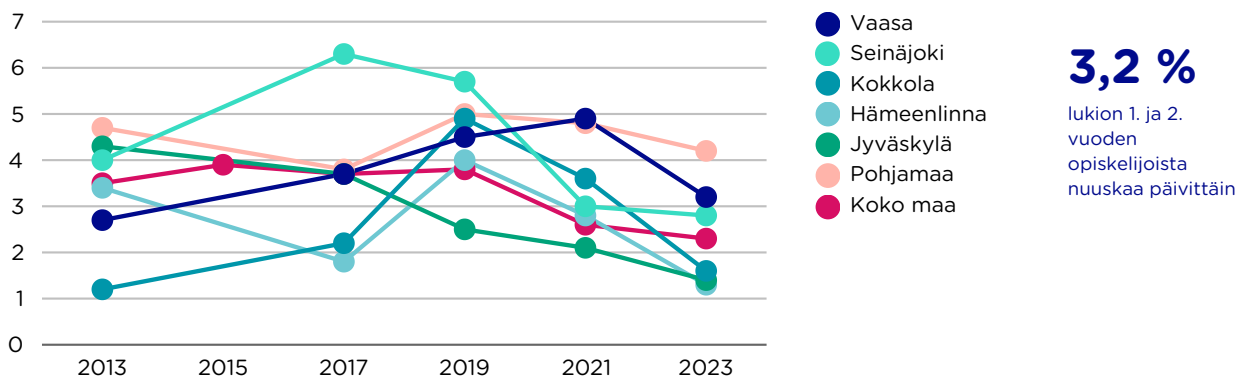

Asiantuntijat korostavat, että päihteitä on saatavilla erittäin helposti. Päihteitä myydään myös nuorille ja lapsille. Päihteiden käyttöön vaikuttaa paitsi saatavuus myös geeniperimä ja sosiaaliset tekijät. Pahaa oloa helpotetaan päihteillä, ja yhteiskunnassa näkyy yhä enemmän päihdemyönteisyyttä ja viihdekäyttöä. Päihteitä elämänsä aikana kohdannut lapsi ei välttämättä ymmärrä, mikä on normaalia.

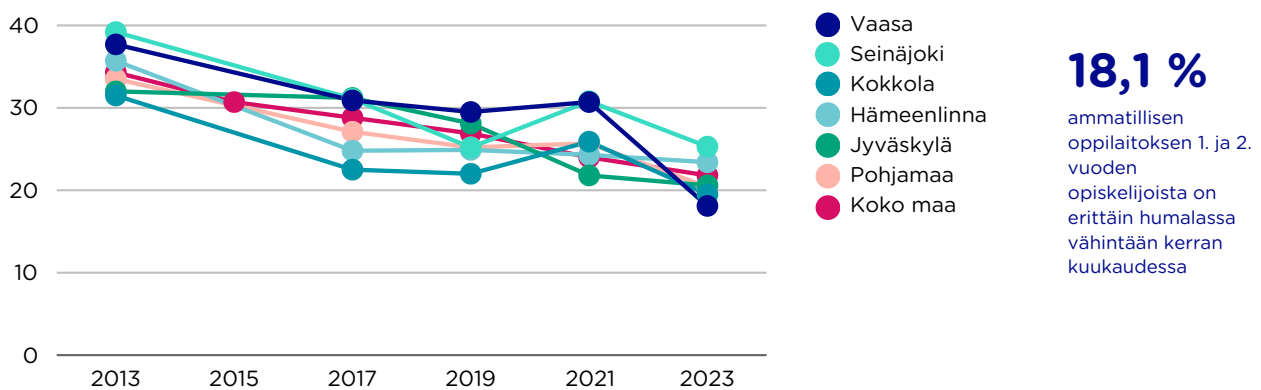
Tupakan käyttö on viime vuosikymmenen aikana vähentynyt. Vuoden 2019 jälkeen trendi on kääntynyt, erityisesti muiden tupakkatuotteiden kuin perinteisten savukkeiden käytössä. Vaasassa käytetään enemmän tupakkatuotteita kuin maassa keskimäärin. Ammatillisessa oppilaitoksessa ongelma on suurin: 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 32 prosenttia käyttää päivittäin tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, mutta vain 8,8 prosenttia tupakoi päivittäin. 8. ja 9. luokan oppilaista 3,6 prosenttia tupakoi päivittäin, mutta 10,1 prosenttia käyttää päivittäin tupakkatuotetta tai sähkösavuketta. Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 2,8 prosenttia tupakoi päivittäin, ja 7,3 prosenttia käyttää päivittäin tupakkatuotetta tai sähkösavuketta (2023). Yläkoulussa tupakan käyttö on yleisempää pojilla kuin tytöillä, mutta toisella asteella tilanne päinvastainen.

Vaasassa nuuskan käyttö on yleisempää kuin muualla Suomessa. Nuuskan käyttö on yleisintä ammatillisessa oppilaitoksessa, jossa 14,5 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista käyttää nuuskaa. Yläkoulussa vastaava määrä on 4,0 prosenttia ja lukiossa 3,2 prosenttia (2023). Nuuskan käyttö on paljon yleisempää nuorilla miehillä kuin nuorilla naisilla.

Alkoholin käyttö on yleisempää Vaasassa ja Pohjanmaalla kuin vertailukaupungeissa. Alkoholin käyttö on yleistynyt yläkoulussa. Erittäin humalassa vähintään kerran kuukaudessa on 10,6 prosenttia (2023) 8. ja 9. luokan oppilaista. Tämä on huolestuttava trendi, joka on käänntynyt vuoden 2019 jälkeen. Erityisesti nuorten miesten alkoholin juonti on lisääntynyt. Toisella asteella vuoden 2023 luku on huomattavasti alhaisempi kuin edellisinä vuosina. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat juovat kuitenkin huomattavasti enemmän, vaikka tämä onkin vähentynyt: 18,1 prosenttia on erittäin humalassa vähintään kerran kuukaudessa vuonna 2023, kun vastaava luku vuonna 2021 oli 30,7 prosenttia. Lukiossa luku on 15,9 prosenttia vuonna 2023.

Laittomien huumeiden kokeilu on vuonna 2023 hieman vähentynyt verrattuna vuoteen 2021. Silloin näkyi iso muutos, kun kaikissa nuorten ikäryhmissä huumeiden kokeilu oli lisääntynyt. Vuoden 2023 tulokset ovat kuitenkin huomattavasti korkeammat kuin vuoden 2019. Yläkoulussa 6,2 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista on kokeillut laittomia huumeita. Ammatillisessa oppilaitoksessa 11,7 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokeillut laittomia huumeita. Lukiossa vastaava luku on 10,3 prosenttia.

Rahapeliä pelaa viikoittain 8. ja 9. luokan oppilaista 5,1 prosenttia, maan keskiarvo on 5,2 prosenttia (2023). Määrä on laskenut kaikkialla viime vuosikymmenen aikana.

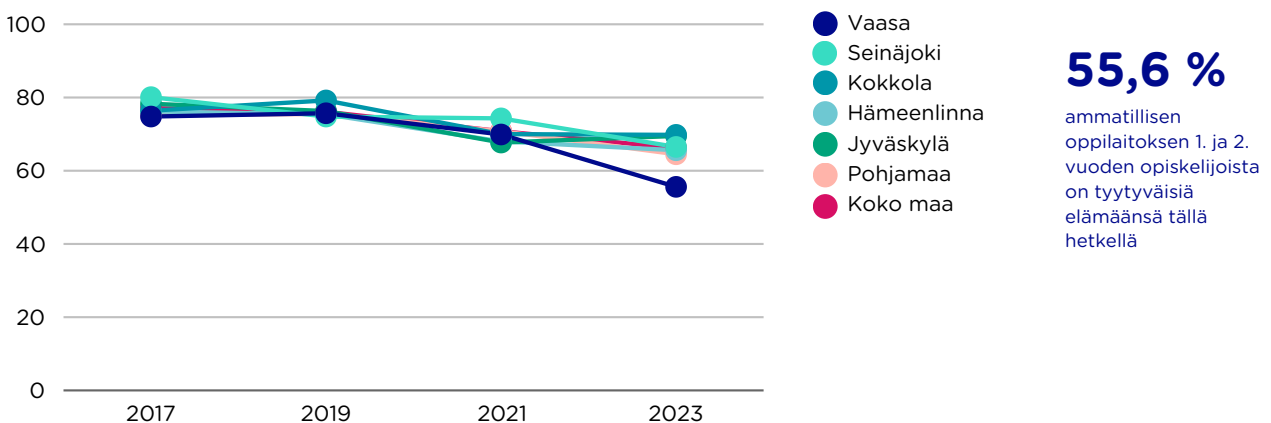
Huolta herättävän päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käytön sekä rahapelaamisen määrä on pysynyt viime vuosina melko vakaana. Yläkoulussa huolta herättävä toiminta on lisääntynyt.

Päihteiden vuoksi vuodeosastoilla hoidossa olleita 15–24-vuotiaita on Vaasassa vertailukaupunkeja vähemmän: 1,5 / 1 000 vuonna 2022. Koko maan keskiarvo kyseisenä vuonna oli 2,4 / 1 000 ja osassa vertailukaupunkeja huomattavasti korkeampikin (Kokkola 5,8 / 1 000). Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleita 15–24-vuotiaita on ollut Vaasassa jatkuvasti enemmän kuin vertailukaupungeissa, mutta vuonna 2022 määrä väheni huomattavasti: Vuonna 2021 tulos oli 2,5 / 1 000, ja vuonna 2022 se oli 0,6 / 1 000 (maan keskiarvo 0,9 / 1 000).

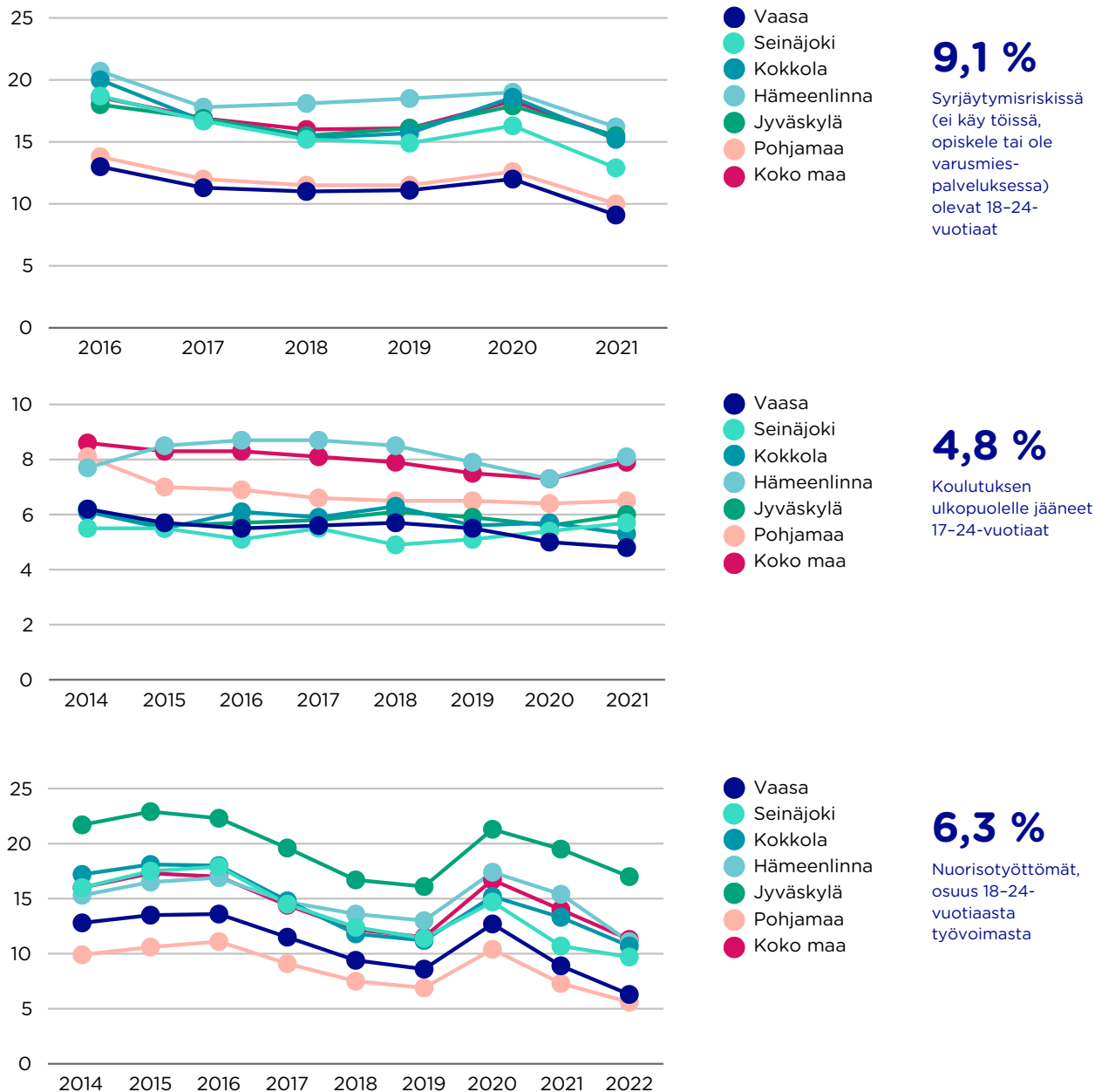

3.2.5. Toimintakyky

Nuoret ovat yhä tyytymättömpiä elämäänsä, ja Vaasan tulos on alhainen verrattuna muihin kaupunkeihin ja maan keskiarvoon. Yläkoulussa 8. ja 9. luokan oppilaista 66,1 prosenttia on tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä. Ammatillisessa oppilaitoksessa 1. ja 2. vuoden opiskelijoista tyytyväisiä on 55,6 prosenttia ja lukiossa 63,5 prosenttia (2023). Tyytyväisyydessä on selkeä sukupuolten välinen ero, nuoret naiset ovat tyytymättömpiä kuin nuoret miehet – esimerkiksi yläkoulussa 78,7 prosenttia pojista ja 55 prosenttia tytöistä on tyytyväisiä elämäänsä.

Nuorten syrjäytymisriski on Vaasassa pieni. Syrjäytymisriski voidaan nähdä nuorilla (tässä 18–24-vuotiaat), jotka eivät ole työssä, opiskele tai ole varusmiespalveluksessa. Vaasassa on kaikista vertailukaupungeista pienin syrjäytymisriski, 9,1 prosenttia, kun maan keskiarvo on 15,4 prosenttia (2021). Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä nuoria (17–24-vuotiaat) on Vaasassa vähemmän kuin vertailukaupungeissa, vain 4,8 prosenttia (2021). Nuorisotyöttömyys mukailee yhteiskunnan ja vertailukaupunkien trendejä, mutta Vaasan tulos on vertailukaupunkien alhaisimpia – ainoastaan Pohjanmaan tulos on alhaisempi. Vaasassa nuorisotyöttömyys (18–24-vuotiaat) vuonna 2022 oli 6,3 prosenttia, kun koko maan keskiarvo oli 11,3 prosenttia.

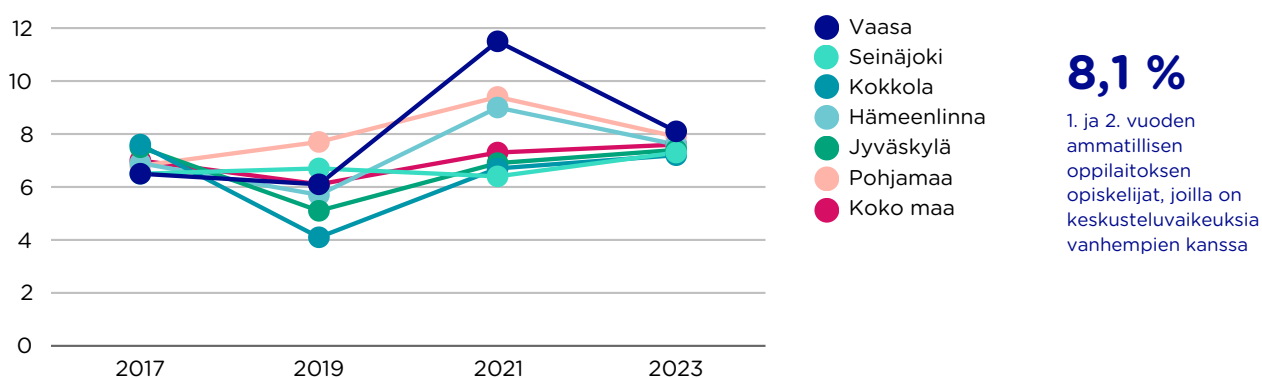
Vaasalaiset nuoret tarvitsevat toimeentulotukea harvoin, niin lyhyt- kuin pitkäaikaisesti. Pohjanmaalla toimeentulotukea 18–24-vuotiaista saa kuitenkin vieläkin harvempi. Vuonna 2022 toimeentulotukea 18–24-vuotiaista sai 10,2 prosenttia. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea oli saanut 1,6 prosenttia.

Kuntoutusrahaa saavien nuorten määrä on lisääntynyt kaikissa vertailukaupungeissa. Vaasassa (46,7 / 1 000) ja Pohjanmaalla (44,7 / 1 000) niitä oli vuonna 2022 vähemmän kuin maassa keskimäärin (60,2 / 1 000) tai vertailukaupungeissa (esimerkiksi Jyväskylässä 90,2 / 1 000).

3.2.6. Osallisuus

Vaasalaisilla nuorilla on vertailukaupungeista eniten keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, vaikka määrä laskikin vuoden 2023 Kouluterveyskyselyssä. Yläkoulussa 8,0 prosentilla 8. ja 9. luokan oppilaista on keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa. Ammatillisessa oppilaitoksessa 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 8,1 prosentilla ja lukiossa 6,2 prosentilla on keskusteluvaikeuksia. Nuorilla naisilla on selvästi enemmän keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa kuin nuorilla miehillä. Ulkomaalaistaustaiset kokevat enemmän keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, erityisesti nuoret miehet. Ulkomaalaistaustaisista 8. ja 9. luokan oppilaista 14,2 prosentilla on keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, kun vastaava luku suomalaistaustaisilla opiskelijoilla on 3,7 prosenttia (2021).

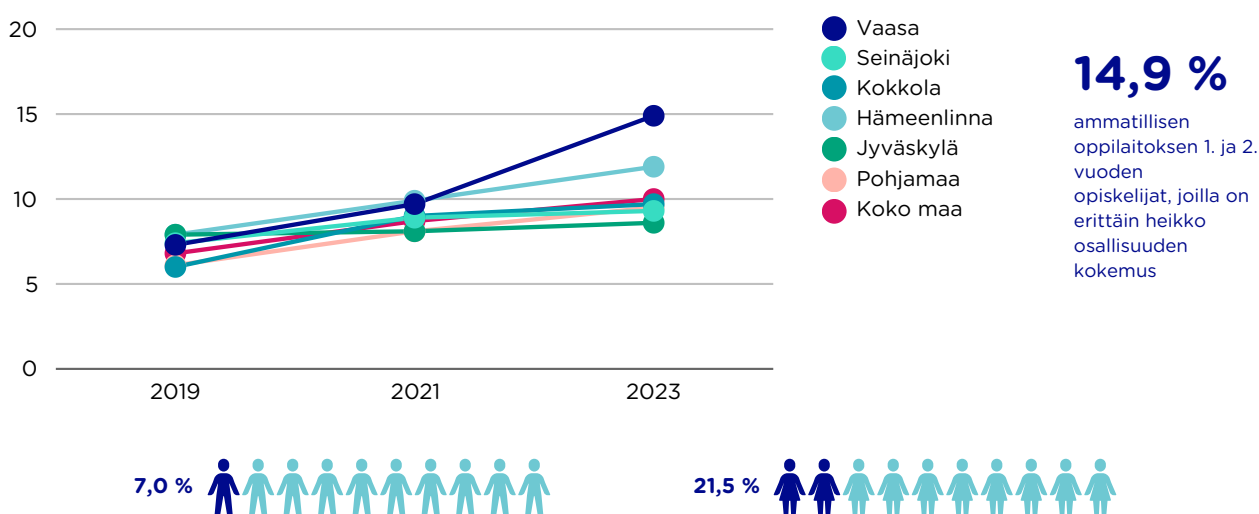

Oppilaiden poissaolojen määriä seurataan Vaasassa laajasti verrattuna muihin kaupunkeihin. Vaasassa luvottomien poissaolojen määrä on lähellä maan keskiarvoa, mutta määrät ovat kasvaneet sekä yläkoulussa että lukiossa vuoden 2019 jälkeen. Yläkoulussa 4,1 prosentilla 8. ja 9. luokan oppilaista on luvottomia poissaoloja vähintään viikoittain. Ammatillisessa oppilaitoksessa 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 9,1 prosentilla ja lukiossa 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 3,2 prosentilla on luvottomia poissaoloja vähintään viikoittain (2023).

Mielipiteen ilmaisuun rohkaisemattomia opettajia on kaikkialla yhä vähemmän. Vaasan tulos on lähellä vertailukaupunkien tuloksia: 30,7 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista, 14,8 prosenttia ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja 14,2 prosenttia lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kokee, etteivät opettajat rohkaise mielipiteen ilmaisuun oppitunnilla.

Nuoria, jotka eivät koe olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä, on ollut Vaasassa vähän. Trendi on viime vuosina ollut nouseva erityisesti toisella asteella, ja tulos on nyt lähellä maan keskiarvoa. Yläkoulussa 8. ja 9. luokan oppilaisista 13,7 prosenttia ei koe olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä. Toisella asteella 9,1 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ammatillisessa oppilaitoksessa ja 10,1 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista lukiossa ei koe olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä (2023).

Erittäin heikkoa osallisuutta kokevien nuorten määrä on kasvanut kaikissa vertailukaupungeissa. Tulos on Vaasassa huolestuttava yläkoulussa ja ammatillisessa koulussa. Erittäin heikko osallisuuden kokemus 8. ja 9. luokan oppilasta on 11,5 prosentilla (2023). Ammatillisessa oppilaitoksessa 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vastaava luku on 14,9 prosenttia ja lukiossa 8,4 prosenttia (2023). Osallisuuden tunne on Vaasassa heikompaa kuin muualla Pohjanmaalla.

Opiskelijan kuulumisista kiinnostumattomien opettajien määrä on vähentynyt kaikkialla, mutta yläkoulussa trendi on kääntynyt. Vaasan tulos ei poikkea trendistä. Vaasassa 39,8 prosenttia yläkoulun 8. ja 9. vuoden oppilaista kokee, etteivät opettajat ole kiinnostuneita oppilaan kuulumisista. Vastaava luku ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla on 20,6 prosenttia ja lukiossa 31,8 prosenttia (2023).

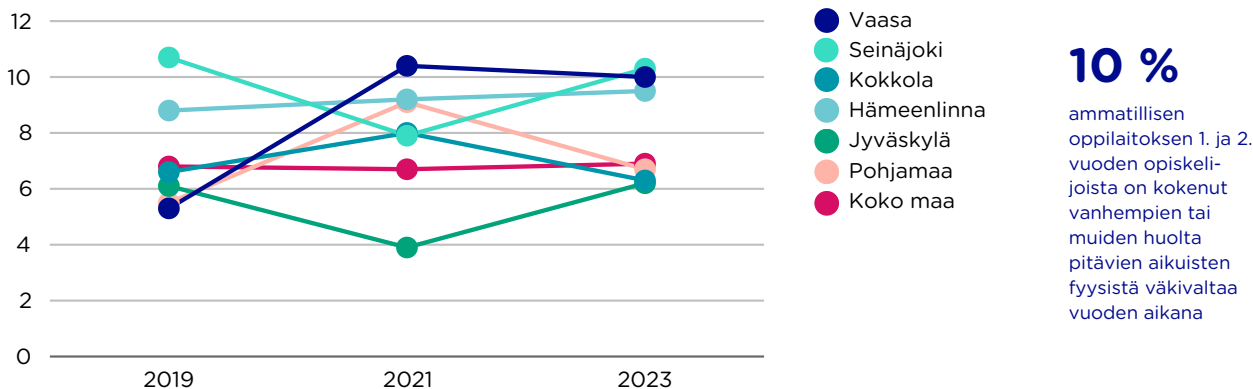
3.2.7. Turvallisuus

Oppilaitoksen fyysiset työolot häiritsevät opiskelua enemmän yläkoulussa (27,9 prosenttia) kuin toisella asteella (13,7 prosenttia lukiossa ja 12,2 prosenttia ammatillisessa oppilaitoksessa). Vaasan tulokset vuonna 2023 toisella asteella ovat melko lähellä vertailukaupunkien tuloksia, mutta yläkoulun tulos on vertailukaupunkien korkein.

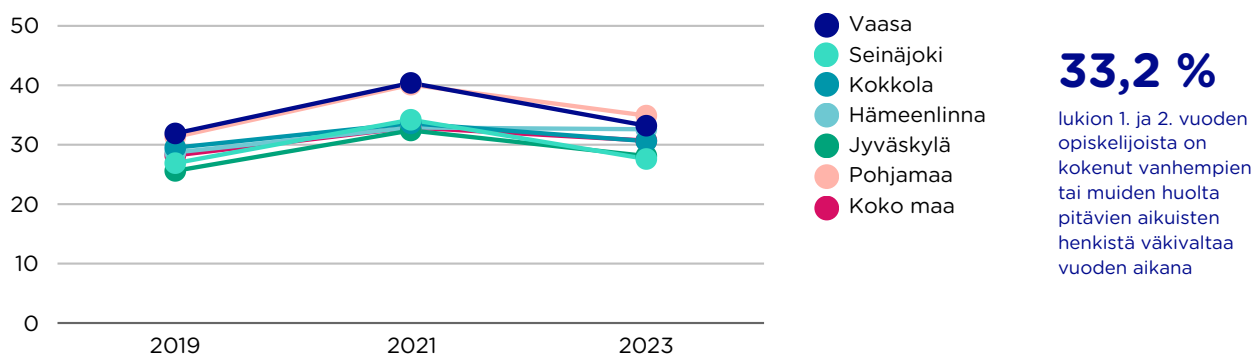
Tapaturmien määrä koulussa on laskenut. Vaasan tulos vuonna 2023 on lähellä muiden kaupunkien tuloksia. Yläkoulussa 18,9 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista on kokenut tapaturman koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana (maan keskiarvo 19,9 prosenttia). Ammatillisessa oppilaitoksessa tapaturmien määrä on suuri verrattuna keskiarvoon: 10,4 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokenut tapaturman (maan keskiarvo 8,8 prosenttia). Lukiossa 6,9 prosenttia on kokenut tapaturman vuoden aikana (maan keskiarvo 6,8 prosenttia).

Fyysisen uhan kokemukset ovat suunnilleen yhtä yleisiä Vaasassa kuin muissa kaupungeissa. Yläkoulussa 8. ja 9. luokan oppilaista 14,8 prosenttia on kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana vuonna 2023. Ammatillisessa oppilaitoksessa vastaava määrä oli 10,2 prosenttia ja lukiossa 8,1 prosenttia. Yläkoulussa pojat ovat kokeneet fyysistä uhkaa useammin kuin tytöt.

Vaasalaisten nuorten kokemukset vanhempien fyysisestä väkivallasta ovat yleisempiä kuin vertailukaupungeissa. Yläkoulussa 8. ja 9. luokan oppilaista 13 prosenttia on kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana (2023). Toisella asteella 10 prosenttia ammatillisen oppilaitoksen ja 8,9 prosenttia lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa (2023). Kokemus vanhempien fyysisestä väkivallasta on yleisempi nuorilla naisilla, erityisesti yläkoulussa.

Henkisen väkivallan kokemuksia on huomattavasti enemmän kuin fyysisen väkivallan kokemuksia, ja myös tässä vaasalaisten nuorten tulokset vuonna 2023 ovat korkeammat kuin vertailukaupungeissa. Myös Pohjanmaan tulokset ovat korkeita. Yläkoulussa 30,4 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista on kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana. Toisella asteella vastaava luku on 30,2 prosenttia ammatillisessa oppilaitoksessa ja 33,2 prosenttia lukiossa.

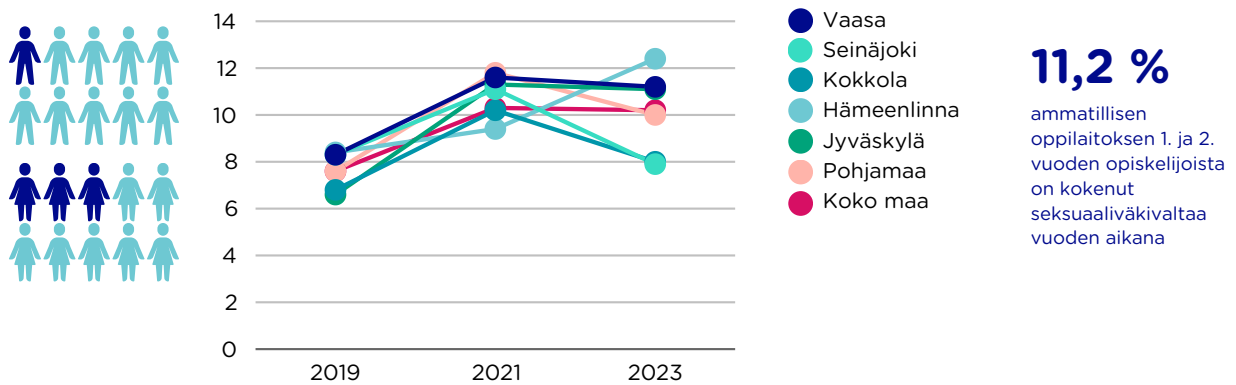

Nykyään on vähemmän nuoria, joiden vanhempien liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttaa haittaa. Yläkoulussa 4,8 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista, ammatillisessa oppilaitoksessa 5,5 prosenttia ja lukiossa 3,8 prosenttia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kokee vuonna 2023, että vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö on aiheuttanut haittaa. Vaasan tulos on alhaisempi kuin vertailukaupunkien, ainoastaan Pohjanmaan tulos on tätäkin alhaisempi.

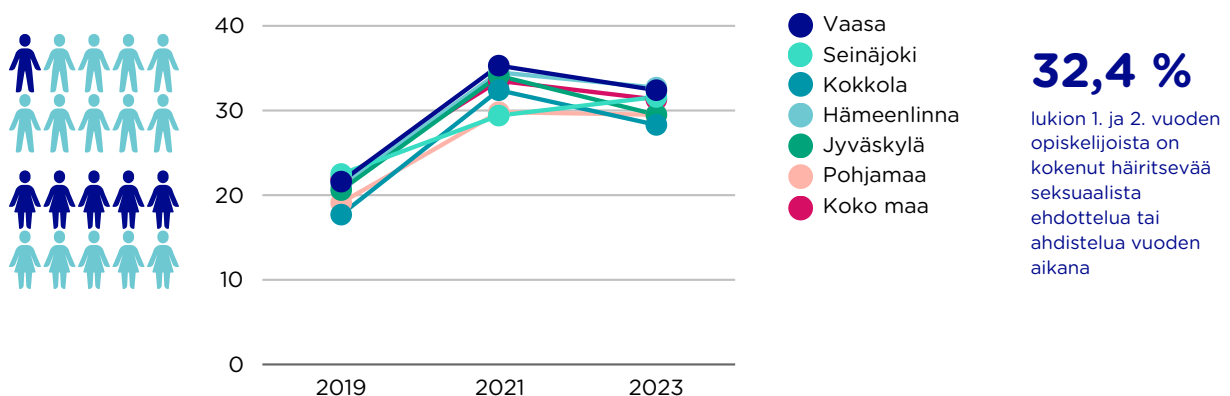
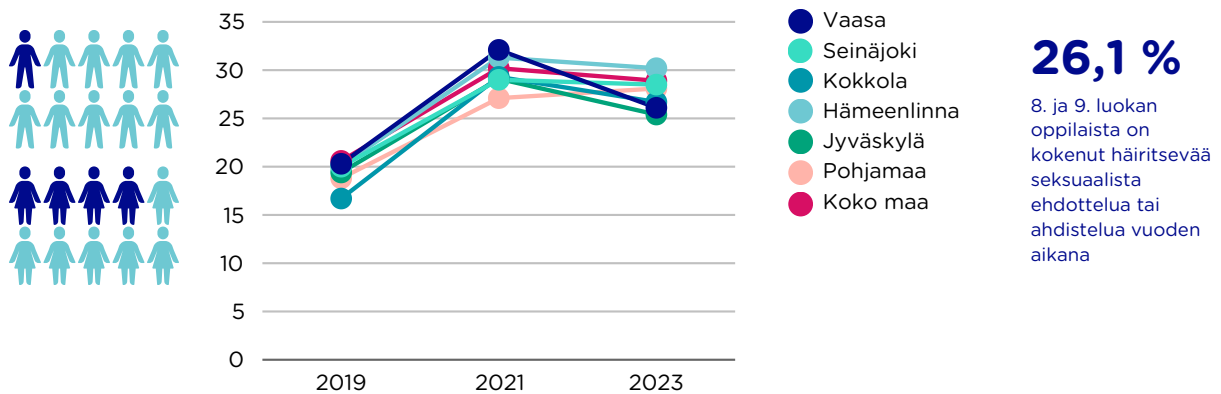
Koko maassa nuorten henkirikokset ja väkivaltarikokset ovat olleet jyrkässä nousussa viime vuosina. Rikoksista epäiltyjä nuoria on Vaasassa enemmän kuin maassa keskimäärin, mutta määrä on vähentynyt jatkuvasti. Rikoksista epäiltyjä 15–17-vuotiaissa on 93,9 / 1 000 ja 18–20-vuotiaissa 118,3 / 1 000 (2022). Selvitetyissä rikoksissa syylliseksi epäillyn kansalaisuus on Pohjanmaalla jatkuvasti ollut noin 10 prosentissa ulkomaalainen ja 90 prosentissa suomalainen. Trendi on vakaa.

Yläkoulussa seksuaaliväkivalta on Vaasassa vertailukaupunkeja yleisempää. Seksuaalista väkivaltaa vuoden 2023 aikana on 8. ja 9. luokan oppilaista kokenut 9,5 prosenttia (maan keskiarvo oli 9,1 prosenttia). Toisellakin asteella luku on korkeampi kuin vertailukaupungeissa ja maassa keskimäärin. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 11,2 prosenttia ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 9,2 prosenttia on kokenut seksuaaliväkivaltaa. Nuoret naiset

kokevat seksuaaliväkivaltaa useammin (11,8 prosenttia, 16,2 prosenttia, 13,4 prosenttia) kuin nuoret miehet (7 prosenttia, 5,4 prosenttia, 3,2 prosenttia).

Myös seksuaalinen häirintä ja ahdistelu on yleistynyt ja huolestuttavissa luvuissa Vaasassa verrattuna muihin kaupunkeihin. Vaasan 8. ja 9. luokan oppilaista 26,1 prosenttia on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 27,7 prosenttia ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 32,4 prosenttia on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana. Tulos on huomattavasti korkeampi kuin Pohjanmaalla, jonka tulos on vertailukaupunkien alhaisimpia. Nuoret naiset kokevat huomattavasti enemmän seksuaalista häirintää: yläkoulussa 38,1 prosenttia, ammatillisessa oppilaitoksessa 42,3 prosenttia ja lukiossa 48,3 prosenttia. Nuorilla miehillä vastaavat luvut ovat yläkoulussa 13 prosenttia, ammatillisessa oppilaitoksessa 10,7 prosenttia ja lukiossa 8,9 prosenttia (2023). Ulkomaalaistaustaiset nuoret miehet kokevat seksuaalista häirintää enemmän kuin suomalaistaustaiset miehet: Pohjanmaan hyvinvointialueella 25,9 prosenttia 8. ja 9. luokan pojista oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana (2021).

3.2.8. Hyvää ja huolestuttavaa

6,3 %

Nuorisotyöttömät, % 18-24-vuotiaasta työvoimasta

Nuorisotyöttömyys on vähäistä.

29,1 %

8. ja 9. luokan oppilaista liikkuvat vähintään tunnin päivässä

Nuoret liikkuvat enemmän kuin vertailukaupungeissa.

18,1 %

Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat, jotka ovat erittäin humalassa vähintään kerran kuukaudessa

Alkoholin käyttö on vähentynyt.

9,1 %

Syrjäytymisriskissä (ei käy töissä, opiskele tai ole varusmiespalveluksessa) olevat 18-24-vuotiaat

Syrjäytymisriski on pieni, nuoret jäävät kouluun.

4,8 %

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat

51,7 %

lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista nukkuu arkisin alle 8 tuntia

Nuoret nukkuvat liian vähän.

39,9 %

lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ei syö aamupalaa joka arkiamu

Yhä useampi nuori ei syö aamupalaa.

44,3 %

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky, 8. luokan pojat, joilla on heikko fyysinen toimintakyky

Nuorten miesten fyysinen toimintakyky on heikentynyt.

21,3 %

lukion 1. ja 2. opiskelijat, joilla on kohtalainen tai vaikea ahdistus

Ahdistuneisuus on lisääntynyt, erityisesti tytöillä ja maahanmuuttajataustaisilla pojilla.

12,1 %

Ei yhtäkään läheistä ystävää, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista

Yhä useampi nuori kokee, ettei hänellä ole yhtäkään läheistä ystävää.

6,4 %

8. ja 9. luokan oppilaista käyttää sähkösavukkeita päivittäin

Sähkösavukkeiden käyttö on lisääntynyt.

9,6 %

8. ja 9. luokan oppilaista on koulukiusattuna vähintään kerran viikossa

Kiusaaminen on yleistynyt.

8 %

8. ja 9. luokan oppilaista ja

8,1 %

ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat, joilla on keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa

Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa ovat yleistyneet.

16,4 %

lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista tuntee itsensä yksinäiseksi

Yksinäisyys on yleistynyt.

14,9 %

ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat, joilla on erittäin heikko osallisuuden kokemus

Osallisuuden tunne on heikompi kuin muualla.

11,2 %

ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana

Seksuaalinen väkivalta on yleistynyt.

26,1 %

8. ja 9. luokan oppilaista ja

32,4 %

lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana

Seksuaalinen häirintää on yleistynyt.

55,6 %

ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä

Tyytyväisyys elämään on laskenut.

10 %

ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana

Vanhempien fyysinen väkivalta on yleistynyt.

33,2 %

lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokenut vanhempien henkistä väkivaltaa vuoden aikana.

Vanhempien henkinen väkivalta on yleistä.

3.2.9. Nuorten kuuleminen

"Koulussa aikuiset sanovat, että "se on tuo ikä". Haluaisin, että ihmiset ajattelisivat nuoria ihmisinä eikä vain "teiniangsteina"."

"Haluaisin oppia sosiaalisuudesta. Koulussa joutuu koko ajan olemaan hiljaa."

Nuoret pitävät siitä, että Vaasassa on monenlaisia urheilumahdollisuuksia.

Nuoret toivovat, että arkiliikkuminen helpottuisi. Moni toivoisi enemmän pyörätietä, joita ylläpidettäisiin myös talviaikaan. Myös bussit saisivat kulkea iltamyöhään saakka.

Vaasan nuorisotalot saivat paljon kehuja, ja niitä pidettiin tärkeinä. Nuoret haluaisivat kuitenkin enemmän hengailupaikkoja, joissa saisi vain olla. He toivovat myös erilaisia kynnyksettömiä ryhmiä ja tapahtumia.

Erittäin moni nuori kertoo kokevansa ahdistusta ja masennusta. Tämä on nuoren oma kokemus eikä välttämättä virallinen diagnoosi. Nuoret kokevat myös paljon stressiä koulussa ja vapaa-ajalla. Moni kokee, että sosiaalisessa mediassa täytyy ylläpitää itsestään tietynlaista kuvaa. Myös yksinäisyys ahdistaa. Vaikka yksinäisyys onkin yleistynyt, moni nuori mainitsi verkkoyhteisöjen tärkeyden yksinäisyyden lieventämisessä. Heidän mielestään korona ei ole vaikuttanut tähän merkittävästi. Matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita pidettiin usein tärkeinä.

Koulutehtävien määrä ja vapaa-ajan ahdistavat tekijät vaikuttavat nuorten unen määrään. Nuoret haluaisivat vaikuttaa koulupäivän aikatauluun, erityisesti aamun aikoihin.

Osa nuorista naisista kokee, etteivät nuoret miehet kunnioita heitä koulussa. Osassa kouluja on myös paljon tappeluita, mikä lisää turvattomuutta. Nuoret haluaisivat, että aikuiset puuttuisivat päihteiden tarjontaan. Nuoret mainitsivat turvattomuustekijöiksi myös katukulttuurin ja vartijoiden käyttäytymisen.

Lisäksi osa nuorista koki, ettei heillä ole tarpeeksi yhteistä aikaa vanhempien kanssa.

3.3. TYÖIKÄISTEN HYVINVOINTI

3.3.1. Elintavat

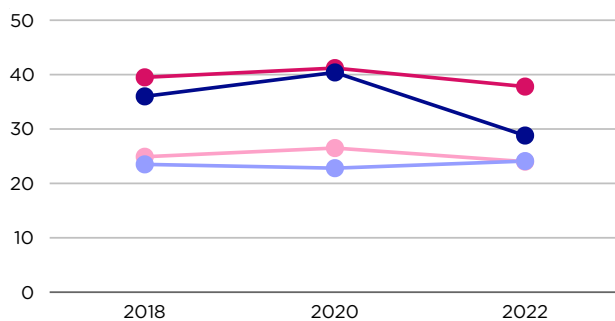
Vaasassa työikäiset syövät hieman enemmän kasviksia kuin vertailukaupungeissa. Työikäisistä vaasalaisista 31,8 prosenttia syö kasviksia ja hedelmiä ravitsemussuositusten mukaisesti, kun vastaava luku koko maassa on 30,3 prosenttia. Kasvisten syönnillä on vahva yhteys koulutukseen. Korkeasti koulutetut syövät enemmän kasviksia kuin matalammin koulutetut. Asiasta on tilastot vain Pohjanmaalta, jossa kasviksia ja hedelmiä useita kertoja päivässä käyttäviä on matalasti koulutetuissa 22,8 prosenttia ja korkeasti koulutetuissa 40,4 prosenttia.

Työikäiset Vaasassa liikkuvat suunnilleen yhtä paljon kuin vertailukaupungeissa - kuitenkin vuonna 2020 liian vähän liikkui 62,4 prosenttia, mikä oli enemmän kuin maassa keskimäärin. Koulutuksella on merkitystä: matalasti koulutetut liikkuvat vähemmän (Pohjanmaalla vuonna 2022 liian vähän liikkui 73,7 prosenttia) kuin korkeasti koulutetut (Pohjanmaalla vuonna 2022 liian vähän liikkui 53,1 prosenttia).

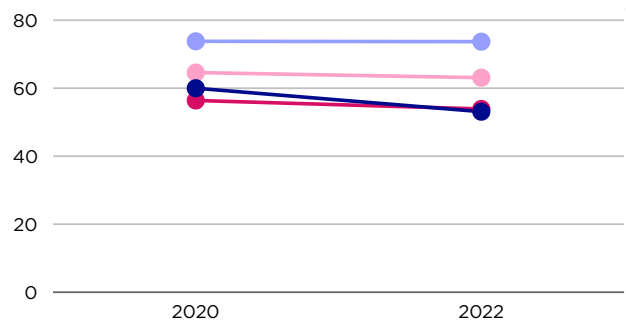
Vaasassa ei ole yhtä paljon ylipainoisia työikäisiä kuin muissa kaupungeissa. Vuonna 2020 työikäisistä lihavia (BMI \geq 30) oli Vaasassa 21,4 prosenttia, kun maan keskiarvo oli 23,1 prosenttia. Trendi on Vaasassa melko vakaa, mutta muualla noususuunnassa.

● Koko maa: korkea koulutus ● Koko maa: matala koulutus ● Pohjanmaa: korkea koulutus ● Pohjanmaa: matala koulutus

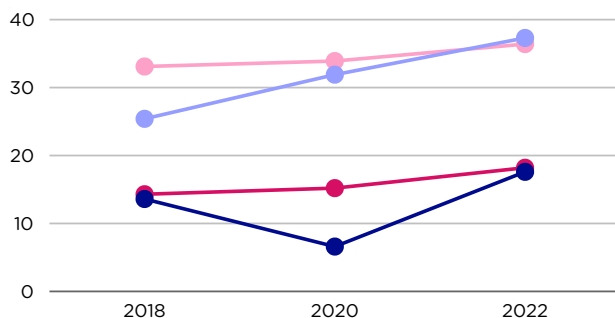
22,8 % käyttää kasviksia ja hedelmiä useita kertoja päivässä, matala koulutus

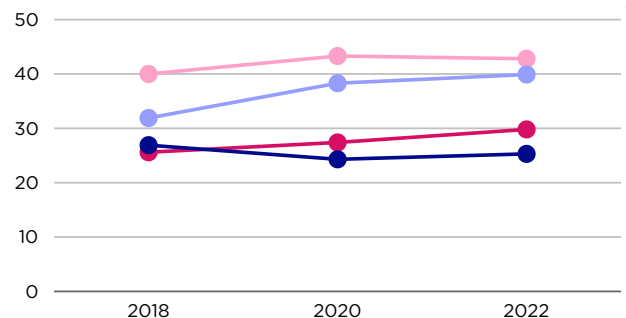
73,7 % liikkuu terveystieteiden suositusten mukaan liian vähän, matala koulutus

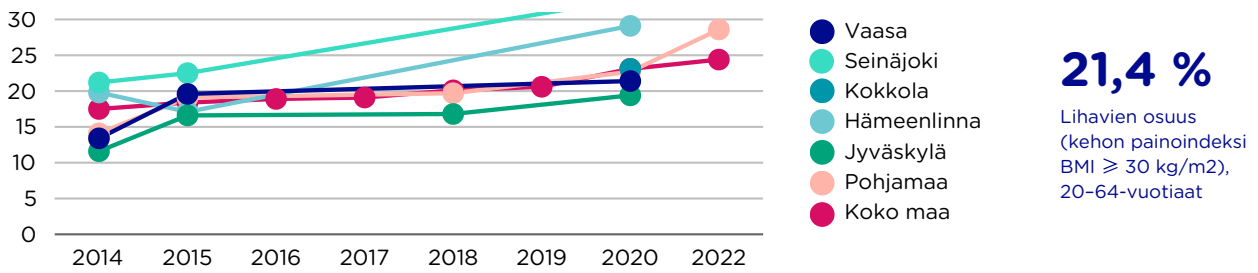

37,3 % uskoo, ettei todennäköisesti jaksaa työkennellä vanhuuseläkeikään saakka (%), 20-74-vuotiaat, matala koulutus

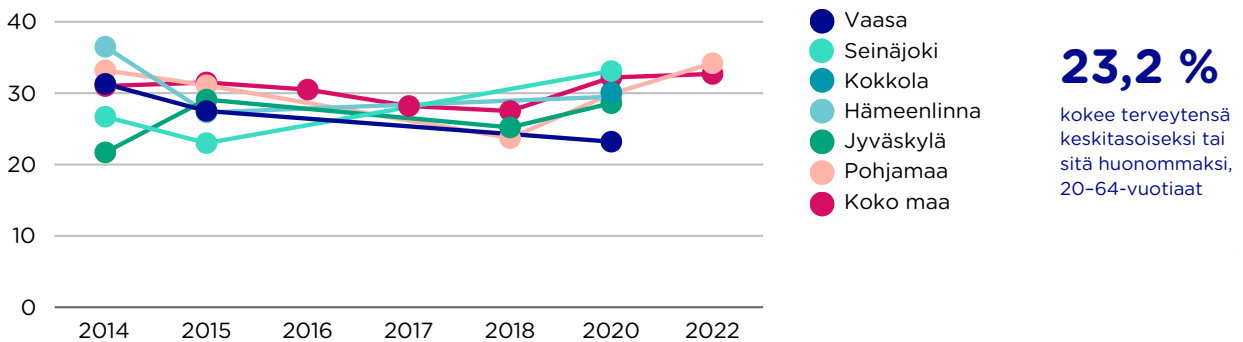
39,9 % kokee terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi, matala koulutus

3.3.2. Terveys

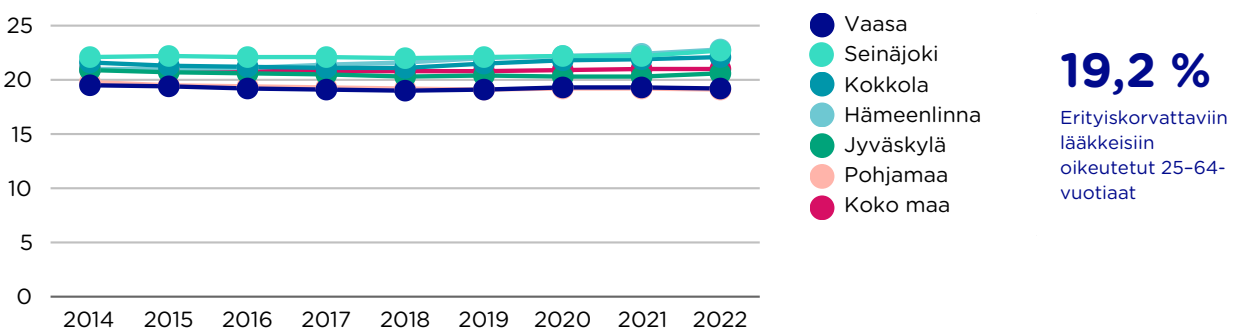
Koko Suomessa ja vertailukaupungeissa oma terveys koetaan huonommaksi kuin Vaasassa, jossa luku on menossa parempaan suuntaan. Vaasan työkäisistä 23,2 prosenttia kokee terveytensä keskinkertaiseksi tai huonommaksi. Vastaava luku on Pohjanmaalla 29,9 prosenttia ja koko maassa 32,2 prosenttia. Koetulla terveydellä on vahva yhteys koulutukseen. Matalasti koulutetut kokevat terveytensä huonommaksi kuin korkeasti koulutetut: Pohjanmaalla (Vaasan tulos voi olla erilainen) 39,9 prosenttia matalasti koulutetuista ja 25,3 prosenttia korkeasti koulutetuista koki terveytensä keskinkertaiseksi tai huonommaksi vuonna 2022.

Työkäiset vaasalaiset käyvät perusterveydenhuollossa lääkärin vastaanotolla harvemmin kuin vertailukaupunkien työkäiset. Trendi on ollut melko vakaa viime vuosikymmenen aikana.

Vaasalaiset työkäiset eivät tarvitse yhtä paljon lääkkeitä eivätkä he ole yhtä paljon työkyvyttömyyseläkkeellä kuin muualla Suomessa. Noin 19,2 prosenttia vaasalaisista 25-64-vuotiaista oli oikeutettuja erityiskorvattaviin lääkkeisiin, mikä oli vertailukaupunkien alhaisin tulos (2022). Lisäksi tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavia sekä verenkiertoelinsairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavia on vähän, ja määrä on laskenut viime vuosikymmenen aikana.

Raskaudenkeskeytysten määrä on ollut laskusuunnassa koko Suomessa, mutta vuonna 2022 määrä kasvoi yhtäkkiä kaikkialla. Vaasan lukema (8,4 / 1 000) on korkeampi kuin maassa keskimäärin (6,9 / 1 000).

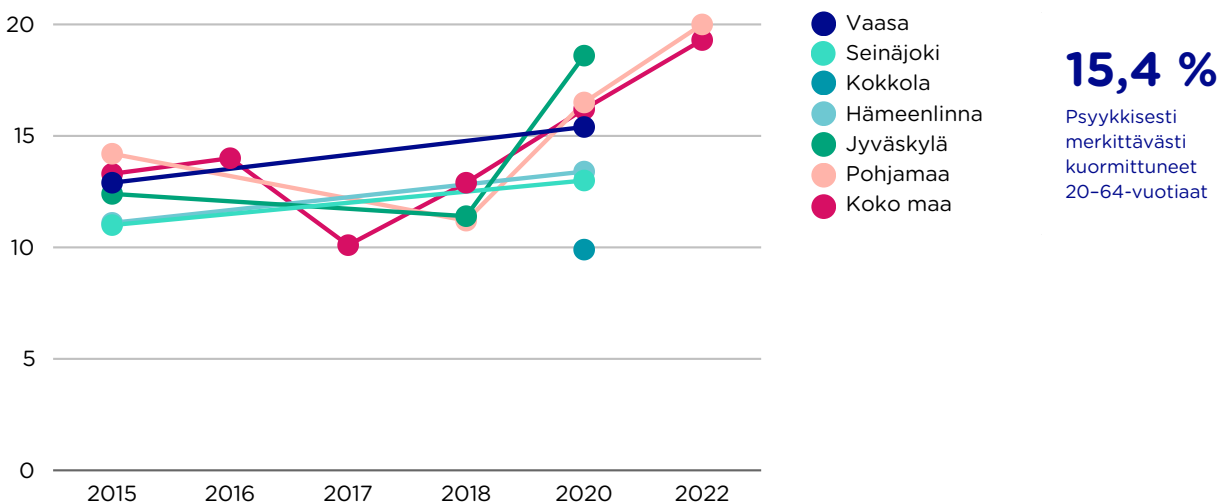
3.3.3. Mielen terveys

Asiantuntijoita huolestuttaa nykyelämän rajattomuus. Työikäiset kohtaavat nuorten tavoin muiden arkea sosiaalisessa mediassa ja jatkuvan läsnäolon vaatimuksen. Ihanteellista elämää esitellään, eikä tavallinen elämä siksi enää riitä. Työrauha on hyvinvoinnille tärkeää. Työelämän pirstaleisuus lisää psyykkistä kuormittuneisuutta.

Median vaikutus on asiantuntijoiden mielestä huolestuttavaa. Sosiaalisessa mediassa kiusaaminen on helpompaa kuin fyysisissä kohtaamisissa. Lisäksi media luo mielikuvia muista ihmisryhmistä, mikä vaikuttaa yhteisöllisyyteen.

Psyykkisesti kuormittuneiden työikäisten määrä on pitkään ollut Vaasassa korkea, mutta vuoden 2020 jälkeen vertailukaupungit ovat ohittaneet Vaasan. Trendi on ollut Vaasassa melko vakaa, mutta pieni nousu on nähtävissä. Vuonna 2020 vaasalaisista 20–64-vuotiaista 15,4 prosenttia oli psyykkisesti merkittävän kuormittuneita. Psyykkisesti merkittävä kuormittuneisuus on kytköksissä koulutukseen. Matalasti koulutettujen psyykinen kuormittuneisuus on hieman suurempi. Kaikissa ryhmissä psyykkisesti kuormittuneiden osuus on kasvanut viime vuosina.

Mielen terveys- ja käytöshäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavia työikäisiä on Vaasassa vähän (2,7 prosenttia), ja trendi on hitaassa laskussa.

Aikuisten mielen terveyden avohoitokäyntejä on Vaasassa vähemmän (2021: 433,5 / 1 000) kuin maassa keskimäärin (2021: 571,6 / 1 000), mutta enemmän kuin Pohjanmaalla (2021: 381,1 / 1 000).

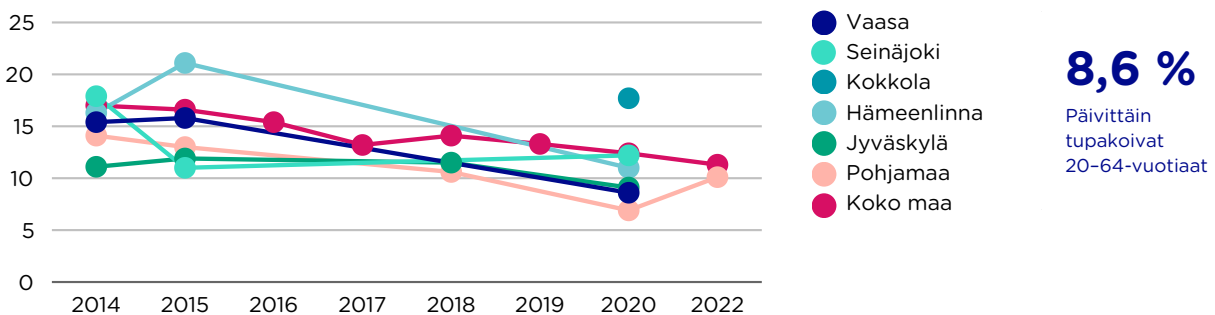
Työikäiset saavat enemmän kuntoutuspsykoterapiaa kuin nuoret, ja trendi on huolestuttavasti nousussa. Vaasassa 25–64-vuotiaista 17,6 / 1000 saa kuntoutuspsykoterapiaa (2021). Tämä on kuitenkin vähemmän kuin maassa keskimäärin, mutta huomattavasti enemmän kuin Pohjanmaalla (12,4 / 1 000).

Työikäiset käyttävän hieman vähemmän psykoosilääkkeitä kuin maassa keskimäärin käytetään.

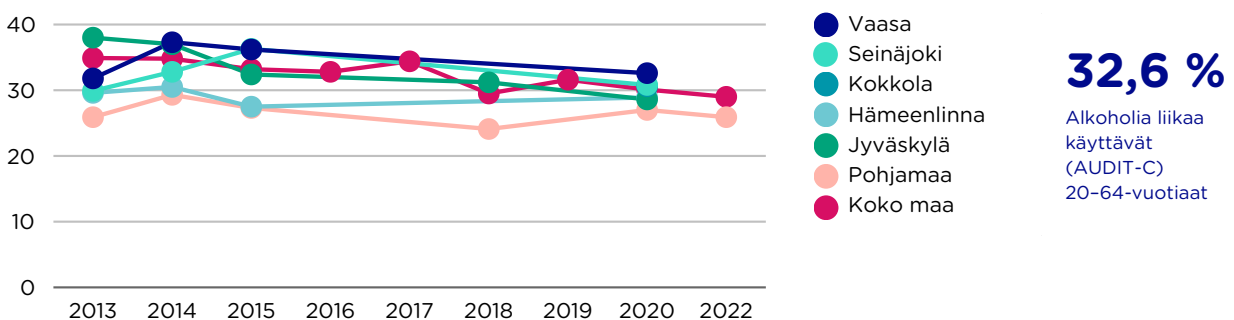

3.3.4. Päihteet

Työikäisten päivittäin tupakoivien osuus laskee jatkuvasti. Vuonna 2020 Vaasan 8,6 prosenttia oli vertailukaupunkien alhaisimpia lukuja. Tupakoinnin yhteys koulutustaustaan ei ole yhtä vahva Pohjanmaalla kuin muualla Suomessa.

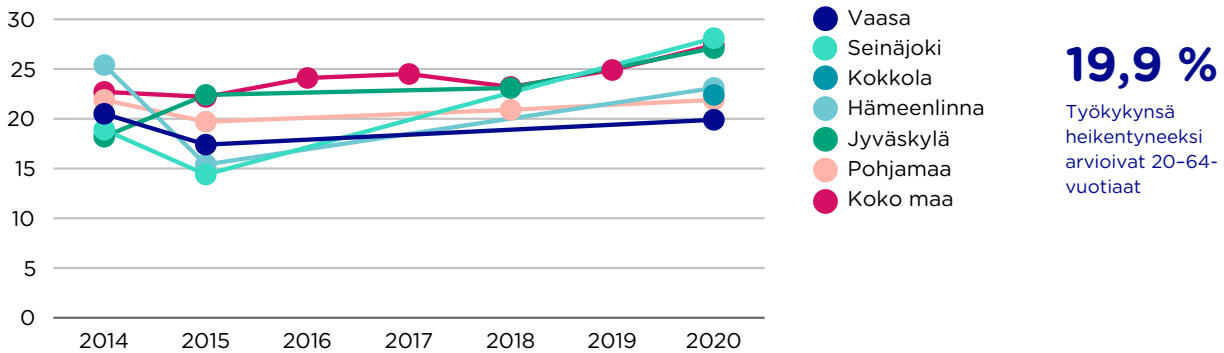
Alkoholia liikaa käyttävien osuus on suurempi Vaasassa kuin vertailukaupungeissa. Vuoden 2020 AUDIT-C-testin mukaan vuonna 2020 liikaa alkoholia käytti 32,6 prosenttia 20-64-vuotiaista. Maan keskiarvo oli 30,1 prosenttia. Trendi on hitaassa laskussa. Alkoholin liikakäytöllä ei juuri ole yhteyttä koulutustaustaan. Alkoholia käyttävät kuitenkin eniten henkilöt, joilla on keskitason koulutus.

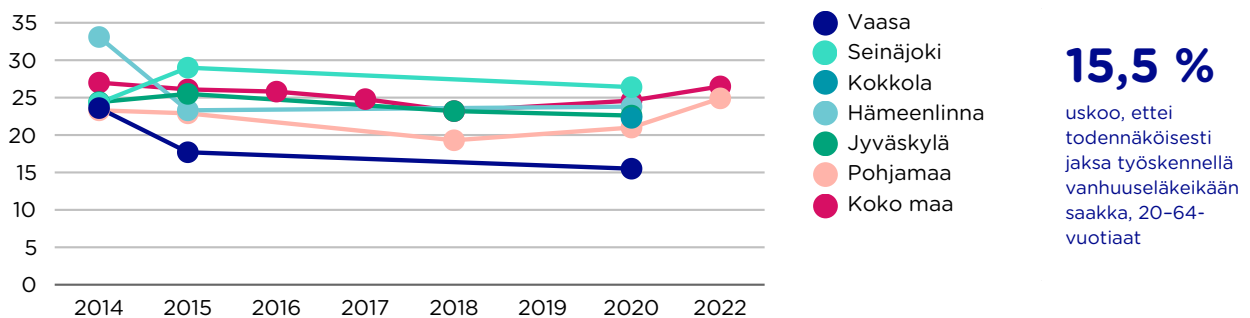
Päihteiden vuoksi vuodeosastoilla hoidossa olleita 25-64-vuotiaita on Vaasassa vertailukaupunkeja vähemmän. Määrä on viime vuosina ollut laskusuunnassa. Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleita työikäisiä on Vaasassa vertailukaupunkeja enemmän.

3.3.5. Toimintakyky

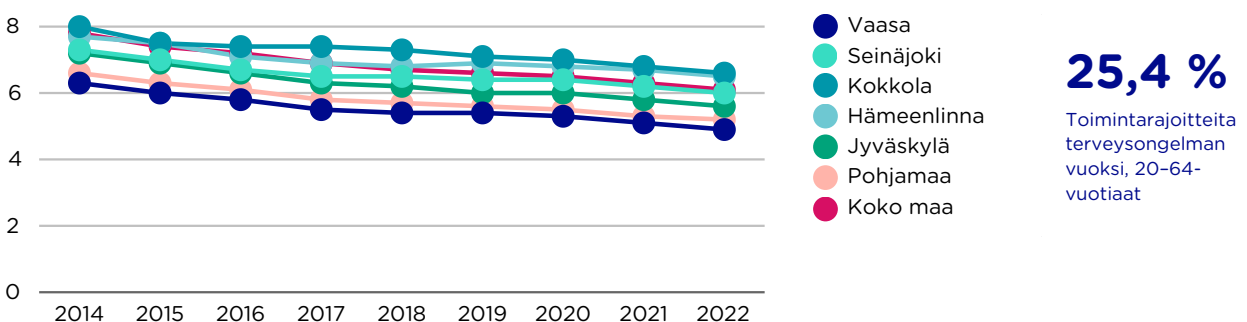
Työkyky on Vaasassa parempaa kuin muualla Suomessa ja Pohjanmaalla, vaikka heikentyneen trendi näkyy kaikkialla. Vaasassa 19,9 prosenttia työkäisistä arvioi työkykynsä heikentyneeksi, kun vastaava luku koko maassa on 27,4 prosenttia ja Pohjanmaalla 21,9 prosenttia. Työkykynsä heikentyneeksi arvioivia on Pohjanmaalla (Vaasan tulos ei näy erikseen) muuta maata vähemmän kaikissa koulutusryhmissä. Työkykynsä heikentyneeksi arvioivien osuus on kuitenkin korkeampi matalasti koulutettujen ryhmässä.

Niitä, jotka uskovat, etteivät todennäköisesti jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikänsä saakka on Vaasassa ollut vähän, huomattavasti vähemmän kuin maassa keskimäärin. Vaasan tulos vuonna 2020 oli 15,5 prosenttia ja koko maan keskiarvo 24,6 prosenttia. Myös trendi näyttää hyvältä. Koulutustasolla on kuitenkin suuri merkitys: matalasti koulutetut (37,3 prosenttia Pohjanmaalla vuonna 2022) uskovat korkeasti koulutettuja (17,6 prosenttia Pohjanmaalla vuonna 2022) yleisemmin, etteivät jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikänsä saakka.

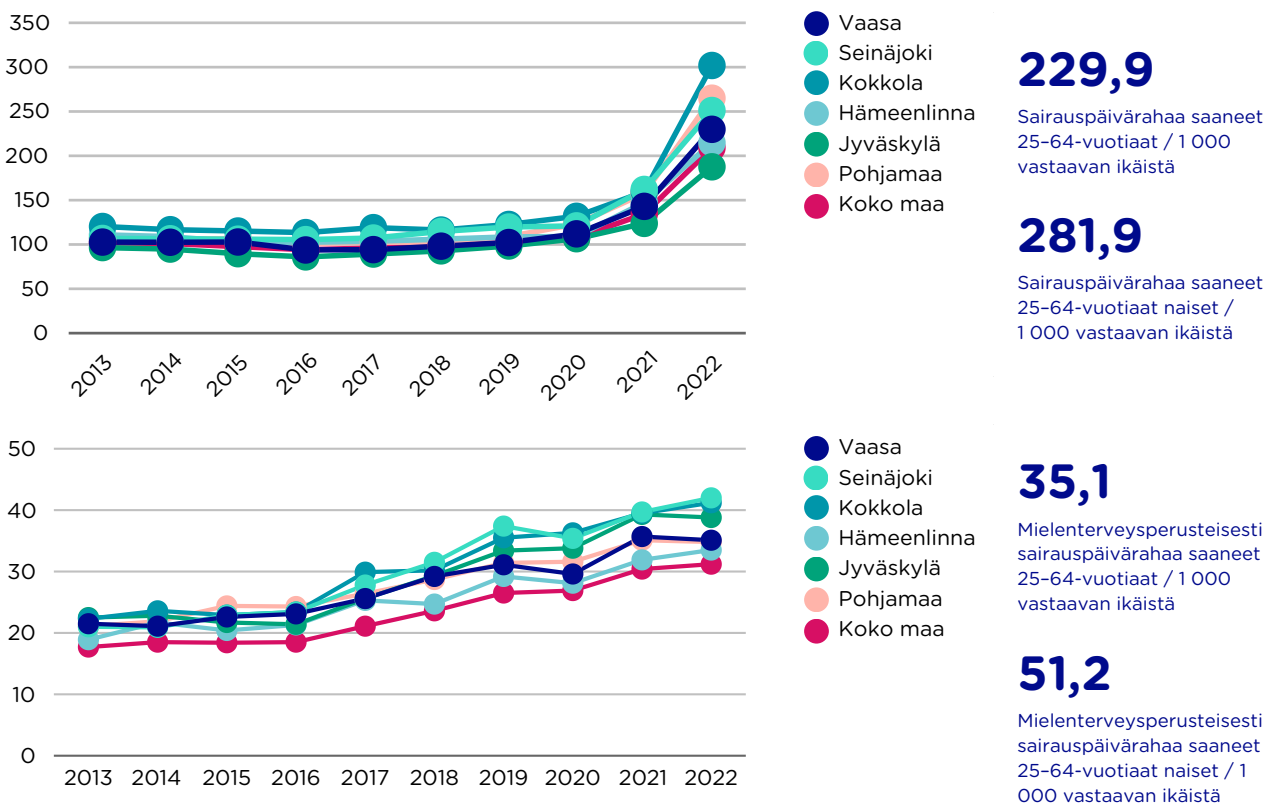
Vaasassa terveysongelmista johtuvia toimintarajoitteita on työkäisillä vertailukaupunkeja vähemmän. Työkäisistä 25,4 prosenttia kohtaa terveysongelmista johtuvia toimintarajoitteita. Maan keskiarvo on 29,5 prosenttia. Koulutustaustalla on vain vähäinen yhteys toimintarajoitteisiin, mutta matalasti koulutetuilla ihmisillä on hieman enemmän terveysongelmista johtuvia toimintarajoitteita (tilastot saatavilla vain Pohjanmaalta).

Pitkäaikaistyöttömien määrä on viime vuosina kasvanut selkeästi. Vuonna 2021 pitkäaikais-työttömien määrä Vaasassa oli 32,6 prosenttia työttömistä. Pitkäaikaistyöttömien määrä on hieman vähäisempi kuin maassa keskimäärin, mutta suurempi kuin Pohjanmaalla, Kokkolassa tai Seinäjoella. Vaikeasti työllistyvien osuus on ollut viime vuosikymmenen aikana vakaa. Vaasassa 4,4 prosenttia 15–64-vuotiaista on vaikeasti työllistyviä.

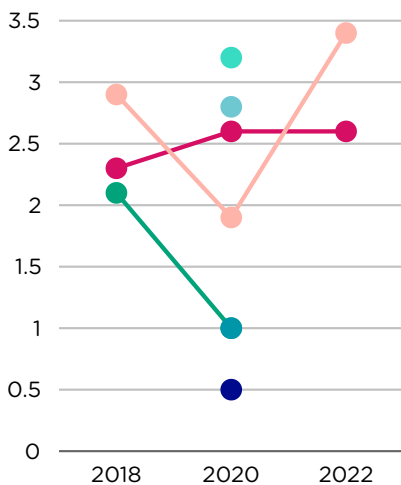
Toimeentulotukea lyhyt- tai pitkäaikaisesti saaneita työkäisiä on Vaasassa suunnilleen saman verran kuin maassa keskimäärin. Vuonna 2022 toimeentulotukea sai 8,1 prosenttia 25–64-vuotiaista, ja 2,3 prosenttia 25–64-vuotiaista pitkäaikaisesti. Pohjanmaalla huomattavasti harvempi.

Sairauspäivärahaa saaneiden määrä on viime vuosina kasvanut merkittävästi. Vaasan luku on lähellä vertailukaupunkien lukuja. Osasairauspäivärahaa saaneiden määrä on ollut vakaa, mutta sairauspäivärahaa saaneiden määrä on noussut kaikissa vertailukunnissa viime vuosina. Vaasan luku 199,5 / 1 000 vuodelta 2022 on suunnilleen sama kuin maassa keskimäärin, mutta huomattavasti korkeampi kuin vuoden 2021 luku 127 / 1 000. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden määrä on korkeampi Vaasassa kuin maassa keskimäärin, mutta alhaisempi kuin osassa vertailukaupunkeja. Naiset saavat huomattavasti enemmän sairauspäivärahaa kuin miehet (naiset 245,1 / 1 000 ja miehet 158,5 / 1 000 vuonna 2022).

Työkäisillä vaasalaisilla on erittäin harvoin vaikeuksia 500 metrin matkan kävelemissä. Vaasan tulos on parempi kuin Pohjanmaan ja kaikkien vertailukaupunkien. Koko väestössä kävelyvaikeuksia on ollut enemmän kuin muualla, mutta trendi näyttää hyvältä, ja Vaasan tulos on nyt lähes vertailukaupunkien alhaisin. Matalasti koulutetuilla on hieman enemmän kävelyvaikeuksia kuin korkeasti koulutetuilla, mutta ero on pieni.

Harvalla vaasalaisella on vaikeuksia juosta 100 metrin matka: 5,8 prosenttia koki suuria vaikeuksia vuonna 2020. Pohjanmaalla osuus on 9,6 prosenttia ja koko maassa 9,7 prosenttia. Juoksemisvaikeudella on yhteys koulutustaustaan koko maassa, mutta Pohjanmaalla se ei ole niin vahva. Juoksemisvaikeuksien trendi on nouseva kaikissa koulutusryhmissä.

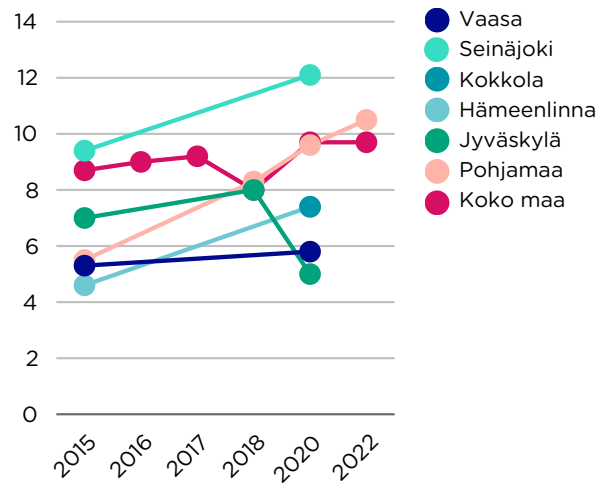

0,5 %

500 metrin matkan kävelemissä suuria vaikeuksia, 20-64-vuotiaat

5,8 %

100 metrin matkan juoksemisessa suuria vaikeuksia, 20-64-vuotiaat

Vaasassa on vähän alle 64-vuotiaita omaishoidon asiakkaita (0,3 prosenttia ikäryhmästä vuonna 2021). Koko väestössä omaishoidon tuen asiakkaiden määrä on noussut.

Viimeisen vuosikymmenen aikana henkilökohtaista avustusta tarvitsevien työkäisten määrä on kasvanut kaikissa vertailukaupungeissa. Vaasan luku 514,6 / 100 000 vastaavan ikäistä on kuitenkin lähellä maan keskiarvoa 523,2 / 100 000.

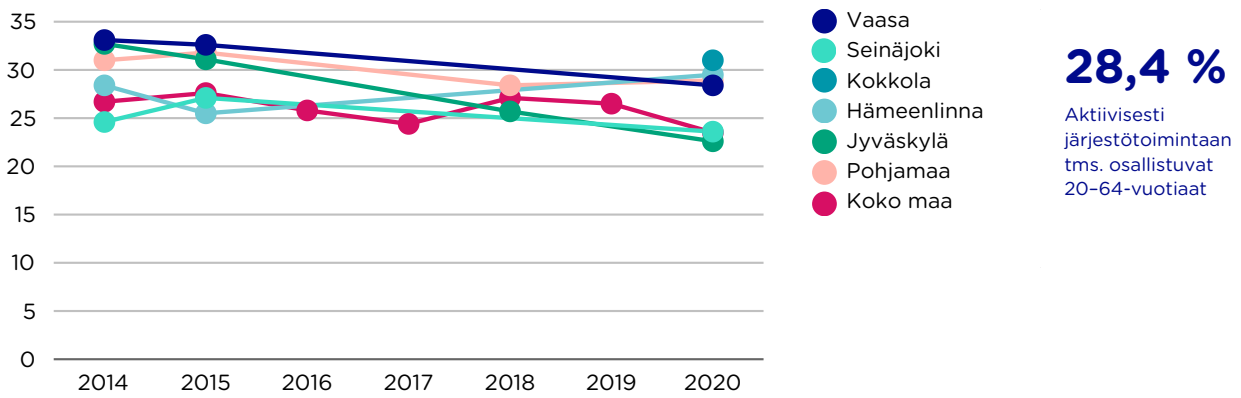
3.3.6. Osallisuus

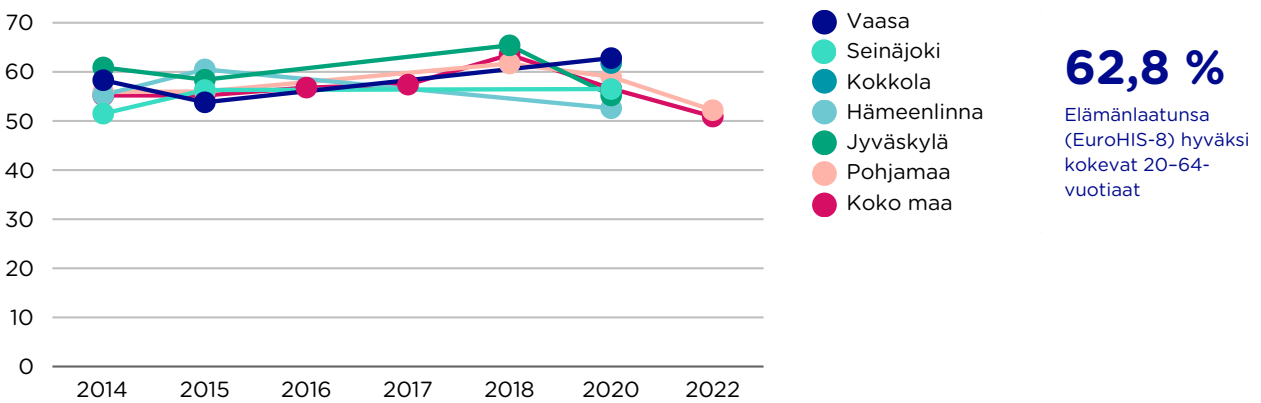
Osattomuus on monimutkainen haaste, joka vaikuttaa moniin asioihin. Osattomuuteen vaikuttavat monet eri tekijät. Ongelmallisena ryhmänä asiantuntijat mainitsevat maahanmuuttajataustaiset naiset, jotka jäävät usein kotiin eivätkä osallistu yhteiskuntaan. Palvelut ja viestintä on suunniteltava niin, että apua tarvitsevat ihmiset voivat löytää ne. Osattomuus voi aiheuttaa välinpitämättömyyttä, mikä vaikeuttaa palvelunsaantia entisestään.

Osana osattomuutta on merkityksellisen tekemisen puute. Asiantuntijat korostavat, että yksilön hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että hänellä on merkityksellistä tekemistä ja mahdollisuus vaikuttaa. Myös yhteiskunnan asenteet vaikuttavat paljon. Asiantuntijat kokevat, että fyysisistä työtä arvostetaan yhteiskunnassa entistä vähemmän. Jokaisen yksilön hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että osakykyisten osaamista osataan hyödyntää ja että ymmärretään, että ihminen itsessään on arvokas.

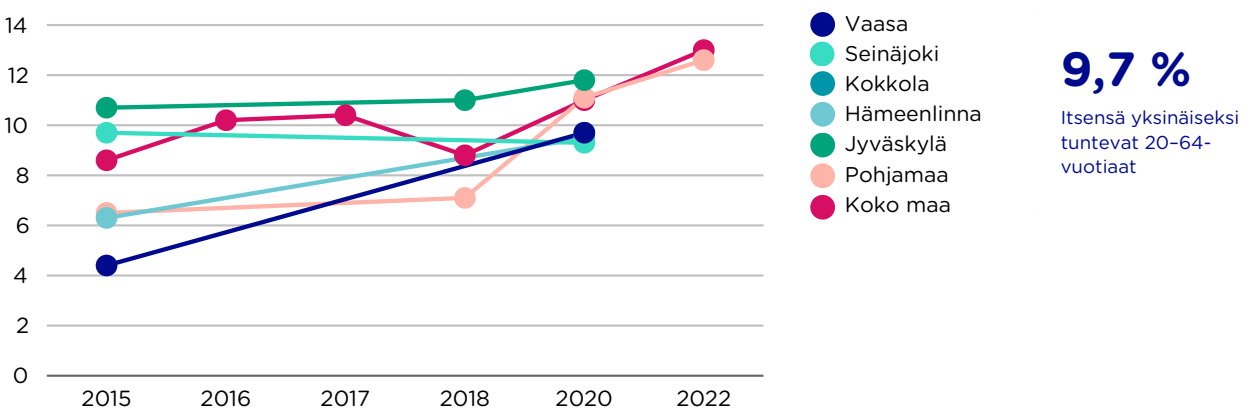
Vaasassa osallistutaan järjestötoimintaan enemmän kuin muissa kaupungeissa, vaikka trendi onkin laskeva. Tulos on hyvin Pohjanmaa-painotteinen - Pohjanmaan, Kokkolan ja Vaasan tulokset ovat korkeampia kuin muiden. Työkäisistä 28,4 prosenttia osallistui järjestötoimintaan aktiivisesti vuonna 2020. Aktiivisuus on vähentynyt kaikissa vertailukaupungeissa Hämeenlinna lukuun ottamatta. Pohjanmaalla korkeasti koulutetut osallistuvat järjestötoimintaan enemmän (39 prosenttia) kuin matalasti koulutetut (23,3 prosenttia), mutta ero ei ole yhtä suuri kuin Jyväskylässä (41,1 prosenttia ja 14,9 prosenttia). Vaasan tuloksissa ei näy koulutusryhmäkohtaisia lukuja.

Vaasan työkäiset kokevat elämänlaatunsa hyväksi (EuroHIS-8) useammin kuin vertailukaupunkien. Elämänlaatunsa hyväksi kokee 62,8 prosenttia (2020), ja trendi näyttää hyvältä. Koulutus vaikuttaa koettuun elämäänlaatuun. Korkeasti koulutetut kokevat elämänlaatunsa paremmaksi – 66,5 prosenttia (2020) pohjalaisista (Vaasan tulos voi olla erilainen) korkeasti koulutetuista kokee elämänlaatunsa hyväksi ja matalasti koulutetuista 54,7 prosenttia (2020).

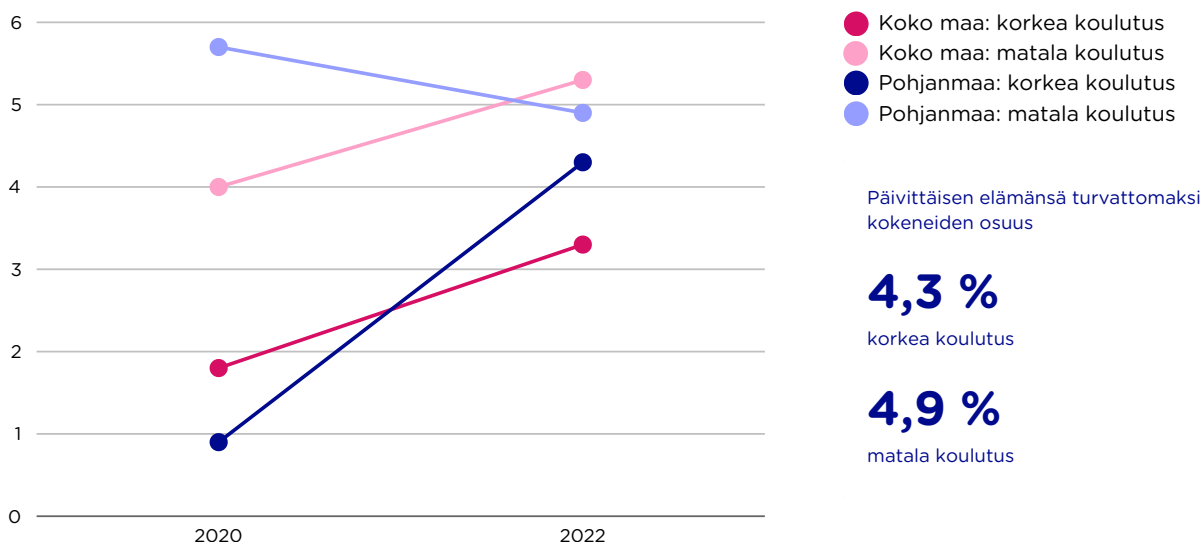
Yksinäisyys on vaasalaisilla työkäisillä entistä yleisempää. Vuoden 2015 jälkeen näkyy huolestuttava nouseva trendi. Vuonna 2020 työkäisistä 9,7 prosenttia tunsivat itsensä yksinäiseksi. Tulos on kuitenkin alhaisempi kuin maassa keskimäärin, Jyväskylässä tai Pohjanmaalla. Yksinäisyyden yhteys koulutukseen ei näytä olevan merkittävä.

Avioerojen määrä 25-64-vuotiailla on lähellä maan keskiarvoa. Vuonna 2020 Vaasan tulos oli vertailukaupunkien korkein, mutta määrä on laskenut: vuonna 2022 Vaasassa oli 16,0 avioeroa tuhatta vastaavan ikäistä naimisissa olevaa kohden. Pohjanmaan tulos 12,1 / 1 000 on huomattavasti alhaisempi kuin Vaasan tulos.

3.3.7. Turvallisuus

Turvallisuutta koetaan Vaasassa hieman enemmän kuin maassa keskimäärin, ei kuitenkaan vertailukaupungeista eniten. Työkäisistä vaasalaisista 74,7 prosenttia kokee päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi. Koulutustaustalla ei ole juuri merkitystä. Työkäisistä 2,5 prosenttia kokee päivittäisen elämänsä turvattomaksi, mikä on vähemmän kuin maassa keskimäärin. Koulutustausta vaikuttaa turvattomuuteen, mutta uusimpien tilastojen mukaan matalasti koulutettujen turvattomuus ei ole Pohjanmaalla paljon yleisempää kuin korkeasti koulutettujen (Pohjanmaa vuonna 2022, Vaasan tulosta ei ole erikseen).

3.3.8. Hyvää ja huolestuttavaa

62,8 %

Elämänlaatussa (EuroHIS-8) hyväksi kokevat 20–64-vuotiaat

Elämänlaatu koetaan paremmaksi kuin vertailukaupungeissa.

28,4 %

Aktiivisesti järjestötoimintaan tms. osallistuvat 20–64-vuotiaat

Järjestötoimintaan osallistutaan aktiivisesti.

19,9 %

Työkykynsä heikentyneeksi arvioivat 20–64-vuotiaat

15,5 %

Niitä, jotka uskovat, etteivät todennäköisesti jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikään saakka, 20–64-vuotiaat

Työkyky ja työssä jaksaminen on hyvää verrattuna muihin kaupunkeihin.

8,6 %

Päivittäin tupakoivat 20–64-vuotiaat

Tupakointi on harvinaisempaa kuin muualla.

0,5 %

500 metrin matkan kävelemisessä suuria vaikeuksia, 20–64-vuotiaat

5,8 %

100 metrin matkan juoksemisessa suuria vaikeuksia, 20–64-vuotiaat

Kävely- ja juoksukyky on parempaa kuin muualla.

21,4 %

Lihavien osuus (kehon painoindeksi BMI ≥ 30 kg/m²) 20–64-vuotiaat

Lihavien osuus on pienempi kuin muualla.

19,2 %

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25–64-vuotiaita

Työikäiset tarvitsevat vähemmän lääkkeitä.

23,2 %

Terveytensä keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi kokevat 20–64-vuotiaat

Terveys koetaan hyväksi.

25,4 %

Toimintarajoitteita terveysongelman vuoksi, 20–64-vuotiaat

Terveysongelmiin liittyviä toimintarajoitteita on vähän.

4,9 %

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat

Työkyvyttömyyseläkettä saavia on vähän.

9,7 %

Itsensä yksinäiseksi tuntevat
20-64-vuotiaat

Yksinäisyys on yleistynyt.

22,8 %

Kasviksia ja hedelmiä
ravitsemussuositusten mukaisesti
käyttävät, matala koulutus

73,7 %

Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian
vähän liikkuvat, matala koulutus

Matalasti koulutettujen
terveys on huonompaa
(kasvisten syönti, liikunta-
aktiivisuus, työssä
jaksaminen ja koettu
terveys).

37,3 %

Niitä, jotka uskovat, etteivät
todennäköisesti jaksaa työskennellä
vanhuuseläkeikään saakka, 20-74-
vuotiaat, matala koulutus

39,9 %

Terveytensä keskitasoisiksi tai sitä
huonommaksi kokevat, matala koulutus

229,9

Sairauspäivärahaa saaneet 16-64-
vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

281,9

Sairauspäivärahaa saaneet 16-64-
vuotiaat naiset / 1 000 vastaavan ikäistä

Sairauspäivärahan saaminen
on yleistynyt (erityisesti
mielenterveysperusteet ja
erityisesti naisilla).

35,1

Mielenterveysperusteisesti
sairauspäivärahaa saaneet 25-64-
vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

51,2

Mielenterveysperusteisesti
sairauspäivärahaa saaneet 25-64-
vuotiaat naiset / 1 000 vastaavan ikäistä

15,4 %

Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneet
20-64-vuotiaat

Psyykinen kuormittuneisuus
on yleistä.

3.3.9. Työkäisten kuuleminen

"On tärkeää uskaltaa olla surullinen ja itkeä, kun on surullinen. Onnellisuus ei ole sitä, että on iloinen ja onnellinen koko ajan."

"Siisteyttä kotiin, enemmän luonnonvilleyttä kaupunkiin, mahdollisuus viljellä kerrostalon pihassa, vähemmän auton melua, yhtenäisempiä ja helppokulkuisempia pyöräteitä, leppoista, ihmistennäköistä kaupunkia."

"On vaikea löytää harrastuksia tai tilanteita, joissa pääsisi pidemmällä aikavälillä tutustumaan ihmisiin. Ulkopuolisuuden tunne tulee helposti."

Työkäiset voivat lähtökohtaisesti hyvin. He ovat tyytyväisiä omaan elinympäristöönsä ja sosiaaliseen tilanteeseensa. Työkäisten mielestä hyvät elintavat vaikuttavat hyvinvointiin kokonaisvaltaisesti. Suuri osa kertoo liikkuvansa tarpeeksi, ja että aikaa rentoutumiseen on. Kasvien syönti on kuitenkin liian vähäistä. Työkäiset arvostavat ulkokuntosaleja ja luonnossa joko kävellen tai pyöräillen liikkumista. Työkäiset haluaisivat, että meren läheisyyttä hyödynnettäisiin enemmän. Uinti on erittäin suosittua ja ranta-alue muutenkin. Ulkona oleminen koetaan hyväksi myös mielenterveydelle.

Työkäiset mainitsivat yhdistysten määrän hyvänä asiana. Yhdistykset lisäävät heidän mielestään yhteisöllisyyttä. Moni kokee kuitenkin, että kaupungin palveluista tiedottaminen on puutteellista. Siksi he toivoisivat, että palveluista viestimistä selkeytettäisiin, ja että kaikki palvelut löytyisivät samasta paikasta. Harrastusmessut ja lajikokeilut olisivat hyviä tapoja saada ihmiset tutustumaan uusiin harrastuksiin ja liikkumaan.

Kaupunkiympäristöstä toivotaan vehreämpää esimerkiksi kukkia ja puita istuttamalla, ja luonnon toivotaan säilyvän ilman liikaa talojen rakentamista. Puistoalueita toivotaan lisää, mutta myös luonnontilaista luontoa arvostetaan ja esimerkiksi lisää luontopolkuja halutaan. Toiveissa on myös enemmän yleisiä roska-astioita muun muassa koirankakkapusseja varten sekä lisää penkkejä. Myös ilkeiden toivotaan vähenevän. Koirametsät ja muutkin lemmikeille suunnitellut paikat ovat suosittuja.

Vahva kaupunkiyhteisö on monelle tärkeä ja sen vahvistamiseksi on ehdotettu esimerkiksi sosiaalisia levähdyspaikkoja, kohtaamispaikkoja, matalan kynnyksen keskustelumahdollisuuksia sekä talkoopisteitä, joista saisi lainata työkaluja ja mahdollisesti myös saada apua pieniin kodin korjaustöihin. Lisäksi työikäiset arvostavat erilaisia matalan kynnyksen tapahtumia – erityisesti musiikkitapahtumia, jotka tuovat ihmiset yhteen.

Moni työikäisistä kokee, että ulkopuolisen on vaikea päästä osaksi kaupunkiyhteisöä. ”Vaasalaiset on aika sisäänpäin lämpiäviä” on todettu kuulemistilaisuuksissa monta kertaa. Myös monikielisyys vaikeuttaa ihmisiin tutustumista.

Julkiset kulkuvälineet koetaan paikoittain riittämättömäksi aikataulujen ja reittien rajallisuuden vuoksi. Autojen melu häiritsee kaupungissa monia. Ajokulttuurin toivottaisiin myös olevan rauhallisempi ja turvallisempi ja kuljettajien ottavan jalankulkijat, pyöräilijät sekä muut autoilijat paremmin huomioon. Osa toivoisi enemmän ja tilavampia parkkipaikkoja, myös liikuntapaikkojen läheisyyteen. Työikäisille on tärkeää, että bussit kulkevat aikataulujen mukaisesti. Osa toivoi, että busseja kulkisi öisinkin.

Asumisessa monelle on tärkeää oma tila, ja erittäin moni toivoisikin mahdollisuutta omaan pihaan tai vaikka pieneen osaan kerrostalon pihasta. Moni kaipaa myös lisää varastotilaa. Rivitalot ovat erittäin suosittuja, myös kerrostaloasukkaiden keskuudessa. Vuokrattavien rivitalojenasuntojen toivottaisiin olevan edullisempia. Kerrostaloissa ei aina ole riittävän kokoisia hissejä tai hissejä ylipäättäen.

Suurin osa on tyytyväisiä työpaikkaansa. Työpaikalla tärkeää on muun muassa hyvä työyhteisö, joustavuus, työn arvostus ja itsensä haastaminen. Työympäristöä vahingoittavia asioita ovat stressi, liian suuret vaatimukset, työtehtävät, joihin ei voi itse vaikuttaa, työpaikkakiusaaminen ja huono esihenkilötyö. Suurin osa jaksaa kuitenkin tehdä työtä vielä pitkään.

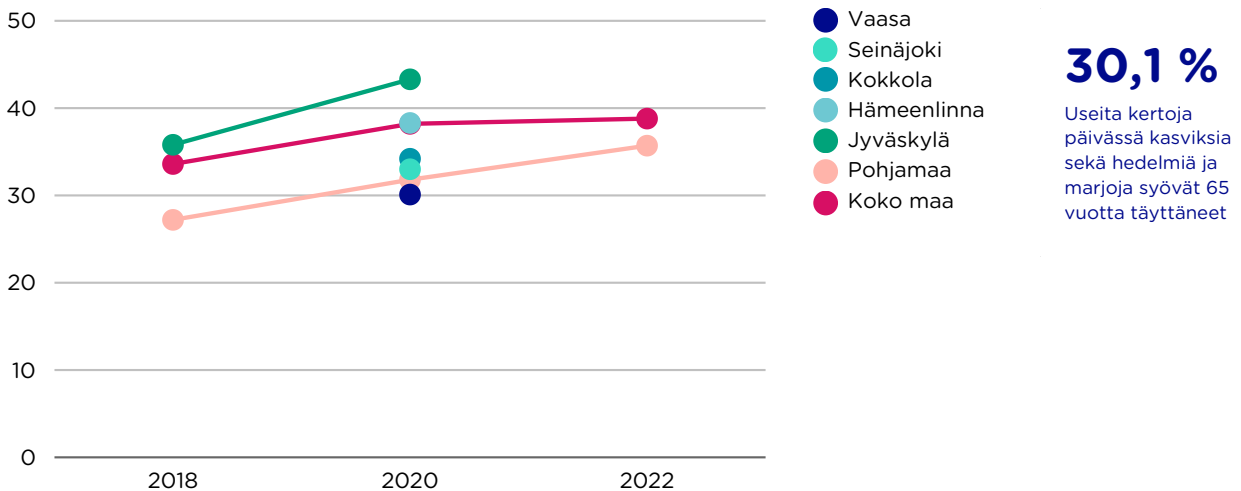
Turvallisuustekijöiksi koetaan naapureihin tutustuminen, yhteisöllisyyden tunne sekä riittävä valaistus. Turvattomuustekijöiksi koetaan yksin oleminen, epäsiisteys, vandalisointi ja katujengit.

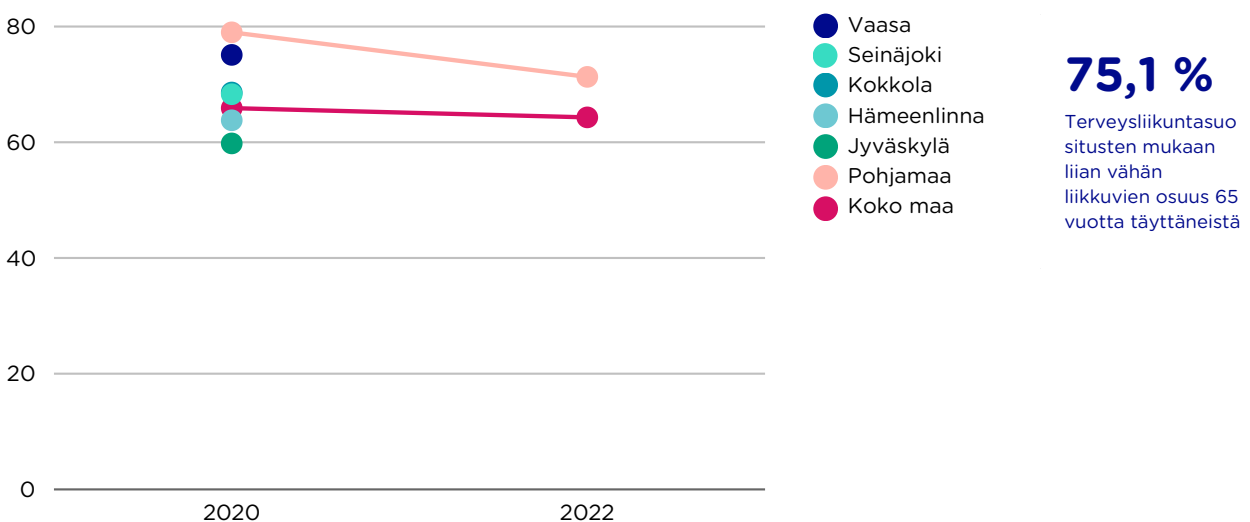
3.4. IKÄIHMISTEN HYVINVOINTI

3.4.1. Elintavat

Ikäihmiset Vaasassa ja Pohjanmaalla syövät vähemmän kasviksia kuin vertailukaupungeissa. Vaasalaisista 65 vuotta täyttäneistä 30,1 prosenttia syö kasviksia ja hedelmiä ravitsemussuosituksen mukaisesti, kun koko maan tulos on 38,2 prosenttia ja Pohjanmaan 31,8 prosenttia (2020).

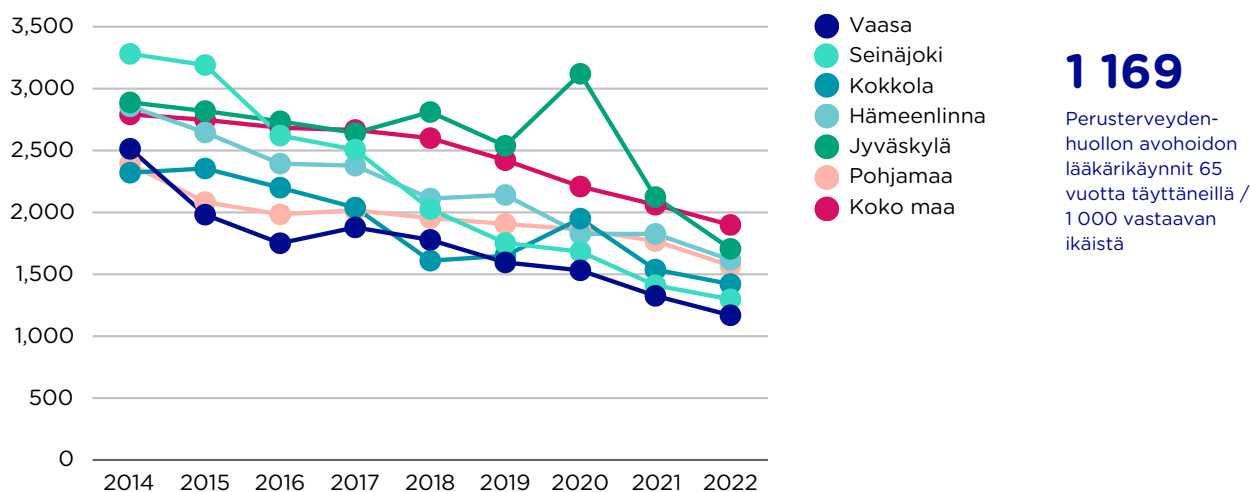
Liian vähän liikkuvia oli vuonna 2020 paljon erityisesti ikäihmisissä. Liian vähän liikkui 75,1 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä. Tämä on enemmän kuin maassa keskimäärin (65,9 prosenttia) ja kaikissa vertailukaupungeissa Pohjanmaata (79 prosenttia) lukuun ottamatta. Ikäihmisten kävely- ja juoksukyky on melko samaa luokkaa kuin vertailukaupungeissa.

3.4.2. Terveys

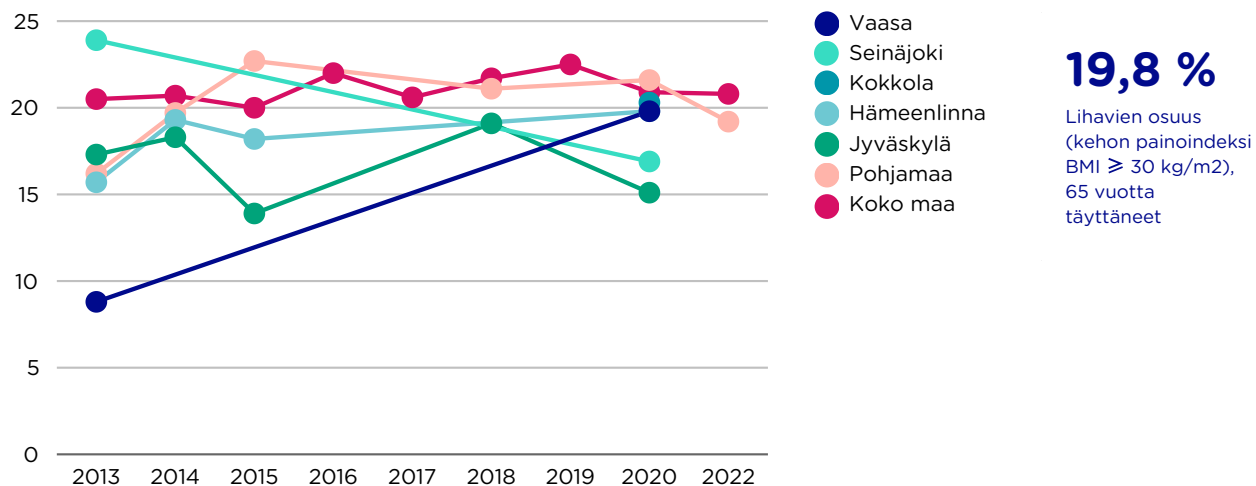
Ikäihmisten koettu terveys on lähellä maan keskiarvoa. Vaasan tulos on huonompi kuin muualla Pohjanmaalla. Keskinäiseksi tai sitä huonommaksi terveytensä kokee 46,7 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä (2020). Luku on laskenut hitaasti kaikkialla viime vuosikymmenen aikana. Yli 75 vuotta täyttäneissä Vaasan tulosta ei ole erikseen, mutta Pohjanmaalla osuus on 51,3 prosenttia.

Ikäihmisillä on ollut jatkuvasti vähemmän perusterveydenhuollon lääkärikäyntejä kuin muualla Suomessa ja Pohjanmaalla. Pohjanmaalla on maan keskiarvoa vähemmän ikäihmisiä, jotka kokevat, etteivät saa riittävästi apua – Pohjanmaan 65 vuotta täyttäneissä osuus oli 5,6 prosenttia, kun se koko maassa oli 7,6 prosenttia (2022). Osuus 75 vuotta täyttäneissä oli 6,6 prosenttia, kun se koko maassa oli 10,4 prosenttia (2022). Vaasan tulosta ei ole erikseen.

Vaasassa ikäihmiset tarvitsevat suunnilleen yhtä paljon erityiskorvattavia lääkkeitä (61,3 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä vuonna 2021) kuin muualla Suomessa.

Lihavien ikäihmisten osuus on liki yhtä suuri kuin muissa kaupungeissa. Trendi on huolestuttavasti nousussa, mutta luku on alhaisempi kuin koko maassa ja Pohjanmaalla. Seinäjoen ja Jyväskylän luvut näyttävät paremmilta.

3.4.3. Mielen terveys

Asiantuntijat korostavat, että ikäihmiset kohtaavat monia vaikeita elämänvaiheita vanhuuden aikana. Itsenäisyyden menettäminen ja avun hakeminen voi olla monille vaikeaa. Esimerkiksi ajokortista luopuminen on monille eläkeläisille erittäin vaikeaa sekä henkisesti että liikkumisen kannalta. Myös eläkeläisköyhyys on haaste monille, erityisesti niille, jotka eivät ole olleet työelämässä nuorempina. Jos yhteiskunta ei osaa kohdata tällaisia haasteita, osattomuus kasvaa.

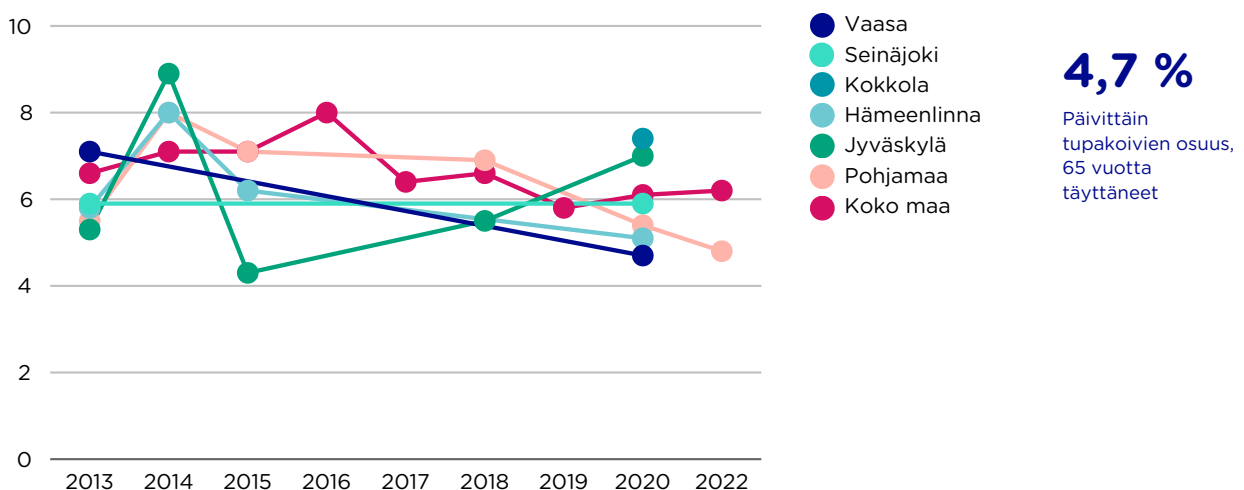
Psykkisesti kuormittuneiden ikäihmisten osuus on ollut Vaasassa korkea (10,8 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä vuonna 2020). Viime vuosina vertailukaupunkien osuus on lähestynyt Vaasan tulosta. Pohjanmaan tulos on alhaisempi.

Vaasassa on pitkään ollut vertailukaupunkeja enemmän ikäihmisiä, jotka ovat oikeutettuja erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi, mutta trendi on laskeva. Vuonna 2021 Vaasassa 2,8 prosenttia vastaavan ikäisistä käytti psykoosilääkkeitä.

Vaasalaisilla 75 vuotta täyttäneillä on ollut psykiatrian laitoshoitopäiviä erittäin paljon kymmenen vuotta sitten, mutta määrä on laskenut merkittävästi. Vaasan tulos on nyt vertailukaupunkien alhaisin.

3.4.4. Päihteet

Ikäihmisten tupakointi on vähäistä, ja trendi on laskeva. Vain 4,7 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä tupakoi päivittäin (2020).

Vaasassa ikäihmiset käyttävät alkoholia suunnilleen saman verran kuin maassa keskimäärin. Vaasassa 32,5 prosenttia (2020) 65 vuotta täyttäneistä käyttää AUDIT-C-testin mukaan liikaa alkoholia, Pohjanmaalla harvempi, 27,6 prosenttia (2020).

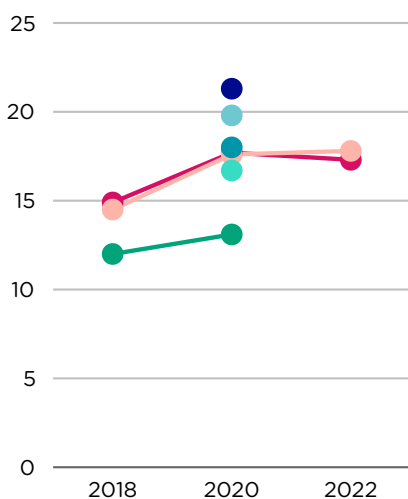

3.4.5. Toimintakyky

Vaasan ikäihmiset kokevat elämänlaatunsa hyväksi (EuroHIS-8) suunnilleen yhtä usein kuin vertailukaupunkien. Elämänlaatunsa hyväksi kokee 57,2 prosenttia (2020) 65 vuotta täyttäneistä. Kaupunkikohtaiset tilastot vuodelta 2022 puuttuvat, mutta luvut ovat laskeneet sekä koko maassa että Pohjanmaalla.

Vaasassa 21,3 prosentilla 65 vuotta täyttäneistä on suuria vaikeuksia 500 metrin matkan kävelemissä (2020). Tämä on vertailukaupunkien korkein tulos, mutta trendistä ei ole tietoa puutteellisten tilastojen vuoksi.

Vaasalaisilla ikäihmisillä on enemmän toimintarajoitteita terveysongelmien vuoksi kuin vertailukaupunkilaisilla. Vaasassa 46,5 prosentilla 65 vuotta täyttäneistä on toimintarajoitteita terveysongelman vuoksi (2020), kun koko maan keskiarvo on 44,2 prosenttia.

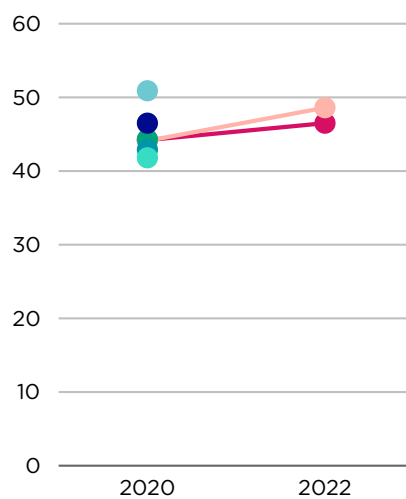

21,3 %

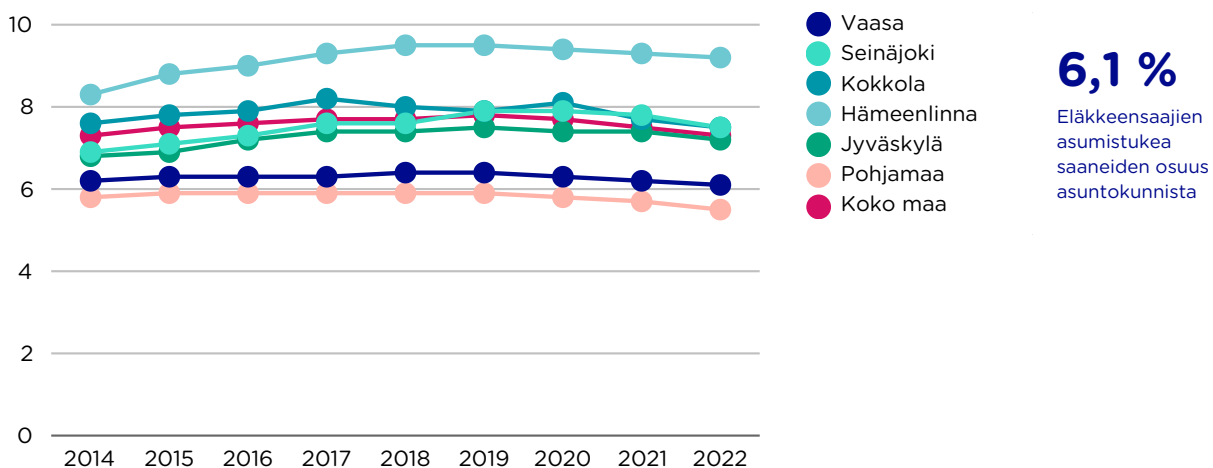
500 metrin matkan kävelemissä suuria vaikeuksia, osuus 65 vuotta täyttäneistä

46,5 %

Toimintarajoitteita terveysongelman vuoksi, osuus 65 vuotta täyttäneistä

- Vaasa
- Seinäjoki
- Kokkola
- Hämeenlinna
- Jyväskylä
- Pohjamaa
- Koko maa

Eläkkeensaajat saavat Vaasassa harvemmin asumistukea kuin maassa keskimäärin. Vaasassa 6,1 prosenttia asutokunnista sai eläkkeensaajien asumistukea vuonna 2022, Pohjanmaalla kuitenkin vieläkin harvempi, 5,5 prosenttia.

Asuntojen muutostyöt ovat yleistyneet Vaasassa, mutta osassa vertailukaupunkeja (Kokkola, Seinäjoki) niitä tehdään paljon enemmänkin. Vaasan tulos on kuitenkin Pohjanmaan tulosta ja maan keskiarvoa korkeampi.

Omaishoidon tuella hoidettavien trendi on selkeässä nousussa. Vaasan luku on kuitenkin lähellä maan keskiarvoa. Omaishoitoa saa 3,3 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä, 5,3 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä, 5,9 prosenttia 80 vuotta täyttäneistä ja 7,4 prosenttia 85 vuotta täyttäneistä. Vanhimpien ryhmässä Vaasan tulos on hieman vertailukaupunkien tulosta alhaisempi.

Vaasassa kotipalvelujen, tukipalvelujen tai omaishoidon piirissä olevien 65-vuotiaiden määrä on kasvussa. Vaasan luku, 22,3 prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä, on kuitenkin melko lähellä maan keskiarvoa, 21,5 prosenttia (2019).

Vaasan ikäihmiset saavat enemmän tukipalvelua kuin maassa keskimäärin. Vuoden aikana tukipalvelua on saanut 65 vuotta täyttäneistä 11,4 prosenttia, 75 vuotta täyttäneistä 19,7 prosenttia ja 85 vuotta täyttäneistä 7,4 prosenttia (2021). Trendi on melko vakaa. Vanhimmassa ikäryhmässä tukipalvelujen määrä on lähellä maan keskiarvoa.

Ikäihmiset Vaasassa tarvitsevat henkilökohtaista avustusta suunnilleen yhtä usein kuin muissa kaupungeissa. Vaasassa 65 vuotta täyttäneistä 772,6 / 100 000 saa henkilökohtaista avustusta. Maan keskiarvo on 837,8 / 100 000. Pohjanmaan ja Hämeenlinnan tulokset ovat kuitenkin huomattavasti alhaisempia (493 / 100 000 ja 441,5 / 100 000).

Pohjalaiset 75 vuotta täyttäneet (Vaasan tulos ei näy erikseen) kokevat itsestä huolehtimisessa vähintään suuria vaikeuksia suunnilleen yhtä usein kuin muualla maassa. Vähintään suuria vaikeuksia itsestä huolehtimisessa kokee 8,3 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä (2022). Maan keskiarvo on 8,0 prosenttia. Pohjalaiset ikäihmiset kokevat hieman vähemmän vaikeuksia arkitoimissa kuin maassa keskimäärin.

RAI-arvioinneilla saadaan tietoa asiakkaan arkisuuorintumisesta, kognitiivisesta toimintakyvystä, psyykkisistä oireista, sosiaalisesta osallisuudesta ja kuntoutumisen voimavaroista sekä asiakkaan lähipiiriltään saamasta tuesta. RAI-arviointeja tehdään Vaasassa suunnilleen yhtä paljon kuin maassa keskimäärin: 16,7 prosentille 75 vuotta täyttäneistä on tehty RAI-arvio (2021). Vertailukaupunkien luvut ovat Vaasaa korkeampia.

Pohjanmaalla 75 vuotta täyttäneet eivät koe muistiaan huonoksi yhtä usein kuin vertailukaupungeissa. Vaasan tilastoja ei ole saatavilla erikseen, mutta Pohjanmaalla 6 prosenttia (2020) koki muistinsa huonoksi – maan keskiarvo oli 7,1 prosenttia.

Vaikeavammaisten liikkumista tukevia palveluja saavien osuus Vaasan ikäihmisistä on vertailukaupunkien korkeimpia. Trendi on kuitenkin laskeva. Vaasassa 65 vuotta täyttäneistä 393,5 / 100 000 on vaikeavammaisten liikkumista tukevien palvelujen asiakkaita. Vastaava määrä koko maassa on 4 141,3 / 100 000. Hämeenlinnan tulos on alhaisin, 2 715,5 / 100 000.

Täyttä kansaneläkettä saaneiden määrä on laskenut kaikkialla. Vaasassa määrä on jatkuvasti ollut alhainen (2021: 1,4 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä).

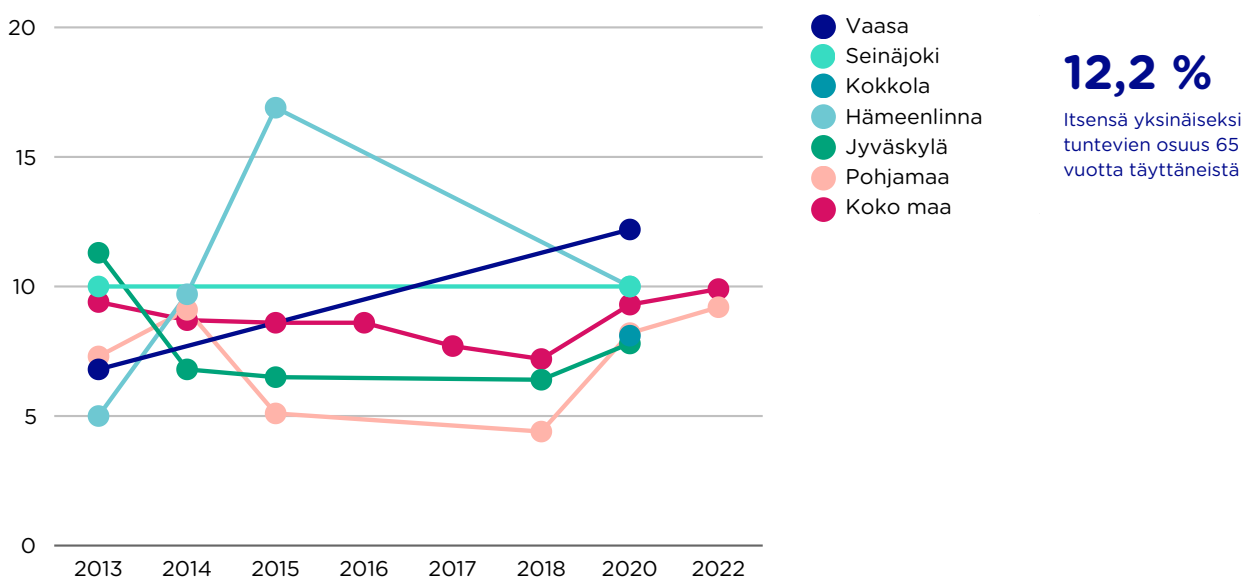
3.4.6. Osallisuus

Laitoshoidossa asuminen 75 vuotta täyttäneillä on vähentynyt kaikkialla, Vaasassa nopeammin kuin muualla. Ikäihmisten tehostettu palveluasuminen on yleistä Vaasassa verrattuna maan keskiarvoon ja vertailukaupunkeihin. Tehostetussa palveluasumisyksikössä asuu 8,7 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä (2021). Vanhimpien eli yli 85-vuotiaiden ryhmässä muut kaupungit ovat lähes Vaasan tasolla. Omaishoidon tuella kotona asuminen on melko samoissa määrissä kuin muualla (2021: 5,3 prosenttia), mutta osuus on kasvanut hitaasti. Kotona asuu 91,1 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä (2021). Tämä on vertailukaupunkien alhaisin lukema, mutta luvut ovat lähellä toisiaan (koko maan keskiarvo 92,6 prosenttia). Trendi on pysynyt melko vakaana kaikkialla, pientä nousua on kuitenkin nähtävissä.

Vaasassa 75 vuotta täyttäneiden yksinasuvien osuus, 44,6 prosenttia (2021), on lähellä maan keskiarvoa, 45,8 prosenttia (2021). Pohjanmaan tulos on kuitenkin alhaisempi, 40,7 prosenttia (2021). Trendi on loivassa laskussa.

Päivittäistavarakaupat ovat saavutettavammalla etäisyydellä Vaasassa kuin vertailukaupungeissa (2021: 63,3 prosentilla on enintään 500 metrin matka päivittäistavarakauppaan).

Ikäihmisten yksinäisyys on Vaasassa yhä yleisempää. Itsensä yksinäiseksi tuntee 12,2 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä. Tämä on vertailukaupunkien korkein tulos, ja trendi vaikuttaa nousevalta.

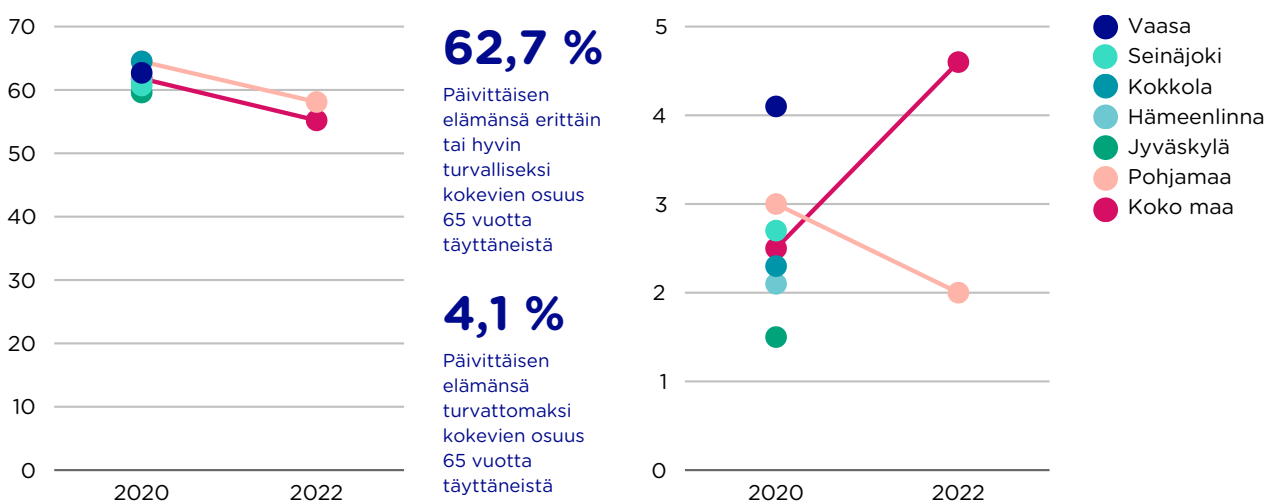

3.4.7. Turvallisuus

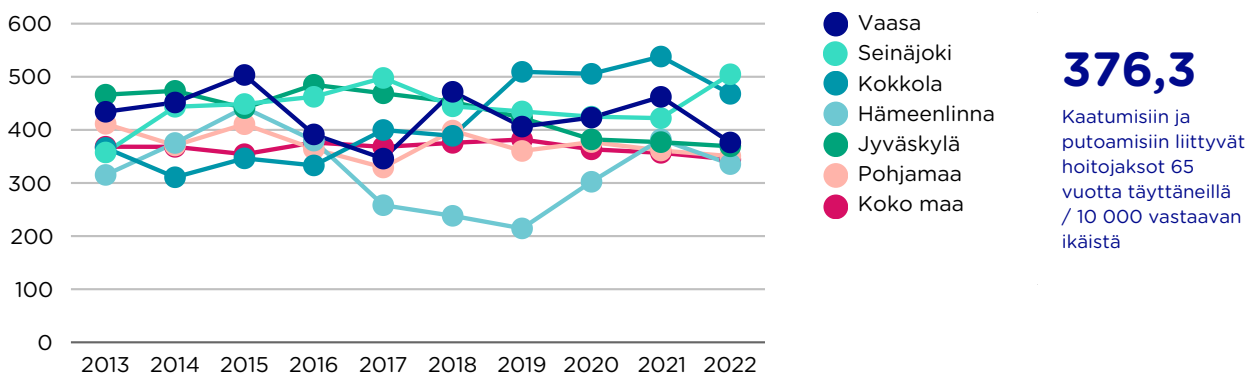

Asiantuntijoiden mukaan mielipiteiden muutokset vaikuttavat iäkkäisiin. Digitalisaation eteneminen aiheuttaa ikäihmisille uusia turvattomuustekijöitä, kuten huijausviestejä. Mielipiteissä on jonkin verran myötätunnon puutetta ikäihmisiä kohtaan.

Vaasalaiset ikäihmiset kokevat arjen turvallisuutta hieman harvemmin kuin työikäiset. Päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi kokee 62,7 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä. Tämä on kuitenkin parempi kuin maan keskiarvo, mutta huonompi kuin Pohjanmaan ja Kokkolan luvut. Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokee 4,1 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä (2020). Tämä on vertailukaupunkien korkein tulos.

Ikäihmisten kaatumisiin liittyvät hoitojaksot ovat vähentyneet. Vaasan tulos on kuitenkin jatkuvasti ollut maan keskiarvon yläpuolella. Vuonna 2022 kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksoja oli Vaasassa 65 vuotta täyttäneillä 376,3 / 10 000 vastaavan ikäistä. Maan keskiarvo oli 344,4 / 10 000 vastaavan ikäistä. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot ovat huomattavasti yleisempiä yli 65-vuotiailla naisilla kuin miehillä. Tämä näkyy kaikkialla Suomessa, mutta Vaasan ero on hieman korkeampi kuin vertailukunnissa (paitsi Seinäjoki). Naisten hoitojaksojen määrä oli vuonna 2022 432,5 / 10 000 vastaavan ikäisistä ja miesten 304,8 / 10 000 vastaavan ikäisistä. Ero sukupuolten välillä vuonna 2021 oli vieläkin isompi - naisten hoitojaksojen määrä oli 569,3 / 10 000 ja miesten 325,4 / 10 000. Vammoihin ja myrkytyksiin liittyviä sairaalajaksoja on Vaasassa vähän, ja trendi on laskeva.

3.4.8. Hyvää ja huolestuttavaa

1 169

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavan ikäistä

Lääkäriissä käynnit ovat harvinaisia.

4,7 %

Päivittäin tupakoivien osuus 65 vuotta täyttäneistä

Ikäihmisten tupakointi on vähäistä.

6,1 %

Eläkkeensaajien asumistukea saaneiden osuus asuntokunnista

Ikäihmiset pärjäävät usein ilman asumistukea.

4,1 %

Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus 65 vuotta täyttäneistä

12,2 %

Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus 65 vuotta täyttäneistä

Yksinäisyys ja turvattomuuden tunne on yleistynyt.

46,5 %

Toimintarajoitteita terveysongelman vuoksi, osuus 65 vuotta täyttäneistä

Terveysongelmiin liittyviä toimintarajoitteita on enemmän kuin vertailukaupungeissa.

19,8 %

Lihavien osuus (kehon painoindeksi BMI \geq 30 kg/m²), 65 vuotta täyttäneet

75,1 %

Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus 65 vuotta täyttäneistä

Lihavuus on yleistynyt, eikä liikunta-aktiivisuus ole riittävää.

30,1 %

Kasviksia ja hedelmiä useita kertoja päivässä käyttävien osuus 65 vuotta täyttäneistä

Ikäihmiset syövät liian vähän kasviksia.

3.4.9. Ikäihmisten kuuleminen

"Kun vaimoni kuoli, oli vaikeaa löytää ihminen, jonka kanssa voisin puhua asiasta."

Ikäihmiset toivovat enemmän senioriasumista. Seniorille sopiva asumismuoto on turvallinen, edullinen ja esteetön paikka, jossa on sekä yhteisöllisyyttä että yksityisyyttä. Ikäihmisten kotona asumista helpottaisi ulkotöissä auttaminen senioritalkkarin kautta.

Seniorineuvola mainittiin erittäin tärkeänä asiana. Seniorit haluavat paikan, jossa saisi neuvontaa erilaisissa asioissa ja tietoa palveluista – elintavoista, terveydenhuollosta, mielenterveydestä, oikeuksista, apuvälineistä ja omahoidosta.

Omaishoitajien jaksaminen ja terveys huolestuttaa.

Senioreille esteetön liikkuminen paikasta toiseen on tärkeää. He toivovat, että kävelyreiteillä olisi parempi talvikunnossapito. Myös katukiveykset ja liikennevalot mainittiin ongelmallisiksi. Levähdyspaikkoja halutaan enemmän eri puolille kaupunkia. Senioribusseja kehuttiin, mutta asukkaat toivovat liikkumismahdollisuuksia myös iltaisin ja viikonloppuisin. Taksikortti alueen sisällä haluttiin myös heille, joilla on vaikeuksia liikkumisen kanssa.

Ikäihmisiä huolestuttaa yksinäisyys. He toivovat enemmän järjestettyjä luontoretkeä ja keskusteluryhmiä. Erilaiset liikuntaryhmät ovat hyviä, mutta pitkillä kesä- ja talvitauoilla on kielteinen vaikutus ikäihmisten toimintakykyyn ja osallisuuteen. Kirjasto on tärkeä paikka, ja siellä voitaisiin järjestää enemmän tapahtumia. Valinnanvapaus on ikäihmisille tärkeää – jokaiselle tulisi löytyä mielekästä tekemistä omien kiinnostuksen kohteiden mukaisesti. Seniorikortti, jolla voisi käyttää palveluja edullisemmin, helpottaisi osallistumista. Lisäksi ystävätoiminta ja taloudellinen tuki eläkeläisyhdistyksille auttaisivat asiassa.

GIRLS LOVE
GIRLS AND
BOYS
LOVE IS NOT
A
CHOICE

3.5. KOKO VÄESTÖN HYVINVOINTI

3.5.1. Elintavat

Arkiliikunta on erittäin tärkeä osa aktiivista elämää. Arkiliikunnan mahdollistaminen on hyödyllistä jokaiselle iästä ja taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Asiantuntijoiden mielestä Vaasan infrastruktuuri ei kannusta liikkumaan. Kävely- ja pyörätieverkosto on pirstaleinen, eikä talvikunnossapito ole riittävää pyöräilyn tai rollaattorin käytön kannalta. Liukkaat kadut aiheuttavat vaaratilanteita kävelijöille.

Liikuntaneuvonta ja -ohjaus (lääkäriin, hoitajan, fysioterapeutin, toimintaterapeutin tai kodinhoitajan antamaa liikuntaan liittyvää ohjausta tai neuvontaa saaneiden perusterveydenhuollon asiakkaiden osuus) oli vuonna 2021 huomattavasti parempaa kuin maassa keskimäärin (kuitenkin heikompaa kuin Seinäjoella). TEA-pistemäärä, joka kuvaa liikunnan edistämistä kunnassa, on jatkuvasti ollut Vaasassa parempi kuin vertailukaupungeissa.

Koko väestön lihavuus on vähäistä verrattuna muihin kaupunkeihin ja maan keskiarvoon.

Virkistys- ja urheilualueiden määrä on samaa luokkaa kuin vertailukaupungeissa, mutta vähäisempää kuin maassa keskimäärin. Vertailukaupunkien virkistysalueet ovat paremmin saavutettavissa kuin Vaasan.

3.5.2. Terveys

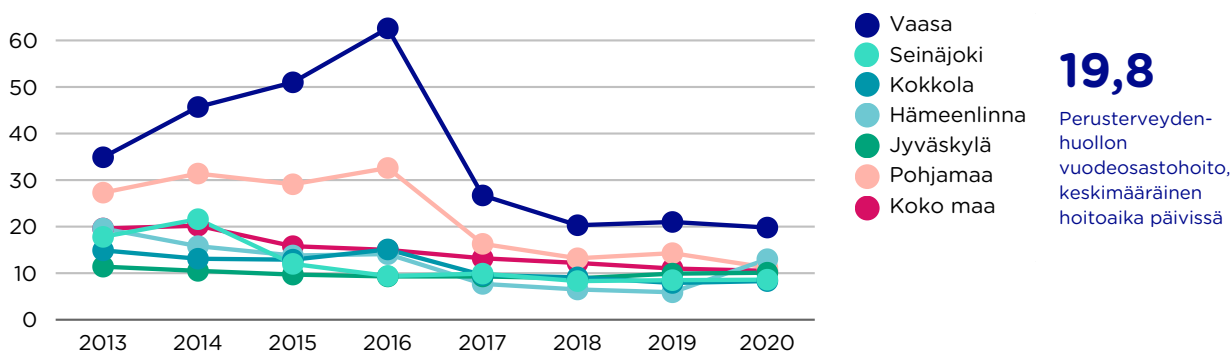
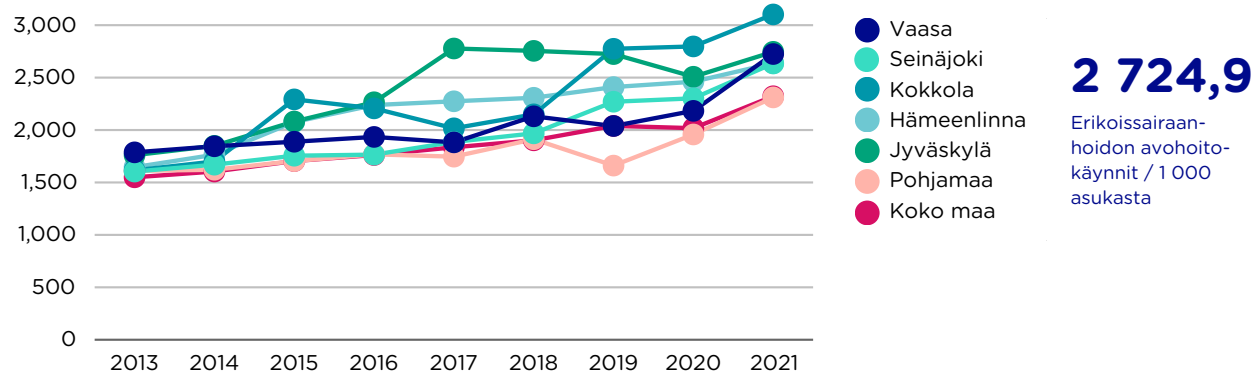
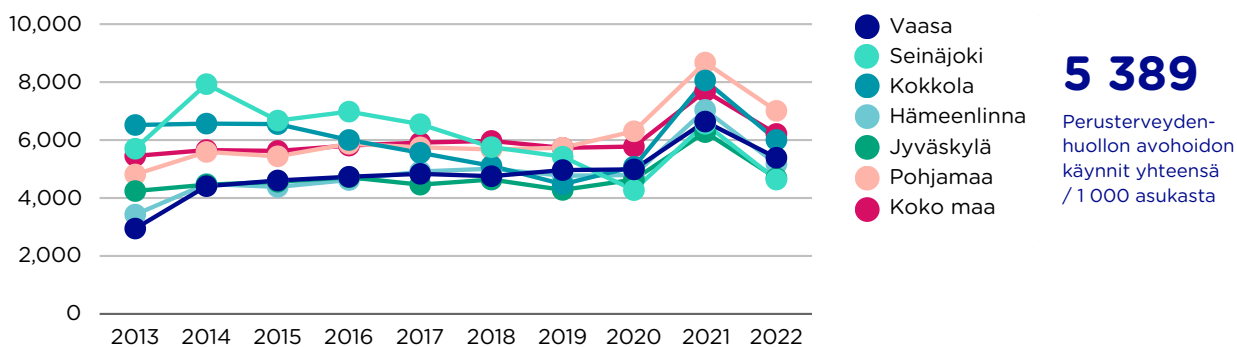

Asiantuntijoiden mielestä palveluverkossa on tällä hetkellä suuria aukkoja, kun apua tarvitsevat eivät sitä saa. Palveluihin on pitkät jonot, ja monitoimijuus voi vaikeuttaa palvelunsaantia. Yhteiskunnalta vaaditaan paljon, ja oman elämän hallinta on monille vaikeaa. Tärkeää on yhteistyö ja selkeät palveluketjut.

Resurssien puute on suuri ongelma. Henkilöstö on usein väsynyttä, tai se puuttuu kokonaan, eivätkä resurssit riitä esimerkiksi erityistä apua tarvitsevien lasten kohtaamiseen. Palveluverkko, joka ei pysty ottamaan vastaan, vaikuttaa myös henkilöstön työturvallisuuteen.

Perusterveydenhuollon lääkärin vastaanotolla käyntejä on vähemmän kuin vertailukaupungeissa, sekä lääkärikäyntejä että lääkärin potilasmääriä tarkasteltaessa. Vaasassa perusterveydenhuollon lääkärikäyntejä vuonna 2022 oli 816 / 1 000 asukasta, kun maan keskiarvo oli 1 174 / 1 000 asukasta. Pohjanmaan tulos (1 093 / 1 000) on huomattavasti korkeampi kuin Vaasan tulos. Hoitopäivien määrä on suurempi kuin maassa keskimäärin, mutta trendi näyttää laskevan.

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit ovat Vaasassa yleisempiä (2 724,9 / 1 000 asukasta) kuin maassa keskimäärin (2 322,2 / 1 000 asukasta) sekä Pohjanmaalla (2 311,1 / 1 000 asukasta), ja trendi on jatkuvassa nousussa (2021). Perusterveydenhuollon vuodeosastohoitoaika on huomattavasti pidempi kuin kaikissa vertailukaupungeissa, mutta trendi on laskeva. Vaasassa keskimääräinen hoitoaika perusterveydenhuollon vuodeosastoilla vuonna 2020 oli 19,8 päivää, kun se Pohjanmaalla oli 11,2 päivää ja koko maassa 10,5 päivää.

Menetetty elinvuodet (PYLL) ovat hyvällä tasolla verrattuna muihin kaupunkeihin ja maan keskiarvoon, ja trendi on laskeva. FCG:n (2023) mukaan määrä on kuitenkin huolestuttava Pohjanmaan hyvinvointialueeseen verrattuna. Ongelma on suurempi miehillä.

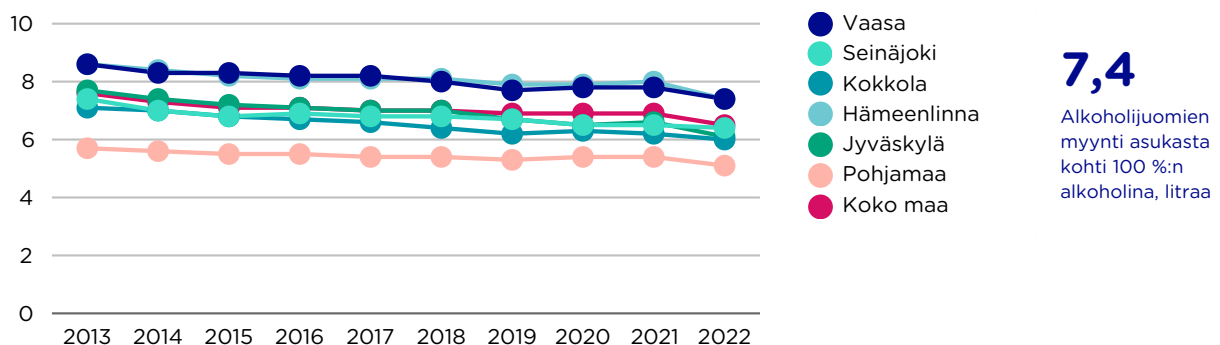
Klamydiainfektioiden määrä Vaasassa on kasvanut. Määrä on korkeampi kuin maassa keskimäärin, kuitenkin melko lähellä vertailukaupunkien lukuja. Syntyvyys on laskenut kaikissa vertailukaupungeissa. Vaasassa hedelmällisyysluku on alhaisempi kuin maassa keskimäärin ja suuressa osassa vertailukaupunkeja.

3.5.3. Mielensterveys

Mielensterveysindeksi mittaa itsemurhien ja itsemurhayritysten, psykoosilääkkeiden käytön ja mielensterveysperusteisen työkyvyttömyyseläkkeen saajien määriä. Vaasassa mielensterveysindeksi on alhaisempi kuin maassa keskimäärin, mutta huomattavasti korkeampi kuin Pohjanmaan indeksi.

3.5.4. Päihteet

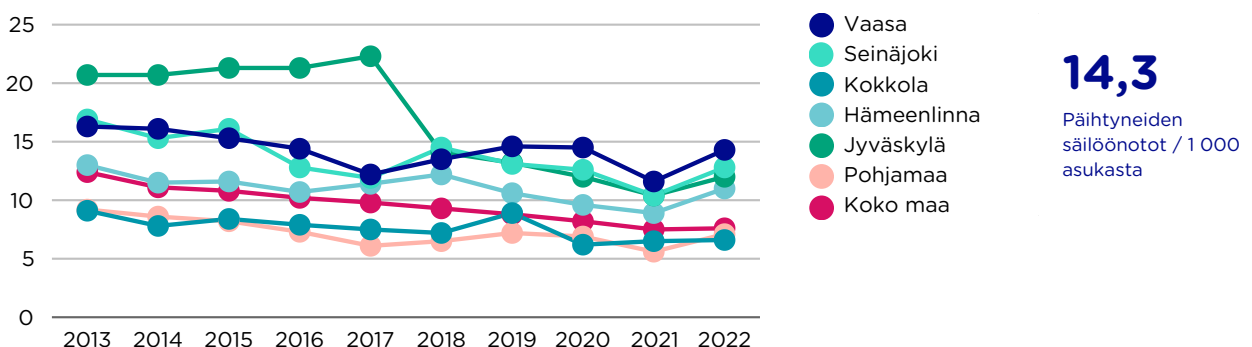

7,4

Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa

Alkoholijuomien myynti on pitkään ollut suurempaa Vaasassa (7,4 litraa 100-prosenttista alkoholia / asukas vuonna 2022) kuin vertailukaupungeissa ja koko maassa keskimäärin (6,5 litraa 100-prosenttista alkoholia / asukas vuonna 2022). Trendi on kuitenkin kaikkialla laskeva.

Päihtyneiden säilöönottojen määrä on Vaasassa vertailukuntien korkein: 14,3 / 1 000 asukasta (2022). Maan keskiarvo oli 7,6 / 1 000 asukasta (2022).

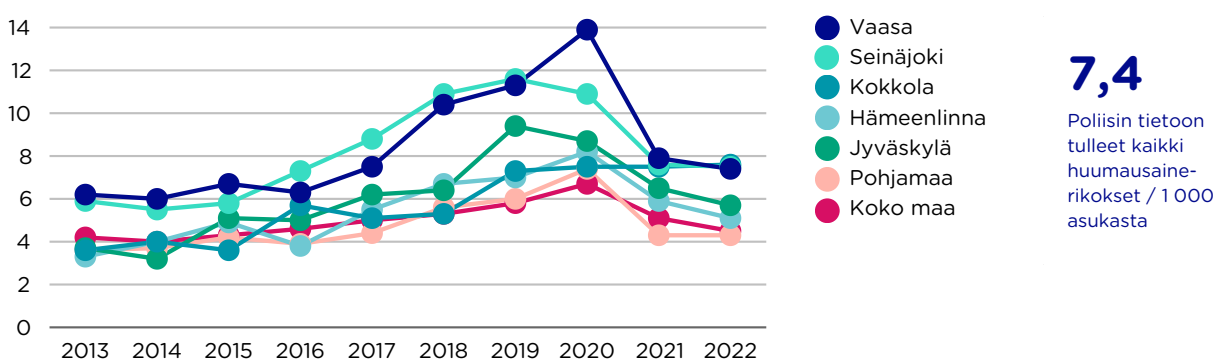
14,3

Päihtyneiden säilöönnotot / 1 000 asukasta

Päihdehuollon avopalvelujen asiakasmäärä (2021: 23,6 / 1 000 asukasta) on Vaasassa huomattavasti korkeampi kuin vertailukaupungeissa ja maassa keskimäärin (2021: 5,8 / 1 000 asukasta). Päihteiden vuoksi vuodeosastoilla hoidettujen potilaiden määrä on pienempi kuin maassa keskimäärin. Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleiden asiakkaiden määrä on huomattavasti korkeampi kuin maassa keskimäärin ja vertailukaupungeissa. Tämä voi johtua päihdehuollon järjestämiseen liittyvistä valinnoista.

Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista epäiltyjen määrä on lähellä maan keskiarvoa. Väkivaltarikoksissa näkyy laskeva trendi. Poliisin tietoon tulleita huumausainerikoksia ja käyttörikoksia on Vaasassa huomattavasti enemmän kuin vertailukaupungeissa. Kaikkien poliisin tietoon tulleiden huumausainerikosten määrä vuonna 2022 oli 7,4 / 1 000 asukasta (maan keskiarvo 4,5 / 1 000). Törkeiden huumausainerikosten määrä on ollut Vaasassa korkea, mutta on viime vuosina laskenut. Nyt ollaan lähellä maan keskiarvoa.

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset ovat viime vuosina vähentyneet, ja määrä on nyt lähellä maan keskiarvoa.

3.5.5. Toimintakyky

Digitalisaation seurauksena yhä useampi palvelu on digitaalinen. Asiantuntijat korostavat, että tämä voi lisätä stressiä ja sulkea osan väestöstä ulkopuolelle. Lapset ja nuoret käyttävät erittäin paljon digitaalisia välineitä koulussa, ja nämä muutokset oppimisympäristössä vaikuttavat oppimistapoihin ja koulun arkeen.

Työikäiset kokevat jatkuvan läsnäolon vaatimuksen sekä työssä että vapaa-ajalla. Kaikki ikäihmiset eivät osaa käyttää digipalveluita, ja jatkuva tekninen kehitys voi tuottaa vaikeuksia. Kaikki digipalvelut eivät ole esteettömiä, ja vammaiset ihmiset voivat kokea vaikeuksia niiden käytössä. Etä- ja digipalvelut fyysisten palvelujen sijaan voivat lisätä yksinäisyyttä, erityisesti yksin asuvilla.

Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus on Vaasassa suurempi kuin muualla Suomessa, mutta ei vertailukaupunkien suurin. Vaasassa 11,2 prosenttia lapsiperheistä sai toimeentulotukea vuonna 2021, ja 2,7 prosenttia sai sitä pitkäaikaisesti. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden yksinhuoltajakotitalouksien määrä on viime vuosina laskenut. Miehet saavat toimeentulotukea pitkäaikaisesti useammin kuin naiset. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavia naisia on Vaasassa vähän verrattuna muihin kaupunkeihin, 5,8 prosenttia (2021). Miesten osuus, 13,5 prosenttia (2021), on lähempänä maan keskiarvoa.

Kelan kuntoutuspalvelujen kustannukset ovat lisääntyneet kaikissa vertailukaupungeissa. Vaasan luku 62,8 euroa/asukas (2021) on vertailukaupunkien alhaisin, mutta hieman korkeampi kuin Pohjanmaan.

Kirjastossa käyminen ja tapahtumiin osallistuminen on vähentynyt kaikkialla.

3.5.6. Osallisuus

Vaikka tilastot antavat pääosin hyvän kuvan vaasalaisten hyvinvoinnista, asiantuntijat korostavat, että ongelmat kasautuvat samoille ihmisille. Nämä kuntalaiset voivat erittäin huonosti. Aikuisten rooli on erittäin merkittävä, ja ongelmat vaikuttavat siksi koko perheeseen. Elintavat vaikuttavat lapsiin, ja tämän vuoksi monilla nuorilla on puutteelliset arjenhallintataidot ja usein myös heikot opiskelutaidot. Vaikka asia on tiedossa, palveluverkolla on vaikeuksia saada yhteyttä eniten apua tarvitseviin.

Elinympäristö vaikuttaa paljon kuntalaisen mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan. Rakennettu ympäristö voi lisätä viihtyisyyttä, mutta myös luoda esteitä. Teiden kunto, etäisyydet, rakennusten muotoilu ja julkinen liikenne vaikuttavat liikkumismahdollisuuksiin. Yhteiskunnan normit voivat luoda näkymättömiä esteitä ihmisten osallisuudelle. Asiantuntijat korostavat, että esteettömyysperiaate helpottaa kaikkien ihmisten osallisuutta yhteiskunnassa.

Eriarvoistuminen näkyy myös elinympäristössä segregaatina. Asiantuntijat kertovat, että Vaasassa on sekä etnistä että taloudellista segregatiota. Osassa alueita on enemmän työttömyyttä ja asukkailla pienemmät palkat. Kun verrataan hyvinvoivia ja onnellisia kaupunginosia, eri kaupunginosat Vaasassa ovat eriarvoisia. Palvelusuunnittelussa tämä on otettava huomioon, jotta kaikilla olisi mahdollisuus osallistua esimerkiksi harrastamisen Suomen malliin. Asuntotuotanto vaikuttaa segregatioon paljon sekä haasteena että ratkaisuna. Koulushoppailu ei ole asiantuntijoiden mukaan vielä ongelma Vaasassa, mutta uhka on otettava vakavasti.

Yksinäisyys on yleistynyt ilmiö koko Suomessa, myös Vaasassa. Asiantuntijat tuovat esiin, että yhteisöön kuuluminen ja ihmisten tarjoamat tukiverkot ovat erittäin tärkeitä hyvinvoinnin kannalta. Ihmisten kohtaaminen on erittäin tärkeää, ja leirinuotioita tarvitaan enemmän. Yksinäisyys voi lisätä turvattomuutta, tyhjyyden tunnetta ja itsetuhoisuuttakin. Kiusaaminen ja elämänmuutokset ovat riskitekijöitä, ja alaikäisenä yksin maahan tulleet kuuluvat riskiryhmään.

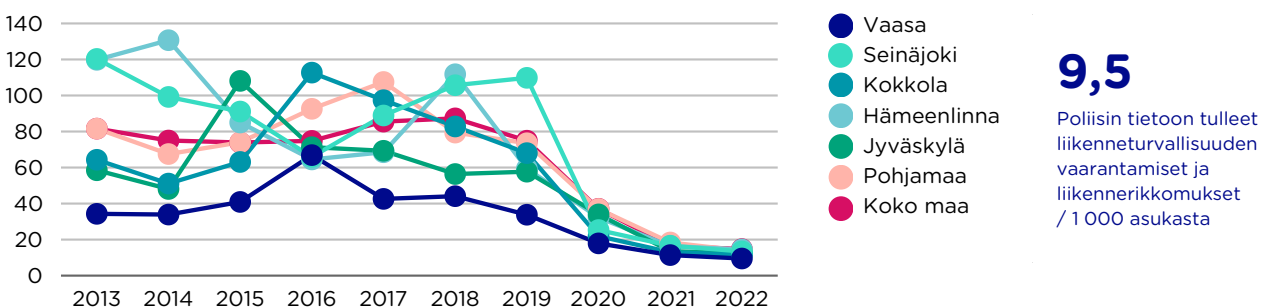
Apua liian vähän saavien osuus väestöstä on noussut viime vuosikymmenen aikana. Vaasan lukema 7,3 prosenttia (2020) on korkeampi kuin maan keskiarvo (2020: 6,3 prosenttia), mutta melko lähellä vertailukaupunkeja. Riittämättömällä avun saamisella ei ole vahvaa yhteyttä koulutustasoon. Riittämätöntä apua saavien osuus on melko samanlainen keski-ikäisillä ja ikäihmisillä. Vaasan tulos on pysynyt vakaana, melko lähellä maan keskiarvoa.

Asunnottomuus on hieman yleisempää kuin maassa keskimäärin, mutta luvut ovat pieniä. Ulkona, yömajoissa, tilapäisissä ja laitoksissa olevien yksinäisten asunnottomien määrä on Vaasassa 0,3 / 1 000 asukasta, maan keskiarvo on 0,2 / 1 000 asukasta (2021).

Äänestäminen on ollut Vaasassa suunnilleen yhtä aktiivista kuin vertailukaupungeissa ja maassa keskimäärin. Vuoden 2021 kuntavaaleissa äänestysaktiivisuus oli Vaasassa 55,8 prosenttia (koko maassa 55,1 prosenttia). Vuoden 2022 hyvinvointialuevaaleissa äänestysaktiivisuus oli Vaasassa 48,7 prosenttia (koko maassa 47,5 prosenttia). Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa äänestysaktiivisuus oli Vaasassa 71,9 prosenttia (koko maassa 72 prosenttia). Pohjanmaalla on kuitenkin äänestetty aktiivisemmin.

3.5.7. Turvallisuus

Liikennevahinkojen uhreja on Vaasassa vähän verrattuna vertailukaupunkeihin. Myös kodin ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitajaksot ovat Vaasassa harvinaisempia kuin vertailukaupungeissa.

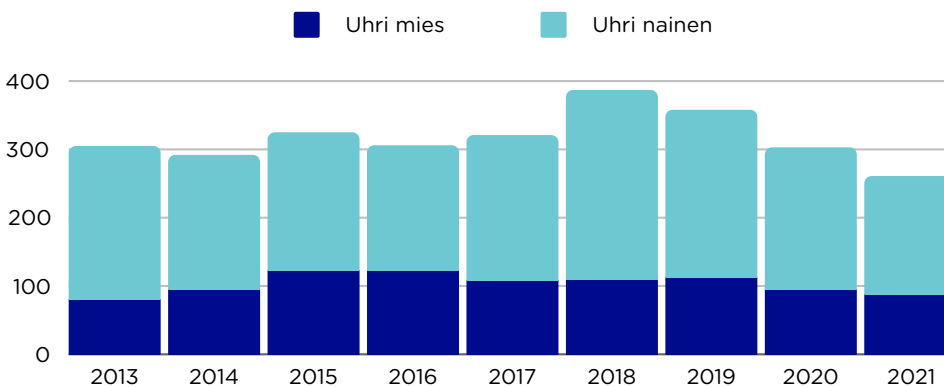
Kodin ja vapaa-ajan tapaturmat ja kaatumiset ovat Vaasassa melko vähäisiä. Trendi näyttää melko vakaalta, ja lukema on tällä hetkellä vertailukaupunkien alhaisin.

Turvallisuusviestinnän vaikuttavuus on vähentynyt sekä osallistuja- että tapahtumamäärissä. Vaasan tulos on heikempi kuin maan keskiarvo, mutta parempi kuin muutaman vertailukaupungin (Hämeenlinna, Seinäjoki ja Kokkola).

Omaisuusrikoksia on pitkään ollut Vaasassa paljon. Viime vuosina trendi on kuitenkin ollut laskeva. Vuoden 2021 Vaasan tulos 38,1 / 1 000 asukasta on matalampi kuin maan keskiarvo 40,3 / 1 000 asukasta. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määrä on ollut Vaasassa jatkuvasti suurempi kuin maassa keskimäärin. Vaasan tulos vuonna 2021 oli 7,7 / 1 000 asukasta, kun maan keskiarvo oli 6,6 / 1 000 asukasta. Pohjanmaan tulos 5 / 1 000 on huomattavasti alhaisempi ja Jyväskylän 8,9 / 1 000 asukasta puolestaan korkeampi.

Alioikeudessa tuomittujen 15 vuotta täyttäneiden määrä on Vaasassa (2020: 10,6 / 1 000 asukasta) ollut hieman korkeampi kuin maassa keskimäärin (2020: 10,5 / 1 000 asukasta). Trendi on kuitenkin lähtenyt laskuun. Pohjanmaan tulos on ryhmän alhaisin (2020: 7,3 / 1 000 asukasta)

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien viranomaisten tietoon tulleiden määrä on laskenut viime vuosina Pohjanmaan hyvinvointialueella. Uhri on yleensä nainen ja tekijä nykyinen tai entinen puoliso.

261

Viranomaisten tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrit Pohjanmaan hyvinvointialueella

3.5.8. Hyvää ja huolestuttavaa

816

Perusterveydenhuollon avohoidon kaikki lääkärikäynnit / 1 000 asukasta

Perusterveydenhuollon avohoitokäyntejä on vähän.

7,3 %

Työttömien osuus työvoimasta

Työttömyys on vähäistä.

9,5

Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikennerikkomukset / 1 000 asukasta

Liikennevahingot ja tapaturmat ovat harvinaisia.

261

Viranomaisten tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin Pohjanmaan hyvinvointialueella

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on vähentynyt.

19,8 päivää

Perusterveydenhuollon vuodeosastohoito, keskimääräinen hoitoaika

Hoitoajat vuodeosastoilla ovat pitkiä.

2724,9

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit / 1 000 asukasta

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit ovat yleistyneet.

7,4 litraa

Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina

Alkoholijuomien myynti on yleistä.

14,3

Päihtyneiden säilöönnotot / 1 000 asukasta

Päihtyneiden säilöönnottoja on paljon.

16,2%

Kunnan yleinen pienituloisuusaste

Pienituloisuusaste on korkea.

7,4

Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset /1000 asukasta

Huumausainerikoksia on paljon.

4. TIETOLÄHTEET JA INDIKAATTORIT

Ager, Alastair ja Alison Strang (2008). "Understanding Integration: A Conceptual Framework". Journal of Refugee Studies, 21(2), s. 166-191.

Allardt, Erik (1993), "Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research". Martha Nussbaum ja Amartya Sen (eds), The Quality of Life.

FCG (2023). "Pohjanmaan hyvinvointialue ja alueen kunnat: PYLL Hyvinvoinnin ja terveyden kompassi". 13.6.2023 raportti toimitettu kunnille.

Kuntaliitto (2022), "Kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävät ja yhteistyö", Maaliskuu 2022 https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kuntien%20ja%20hyvinvointialueiden%20teht%C3%A4v%C3%A4t%20ja%20yhteisty%C3%B6_O.pptx.

Martela, Frank (2022), "Hyvinvoinnin mittaaminen edellyttää hyvinvoinnin teoriaa: Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet päivitettyinä nykyaikaan". Yhteiskuntapolitiikka, 87:5-6.

MayorsIndicators

Mieli ry (2022). "Resilienssi auttaa selviytymään". <https://mieli.fi/vahvistamielenterveyttasi/mita-mielenterveys-on/resilienssi-auttaa-selviytymaan/>

Tilastokeskus (2023), <https://www.stat.fi/>.

THL (2023). "HYTE-kerroin - kannustin kunnille". Huhtikuu 2023. https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille#Mik%C3%A4_HYTE-kerroin_on?

THL Sotkanet.fi (2023), <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>.

5. HYVINVOINTISUUNNITELMA

5.1. LAPSET

5.1.1. Terveiden ja hyvien elintapojen edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Jokaisella lapsella on mielekäs vapaa-aika			
Tarjotaan kaikille lapsille mahdollisuus maksuttomaan ja matalan kynnyksen harrastukseen	Harrastamisen Vaasan mallin laajentaminen.	Perusopetus, nuorisopalvelut	Harrastustoiminnan ryhmien määrä
	Kehitetään LAKU-lähete kaupungin kulttuuritoimintaan hyvinvointialueen kanssa.	Hyvinvointialue, kulttuuripalvelut	LAKU-lähetteen määrä LAKU-asiakkaitten määrä taiteen perusopetuksessa
	Erityistä tukea tarvitseville lapsille tarjotaan mukautetut kurssit, kielestä ja toimintakyvystä riippumatta.	Opistot, taiteen perusopetus	Mukautettujen kurssien määrä Osallistujien määrä mukautetussa opetuksessa
Lapsilla on oikeus kulttuuriin	Lasten yhdenvertainen ja esteetön mahdollisuus kulttuuriin turvataan kulttuurikasvatuksen suunnitelman mukaisesti	Kulttuuripalvelut, varhaiskasvatus, peruskoulutus, taiteen perusopetus	Kulttuurikasvatussuunnitelman toteutuminen
	Järjestetään ilmaisia lapsille suunnattuja tapahtumia ja juhlapäiviä.	Kulttuuri- ja kirjastopalvelut, opistot, talotoimi	Tapahtumien määrä
	Lapsille suunnattua toimintaa järjestetään eri kielillä.	Kulttuuri- ja kirjastopalvelut, opistot	Seurataan muun kielisen toiminnan osuutta kokonaista toimintaa Muun kielisten lapsiosallistujien määrä opistojen toiminnassa
Lapset liikkuvat enemmän			
Lihavoimin kouluun ja harrastuksiin	Fiksusti kouluun- kampanja kestävästä ja aktiivisesta koulumatkasta.	Kuntatekniikka, peruskoulutus, hyvinvointiyksikkö	Kysely IND: Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa %
Lapset ulkoilevat ja liikkuvat lähiympäristössä enemmän ja vanhempaan ikään asti	Viheralueet ja koulujen ja päiväkotien pihat suunnitellaan kokonaisuutena ja otetaan huomioon lasten näkemykset.	Kuntatekniikka, kaavoitus, talotoimi	Lasten ja nuorten kuulemisten määrät suunnittelun yhteydessä
	Perheille suunnattuja ulkoiluaktiviteetteja järjestetään ympäri vuoden.	Liikuntapalvelut, yhdistykset	Liikuntapalveluiden tapahtumien määrä
	Suunnitellaan, rakennetaan ja ylläpidetään erikokoisia ja esteettömiä leikkialueita eri ikäisille lapsille.	Kuntatekniikka	Oma arviointi
Mahdollistetaan liikkumista sisätiloissa	Temppuradat järjestetään säännöllisesti.	Liikuntapalvelut, yhdistykset	Tapahtumien määrä
Lapset syövät terveellisesti			
Tarjoamme herkullisempaa kouluruokaa	Koululaisten palautteet otetaan vastaan.	Peruskoulutus, TeeSe	IND: Ei syö koululounasta päivittäin %
Kehitetään yhteisiä ravitsemus- ja liikumistapoja edistäviä toimintamalleja hyvinvointialueen kanssa	Kehitämme laajoja tietopaketteja terveellisistä elämäntavoista erityisesti maahanmuuttajaperheiden tarpeisiin suunniteltuna. Tulkkien käyttö varmistaa tiedon saavutettavuuden.	Kotouttamispalvelut, vastaanottokeskus, hyvinvointialue	Tiedotustilaisuuksien määrä IND: Lihavuuden yleisyys (%) 2 - 16-vuotiailla IND: Ylipaino, % IND: Ei syö koululounasta päivittäin %

5.1.2. Mielen terveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Lapsuus ilman kiusaamista			
Käytetään toimivia kiusaamisen vastaisia malleja.	Kouluissa ja varhaiskasvatuksessa käytetään tutkittuun tietoon ja näyttöön perustuvia malleja kiusaamisen vastaisessa työssä.	Perusopetus, yhdistykset, varhaiskasvatus	IND: Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % IND: Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, %
	Hyödynnetään kolmannen sektorin osaamista.	Perusopetus, yhdistykset	
	Hyödynnetään yliopistojen ja korkeakoulujen osaamista ja kehittämistyötä (esimerkiksi sovellus).	Perusopetus, hyvinvointiyksikkö	
Enemmän yhteisöllisyyttä kouluissa	Vahvistetaan ryhmäytymistä kouluissa (esimerkiksi teemapäivät eri ohjelmalla, sekoitetaan luokat).	Perusopetus, nuorisopalvelut	IND: Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % IND: Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % IND: Ei yhtään läheistä ystävää, %
	Kummiluokat tai yhteistoimintaluokat kouluissa.	Perusopetus	
Yksinäisyys vähenee	Opettajat ja yhteisöllinen oppilashuolto hyödyntävät konkreettisia menetelmiä koulu yhteisön mielen terveyden ja myönteisen ryhmäytymisen vahvistamiseksi.	Perusopetus, nuorisopalvelut	Oma arviointi menetelmistä IND: Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % IND: Ei yhtään läheistä ystävää, %
	Turvataan tukioppilasjärjestelmä uusille oppilaille.	Perusopetus	
Lapset uskaltavat puhua tunteistaan			
Restoratiivisuuden ja sosiaalisen taitojen vahvistamista kehitetään koulutuksessa	Kaikissa kouluissa on käsitelty syrjimättömyys, turvallinen tila, sovitteleva ja restoratiivinen yhteisö-teemoja.	Perusopetus, yhdistykset	Oma arviointi IND: Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdotusta tai ahdistelua vuoden aikana, %
	Lasten tunne-, empatia- ja vuorovaikutustaitoja vahvistetaan.	Perusopetus, hyvinvointialue, yhdistykset, kulttuuripalvelut, taiteen perusopetus	IND: Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % IND: Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana, % IND: Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, %
Keskustelu yhteys aikuisiin paranee	Vanhempainillat erilaisilla teemoilla, jotka liittyvät nuoriin (esimerkiksi "Kuinka kohtaan nuoren?").	Perusopetus, nuorisopalvelut, hyvinvointialue, yhdistykset	IND: Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, %
	Digitaalisuuden hyödyntäminen keskusteluyhteydessä vanhempiin (Wilma, sosiaalinen media).	Perusopetus	IND: Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, %
Mahdollistetaan hyvinvointialueen tarjoamaa tukea vanhemmuuteen lapsen kasvun aikana	Hyvinvointialueen järjestämät vertaistukiryhmät, matalan kynnyksen toimintaa ja neuvontaa mahdollistetaan yhteistyössä kolmannen sektorin verkostoinnin kautta.	Hyvinvointialue, perusopetus, varhaiskasvatus, yhdistykset	IND: Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, %
	Vähennetään leimautumista jakamalla tietoa mielen terveysongelmista sekä huoltajille, että nuorille.	Hyvinvointialue, perusopetus, yhdistykset, opistot	Oma arviointi tiedon jakamisesta
Lasten resilienssin lisääminen			
Lisätään lasten, huoltajien ja henkilöstön osaamista mielen terveydestä.	Lapset puheeksi®-menetelmä lapsille ja nuorille.	Varhaiskasvatus, perusopetus, hyvinvointialue	Keskustelujen määrä
	Varhaiskasvatuksen toiminnassa käytetään toimintamalleja tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseksi ja tasapainoisen kasvun tukemiseksi.	Varhaiskasvatus, hyvinvointialue	Oma arviointi käytetyistä toimintamalleista
	Mielen terveyystaitojen opetus toteutuu peruskoulussa osana opetussuunnitelmaa.	Perusopetus, hyvinvointialue, yhdistykset	Oma arviointi

Ahdistuneisuus vähenee	Apuvälineet tarjotaan erityisvaikeuksien varhaisessa vaiheessa.	Hyvinvointialue, perusopetus, yhdistykset	IND: Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % IND: Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, %
	Mahdollistetaan matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden tarjoaminen lähellä lapsia.	Perusopetus, hyvinvointialue, yhdistykset	IND: Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % IND: Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, %
Lapsuus ilman päihteitä			
Vanhemmille ja lapsille tietoja päihteiden vaaroista	Vanhemmille annetaan tietoa trendeistä ja vaaroista (esimerkiksi sähkötupakan yleistyminen).	Perusopetus, ehkäisevä päihdetyö, hyvinvointialue, yhdistykset	IND: Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % IND: Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % IND: Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, %
Yhteiset toimintamallit päihteettömyyden edistämiseksi ja ehkäisevää työtä varten	Kunnassa monialainen työryhmä ja koordinaattori edistämässä ja koordinoimassa kaikenikäisiä koskevaa ehkäisevää päihdetyötä.	Ehkäisevä päihdetyö, varhaiskasvatus, eri kouluasteet, kaupungin toimialat, hyvinvointialue, eri viranomaiset, yhdistykset, seurakunnat	IND: Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % IND: Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % IND: Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, %
	Ennaltaehkäisevä työ osana koulun arkea. Vaasassa käytössä olevat ehkäisevän päihdetyön mallit/ monialaiset tapahtumat ala- ja yläkouluissa. Mm. PEPP-malliin lisäkoulutusta opettajille ja muille lasten ja nuorten parissa toimiville.	Hyvinvointialue, ehkäisevä päihdetyö, perusopetus	Kyselyt kouluihin
	Nikotiinittomuus urheiluseurojen avustuskriteerinä.	Liikuntapalvelut	Oma arviointi
Lapsia suojellaan päihteiltä	Päihteiden joutumista lasten käsiin ehkäistään monialaisten verkostojen ja työryhmien sekä eri toimialojen työkentällä.	Toinen aste, poliisi, lupa- ja valvontaviranomaiset, anniskelu- ja vähittäismyyntipaikat, ehkäisevä päihdetyö, nuorisopalvelut, hyvinvointialue, yhdistykset, vanhempainyhdistykset, perusopetus	IND: Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % IND: Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % IND: Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, %

5.1.3. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Hyvinvoivat perheet			
Perheen yhteinen tekeminen	Vaasan kaupungin opistoissa järjestetään kursseja mihin vanhempi ja lapsi osallistuvat yhdessä.	Opistot	Kurssien määrä Ryhmiä määrä
	Kirjastot tarjoavat iltasatupaketin perheille.	Kirjastopalvelut	Lainojen määrä
Perheille toimiva arki	Perheiden monimuotoisuus (esimerkiksi yksinhuoltajien tilanne) huomioidaan palvelusuunnittelussa.	Kaikki sektorit	Oma arviointi
	Perheet, jossa lapsella tai vanhemmalla on jokin toimintarajoite, huomioidaan palvelusuunnittelussa.	Kaikki sektorit	Oma arviointi
Kaikki lapset käyvät koulussa			
Syrjäytymisen ennaltaehkäisy	Seurataan oppilaiden poissaoloja.	Perusopetus, toinen aste	Poissaolojen määrä

	Toimintamalli opiskelijoille, jotka tarvitsevat tukea siirtyessään koulutuksen toiselle asteelle. Esim. Saattaen vaihto –palaverit.	Perusopetus, toinen aste, hyvinvointialue	Toimintamalli kehitetty kyllä/ei
--	---	---	----------------------------------

5.1.4. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Kaikki lapset saavat olla mukana			
Kulttuurisen ymmärryksen lisääminen	Lasten erilaisuus huomioidaan arjessa (esimerkiksi monikulttuurisuus, toimintarajoite tai vammaisuus).	Varhaiskasvatus, perusopetus, kotouttamispalvelut, vastaanottokeskus	Oma arviointi IND: Ei koe olevansa tärkeä osa koulu eikä luokkayhteisöä, %
	Kouluissa järjestetään säännöllisesti tapahtumia, joihin kutsutaan koko perhe. Rakennetaan yhteisöllisyyttä koulun tapahtumien ympärille.	Perusopetus, vanhempainyhdistykset, kotouttamispalvelut	Tapahtumien määrä
Lasten ääntä kuullaan kunnan päätöksenteossa	Nuorisovaltuusto saa vaikuttaa niitä kiinnostavissa asioissa.	Nuorisopalvelut, perusopetus, toinen aste	Nuorisovaltuuston yleiskokousten määrä, nuorisovaltuuston edustajien määrä toimielimissä
	Lasten raateja järjestetään säännöllisesti ympäri kaupunkia.	Osallistaminen, varhaiskasvatus, perusopetus	Lasten raatien määrä
	Huomioidaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten vaikuttamismahdollisuudet (esimerkiksi vammaiset, maahanmuuttajataustaiset ja sukupuolivähemmistönuoret).	Osallistaminen, varhaiskasvatus, perusopetus	Konkreettisten toimenpiteiden määrä
Vähennetään eroja lapsuudenkokemusten välillä			
Yhdenvertaiset kouluolosuhteet	Pidetään päiväkodit ja koulurakennukset ympäri kaupunkia hyvässä kunnossa ja parannetaan niiden esteettömyyttä.	Talotoimi	Oma arviointi IND: Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, %
	Päiväkotien ja koulupihojen viihtyisyys, turvallisuus, esteettömyys ja varustelu turvataan.	Talotoimi, perusopetus	Kartoitettujen päiväkotien määrä vuodessa Kartoitettujen koulujen määrä vuodessa
Lapsiperheköyhyyden seuraamusten vähentäminen	Turvataan aidosti maksuton koulu.	Perusopetus	Oma arviointi
	Vanhempien tuetun työllistämisen kautta vaikutetaan perheen tulotasoon.	Työllistäminen	Toimenpiteiden määrä
Turvallinen kasvuympäristö kaikille lapsille			
Turvallinen elinympäristö	Lasten arjessa olevat aikuiset tietävät pahoinpitelyn tai laiminlyönnin merkit ja osaavat auttaa tai ilmoittaa niistä. Huoli-ilmoitukset tehdään asianmukaisesti ja ilman viivettä.	Varhaiskasvatus, perusopetus	IND: Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, %
	Lapsien arjessa olevat aikuiset ovat sitoutuneet lasten terveyteen, osallisuuteen ja kiusaamisen vastaiseen työhön.	Varhaiskasvatus, perusopetus	IND: Opettajat eivät ole kiinnostuneita opiskelijan kuulumisista, % IND: Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % IND: Opettajat eivät rohkaise mielipiteen ilmaisuun oppitunnilla, %
	Lapsen itsemääräämisoikeutta ja henkilöllisyyttä kunnioitetaan varhaiskasvatuksessa ja koulussa.	Varhaiskasvatus, perusopetus	Oma arviointi
Nuorisorikollisuus vähenee	Kaupunki osallistuu asiantuntemuksella tarpeen mukaisesti poliisin Ankkuritoimintaan.	Hyvinvointialue, nuorisopalvelut, perusopetus, toinen aste, poliisi	IND: Rikoksista syyllisiksi epäillyt 0-14 vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

5.2. NUORET

5.2.1. Terveiden ja hyvien elintapojen edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Nuorella on oikeus harrastukseen			
Nuorten harrastustoiminnan monipuolistaminen yhteistyössä järjestöjen ja seurojen kanssa.	Järjestetään liikuntaseurojen foorumi.	Liikuntapalvelut	Osallistuvien urheiluseurojen määrä
	Nuorten mielipiteet otetaan mukaan harrastusten suunnittelussa.	Nuorisopalvelut, liikuntapalvelut	Kyllä/ei
	Tieto ja toimintaedellytykset erilaisille harrastuksille turvataan, sekä kulttuuri- että liikuntaharrastukset. Esim. lähiliikuntapaikat kuten kuntoportaat, skeittiparkki.	Liikuntapalvelut, viestintä, perusopetus, nuorisopalvelut	IND: Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa, %
Nuoret liikkuvat enemmän			
Aktiivisia koulupäiviä, joihin sisältyy liikuntaa	Vähennetään istumista ja edistetään aivoterveyttä monipuolisilla oppimisympäristöillä.	Peruskoulutus, talotoimi, kuntatekniikka	Oma arviointi
	Yläkoulujen ja toisen asteen pihoille mahdollistetaan aktiviteettejä.	Kaavoitus, talotoimi	Oma arviointi
Nuoret syövät terveellisesti			
Terveellistä ruokaa nuorille	Toimitaan yhteistyössä hyvinvointialueen verkostoissa ja viestitään kampanjoinnista.	Hyvinvointiyksikkö, hyvinvointialue, viestintä, toinen aste	Tietoiskujen määrä
	Kohdennetut arkiruoanlaitto- sekä välipalukurssit nuorille, myös vieraskielisille.	Opistot, nuorisopalvelut, yhdistykset, hyvinvointialue	Kurssien osallistujien määrä
Nuoret nukkuvat enemmän			
Nuorilla mahdollisuus vaikuttaa koulupäivän aikatauluun	Lasten ja nuorten mielipiteet otetaan mukaan seuraavan lukuvuoden suunnitteluun.	Perusopetus, toinen aste	IND: Nukkuu arkisin alle 8 tuntia
	8-aamujen tarpeellisuus arvioidaan tarkasti opetuksessa.	Perusopetus, toinen aste	

5.2.2. Mielen terveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Nuorten resilienssin lisääminen			
Ahdistuneisuus vähenee	Eriyinen huomio: Tytöt ja maahanmuuttajataustaiset pojat. (esim. maahanmuuttokoordinaattori oppilaitoksessa)	Perusopetus, toinen aste, aikuisten perusopetus, hyvinvointialue (kuraattorit)	IND: Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, %

	Tunnetaitoja opetellaan kouluissa.	Toinen aste, korkeakoulut, aikuisten perusopetus	
Selkeä palvelujärjestelmä	Panostetaan viestintään: Nuoret tietävät jo ennen kriisiä, mistä saa apua.	Hyvinvointialue, nuorisopalvelut, YTHS	IND: Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, %
	Palvelujärjestelmäkettua ja yhdyspintatyötä selkeytetään. Vältetään luukusta luukkuun menemistä - joku auttaa aina.	Hyvinvointialue, yhdistykset, kansalaisinfo, YTHS, hyvinvointipalvelut, viestintä, nuorisopalvelut	
	Mahdollistetaan matalan kynnyksen keskusteluapuvastaanotto ilman ajanvarausta.	Hyvinvointialue, perusopetus, toinen aste, nuorisopalvelut, yhdistykset	
Päihteiden käyttö vähenee			
Yhteiset toimintamallit päihteettömyyden edistämiseksi, päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja ehkäisevää työtä varten	Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma kaikissa kouluissa ja oppilaitoksissa.	Perusopetus, toinen aste, korkeakoulut, ehkäisevä päihdetyö, nuorisopalvelut, hyvinvointialue, YTHS	IND: Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, %
	Päihteiden käyttöä koskeva palveluketju kehitetään hyvinvointialueen aloitteella. (Sisältää ennaltaehkäisyn, puuttumisen ja hoidon.) Huomioidaan vaikeat tapaukset.	Hyvinvointialue, ehkäisevä päihdetyö, nuorisopalvelut, toinen aste, perusopetus	
Levitetään tietoa päihteiden haitoista	Tunnistetaan riskiryhmät ja viestitään heille.	Toinen aste, ehkäisevä päihdetyö, hyvinvointialue	IND: Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % IND: Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, %
Alkoholikulttuuriin puuttuminen	Toimimme yhteistyössä korkeakoulujen ja oppilaskuntien kanssa.	Ehkäisevä päihdetyö, korkeakoulut	Oma arviointi
	Kannustetaan tapahtuma-avustuskäytännöissä päihteettömään opiskelijatoimintaan. Korostetaan niin ikään alkoholia myyvien tahojen ja tapahtumajärjestäjien vastuullisuutta.	Kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut, viestintä, ehkäisevä päihdetyö	Oma arviointi
Yksinäisyyden vähentäminen			
Ystäviä harrastusten kautta	Mahdollistetaan matalan kynnyksen harrastustoimintaa, johon voi osallistua satunnaisesti.	Liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, opistot, yhdistykset	IND: Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % IND: Ei yhtään läheistä ystävää, %
	Tarjotaan kynnöksettömiä ryhmiä (esimerkiksi jonkin teeman ympärillä).	Nuorisopalvelut, opistot	Ryhmien määrä
	Järjestetään tapahtumia, missä voi löytää ystäviä (ystävädeittejä, kaveriklubeja).	Nuorisopalvelut	Tapahtumien määrä
	Yksin asuvat ja tänne muuttaneet huomioidaan erityisesti.	Hyvinvointialue, hyvinvointipalvelut, toinen aste, korkeakoulut, YTHS, nuorisopalvelut	IND: Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, %

5.2.3. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Aktiivinen elämä nuorille			

Nuoret asettuvat Vaasaan	Kesätyöpaikkoja ja kesätyöseteleitä tarjotaan nuorille.	Henkilöstöpalvelut, työllistämispalvelut, kaikki toimialat	Kesätyöpaikkojen ja kesätyösetelien määrä
	Kaupunki osallistuu aktiivisesti ja tukee messuja, joissa nuoret työnhakijat ja opiskelijat tapaavat työnantajia.	Henkilöstöpalvelut, viestintä, VASEK	Messujen osallistujien määrä
Nuorille oikeus vapaa-aikaan	Nuorille suunnitellaan kokoontumispaikkoja ympäri kaupunkia.	Kaavoitus, kuntatekniikka, nuorisopalvelut	Oma arviointi
	Nuorisotalot pidetään kunnossa ja niiden esteettömyyttä edistetään.	Nuorisopalvelut, talotoimi	Oma arviointi, nuorisotilojen määrä
	Nuorille suunnitellaan oma puisto.	Kaavoitus, kuntatekniikka	Suunnittelu aloitettu kyllä/ei
Nuoret kannustetaan mukaan järjestötoimintaan	Järjestöt kutsutaan esittelemään toimintaansa kouluihin.	Perusopetus, toinen aste, aikuisten perusopetus	Järjestöjen esittelyjen määrä

5.2.4. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Nuoruus ilman väkivaltaa			
Väkivallan ehkäiseminen koulussa	Fyysisen koskemattomuuden säännöt ovat selkeitä ja rikkomukset johtavat aina seuraamuksiin.	Perusopetus, toinen aste	IND: Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % IND: Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, % IND: Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, %
Ilkivaltaan puuttuminen	Ilkivallan taloudelliset ja juridiset seuraamukset selitetään nuorille.	Toinen aste, poliisi	Oma arviointi
	Kehitetään ilkivallan seuraamusten toimintamalli hyvinvointialueen kanssa.	Hyvinvointialue, poliisi, toinen aste, nuorisopalvelut	Toimintamalli kehitetty kyllä/ei
Turvallinen arki nuorille			
Turvallinen aikuinen, jolle voi puhua	Nuorille yksinäisille maahanmuuttajille tiedotetaan palvelujärjestelmästä (esim. avunsaannista, tukiperheistä)	Hyvinvointialue, kotouttamispalvelut, yhdistykset	Tukiperheiden määrä
	Nuorisotaloissa on riittävästi ohjaajia.	Nuorisopalvelut	Ohjaajien määrä per osallistuja
Some-käytäntö paranee	Tiedotetaan ja valistetaan sosiaalisen median käytöstä kouluissa.	Perusopetus, toinen aste, poliisi, nuorisopalvelut	Oma arviointi
Jokaisen nuoren osallisuuden tunne	Tuetaan nuorten järjestämää toimintaa.	Nuorisopalvelut, kulttuuripalvelut	Myönnettyjen avustuksien määrä
	Järjestetään tapahtumia erilaisille nuorille.	Nuorisopalvelut, kulttuuripalvelut	Tapahtumien määrä ja kohderyhmät
	Huomioidaan erityisesti vähemmistöjä.	Nuorisopalvelut	Oma arviointi kohderyhmistä
Nollatoleranssi seksuaalista häirintää kohtaan	Kannustetaan Vaasassa toimivat ravintolat, baarit ja yökerhot konkreettisiin häirintää ehkäiseviin toimenpiteisiin.	Hyvinvointiyksikkö, viestintä, Visit Vaasa	Oma arviointi
	Vaasan kaupungin toiminnassa ja järjestämissä tapahtumissa on selkeät säännöt ja suunnitelmat, miten toimitaan häirintätapauksissa.	Hyvinvointiyksikkö, kaikki toimialat	Suunnitelma tehty kyllä/ei

5.3. TYÖIKÄISET

5.3.1. Terveiden ja hyvien elintapojen edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Työikäisten liikunnan lisääminen			
Työntekijöitä kannustetaan menemään lihasvoimin työhön	Kaupunki kannustaa työnantajia hyödyntämään työsuohdepyöräetua ja järjestää työntekijöille kampanjoita, joilla edistetään pyöräilyä ja kävelyä.	Henkilöstöpalvelut, liikuntapalvelut, viestintä	IND: Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 20–64-vuotiaat Kampanjoiden määrä
Työikäisillä on tietoa hyvistä elintavoista			
Kehitetään alueellinen elintapaneuvonnan toimintamalli hyvinvointialueen kanssa	Kaupunki osallistuu aktiivisesti alueellisiin elintapaneuvonnan verkostoryhmiin.	Hyvinvointialue, Liikuntapalvelut, hyvinvointipalvelut, yhdistykset	IND: Liikuntaneuvonnan toteutuminen (TEAvisari) IND: Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 20–64-vuotiaat Matalan kynnyksen kuntotarkastuksien määrä
	Kaupunki tiedottaa palveluistaan hyvinvointialueen matalan kynnyksen kuntotarkastuksissa.	Hyvinvointialue, hyvinvointipalvelut, liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, nuorisopalvelut, opistot, viestintä.	
Kehitetään ja tarjotaan tervetuliais- ja tietopaketti hyvän perusterveyden ylläpitämisestä ja hyvinvoinnin edistämisestä hyvinvointialueen kanssa	Kaupungin eri toimialat osallistuvat aktiivisesti tietopaketin kehittämiseen ja päivittämiseen. Tervetuliais- ja tietopaketti sisältää tietoja hyvän perusterveyden ylläpitämisestä (esim. uni, ruokavalio, liikunta, suunterveys) ja hyvinvoinnin edistämisestä (esim. luontopolkuja ja mistä saa tarvittaessa apua, myös mielenterveys- ja päihdeasioissa).	Hyvinvointialue, kotouttamispalvelut, hyvinvointiyksikkö, opistot, Welcome office, liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, viestintä	Tietopaketti kehitetään Kyllä/Ei IND: Kasviksia ja hedelmiä ravitsemussuosituksen mukaisesti käyttävien osuus (%), 20-64 vuotiaat IND: Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%) IND: Lihavien osuus (%)
Työikäisillä on kiinnostus pitää itsestään ja muista huolta	Almassa järjestetään hyvinvointiin liittyviä kurseja, luentoja ja vertaistukiryhmiä.	Opistot	Osallistujien määrä
	Järjestetään ensiapuun liittyvät kurssit.	Opistot, hyvinvointialue	Osallistujien määrä

5.3.2. Mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Kiusaamisen ehkäiseminen			
Häirinnän ehkäiseminen	Kaupungin järjestämiin tapahtumiin nimetään aina ainakin 2 häiritäyhteyshenkilöä.	Tapahtuman järjestämä taho	Järjestettyjen tapahtumien nimetyillä henkilöillä määrä
	Kaupungin järjestämissä tapahtumissa noudatetaan turvallisen tilan periaatteet	Tapahtuman järjestämä taho	Oma arviointi
Vaasan kaupunki on kiusaamisvapaa työpaikka	Puututaan tehokkaasti ja nopeasti työpaikkakiusaamiseen.	Henkilöstöpalvelut	Henkilöstökysely

Päihteiden käyttö vähenee			
Hyödynnetään kokemusasiantuntijuutta	Kokemusasiantuntijat nimetään säännöllisesti kokoontuviin työryhmiin.	Hyvinvointipalvelut, sivistys, hyvinvointialue, yhdistykset	Kokemusasiantuntijoiden palkkioiden määrä
Vertaisryhmien yleistyminen	Tuetaan vertaistukiryhmiä, jotka tukevat kaupungin perustoimintaa.	Hyvinvointiyksikkö, hyvinvointialue, yhdistykset	Oma arviointi
Alkoholikulttuuriin puuttuminen	Päihteettömyyden eduista ja päihdehaitoista (itselle ja muille) viestitään vuoden kuluksa, huomioiden erityisajankohdat ja kampanjat.	Ehkäisevä päihdetyö, nuorisopalvelut, viestintä, hyvinvointialue	Tietoiskujen määrä
Edistetään työikäisten mielenterveyttä			
Levitetään tietoa mielenterveydestä	Aikuisille järjestetään mahdollisuuksia saada tietoa ja tukea mielenterveystaitojen ja osallisuuden vahvistamiseksi.	Alma, hyvinvointialue, hyvinvointiyksikkö	Tietoiskujen tai tapahtumien määrä
Työpaikat otetaan mukaan mielenterveystyöhön	Kunta haastaa työpaikat mielenterveystekoihin.	Viestintä, hyvinvointipalvelut	Oma arviointi

5.3.3. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Kaikille sopiva työmahdollisuus			
Toimiva yhteistyö työllisyyskysymyksissä	Kehitetään työllisyyttä edistäviä palveluketjuja yhteistyössä kumppaneiden kanssa.	Hyvinvointipalvelut, TE-palvelut, hyvinvointialue, yhdistykset	Toimenpiteiden esiintyminen
Mahdollistetaan työelämään osallistuminen erityisryhmille	Tarjotaan matalan kynnyksen palvelut ja tuettu työllistyminen työvalmentajan avulla.	Työllistämispalvelut	Asiakkaiden määrä IND: Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15-64 vuotiaista
	Edistetään esteetöntä rekrytointia kaupungin omissa rekrytoinnissa ilmoittamalla työpaikkailmoituksessa työpaikan esteettömyydestä ja kannustetaan muita työnantajia esteetömmään rekrytointiin.	Henkilöstöpalvelut, hyvinvointipalvelut	Oma arviointi
	Työllistetään tukea tarvitsevia henkilöitä (esim. erityisnuoret).	Työllistämispalvelut, kotouttamispalvelut, kaikki toimialat	Työllistettyjen määrä
Pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen	Työskentelemme yksilökeskeisesti ja keskitymme työllistettävyyden parantamiseen.	Työllistämispalvelut	Oma arviointi IND: Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä
	Palveluketjun kehittämisessä huomioidaan, että asiakas on tarpeeksi pitkän ajan tuetussa työssä jonka jälkeen on valmis siirtymään avoimille työmarkkinoille.	Työllistämispalvelut	Asiakkaiden määrä IND: Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15-64 vuotiaista
Työikäiset jaksavat muuttuvassa maailmassa			
Tuetaan työntekijöiden työkykyä	Työntekijän kanssa käydään varhaisessa vaiheessa keskustelu mikäli huoli työkyvystä syntyy.	Henkilöstöpalvelut	Henkilöstökysely
	Työn ja vapaa-ajan tasapainottamisesta informoidaan säännöllisesti.	Henkilöstöpalvelut, hyvinvointiyksikkö, työterveys	Henkilöstökysely
	Hyvinvointivalmentaja-kokeilulla tuetaan työntekijöiden toimintakykyä ja jaksamista.	Henkilöstöpalvelut, liikuntapalvelut	Valmennettavien määrä ja palaute

5.3.4. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Ehkäistään lähisuhdeväkivaltaa			
Toimiva yhteistyö eri tahojen kanssa	Ota väkivalta puheeksi - annetaan työntekijöille ohjausta ja koulutusta.	Henkilöstöpalvelut, hyvinvointialue, yhdistykset, hyvinvointiyksikkö	Toimenpiteiden esiintyminen
	Kaupungin asiantuntijat osallistuvat väkivallan ehkäisemisen verkostotyöhön ja työryhmiin MARAK-toimintamallin mukaisesti.	Hyvinvointialue, nuorisopalvelut, perusopetus, toinen aste	IND: Viranomaisten tietoon tulleen perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin
Jokaiselle paikka yhteiskunnassa			
Työikäisten kohtaamispaikkoja	Kirjastoja ja kaupungin julkisia tiloja kehitetään ja hyödynnetään enemmän kohtaamispaikkoina.	Kirjastopalvelut, opistot	Oma arviointi
	Kohtaamispaikoiksi soveltuvien tilojen kartoitus.	Hyvinvointiyksikkö	Kartoitus tehty kyllä/ei
	Yhteisöllisten paikkojen rakentaminen (kuten Onkilahti, kaupunkien kiinteistöjen pihapiirit ja asukaspuistot)	Kuntatekniikka, talotoimi	Oma arviointi
	Kaverihakutoiminnoista tiedotetaan - miten löytää esimerkiksi kävelykaveri (samanhenkistä seuraa).	Hyvinvointiyksikkö, kulttuuripalvelut, viestintä	Oma arviointi
Yhteisöjen luominen	Kansalaisopiston osallistava kurssisuunnittelu mahdollistaa monipuolisia kurssimahdollisuuksia.	Opistot	Oma arviointi
	Vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen opetustarjonnasta viestimiselle etsitään ja luodaan uusia viestintäkanavia	Opistot, viestintä	Osallistujien määrä Uusien asiakkaiden määrä
	Matalan kynnyksen keskustelumahdollisuuksia järjestetään (esimerkiksi yksinäisten iltoja)	Opistot, hyvinvointiyksikkö, hyvinvointialue	Keskustelumahdollisuuksien määrä
Asukkaiden arjen turvallisuustaitojen edistäminen			
Taloyhtiöiden vastuuhenkilöiden kouluttautumisen tukeminen	Kaupunki järjestää yhteistyössä SPEK kanssa paloilmoitin ja sammutuslaitteiston hoitajakurssin ja/tai väestönsuojanhoitajakurssin.	Valmius- ja turvallisuuspäällikkö, SPEK	Järjestetty / ei järjestetty sekä osallistuneiden määrä.
Asukkaiden omatoimisen varautumisen tukeminen (ml. sähkökatkot)	2 - 3 yleisötillaisuuden järjestäminen 72 h konseptin mukaisesta omatoimisesta varautumisesta. Muutama lisäksi verkossa. Tiedotteissa huomioidaan erilaisten erityisryhmien ja yli 65-vuotiaiden tarpeet.	Valmius- ja turvallisuuspäällikkö, SPEK, hyvinvointiyksikkö	Järjestetty / ei järjestetty sekä osallistuneiden määrä.
	Turvallisuusohjeet kerätään kaupungin verkkosivuille, kuten esimerkiksi käyttöohjeet sammutuspeitteille ja sydäniskureille.	Valmius- ja turvallisuuspäällikkö	Oma arviointi
Sydänturvallisuuden edistäminen			
Sydäniskureiden saavutettavuuden ja lukumäärän lisääminen kaupungin omissa toiminnoissa	Laaditaan sydäniskureiden hankkimiseen kaupunkitasoiset ohjeet, huomioiden julkisten tilojen aukioloaika.	Työsuojelu, työsuojeluvaltuutetut, valmius- ja turvallisuuspäällikkö	Vaasan kaupungin sijoitus Sydänturvallinen Suomi kokonaisvertailussa paranee vähintään 5 sijaa
Sydäniskureiden saavutettavuuden ja lukumäärän lisääminen yrityksissä ja muiden toimijoiden tiloissa	Järjestetään sydäniskureihin ja niiden käyttöön liittyvä tiedotuskampanja yhteistyössä Sydänturvallinen Suomi sekä kaupunki. Huomioidaan erityisryhmien ja yli 65-vuotiaiden tarpeet.	Valmius- ja turvallisuuspäällikkö, hyvinvointiyksikkö, viestintä	Vaasan kaupungin sijoitus Sydänturvallinen Suomi kokonaisvertailussa paranee vähintään 5 sijaa

5.4. IKÄIHMISET

5.4.1. Terveiden ja hyvien elintapojen edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Ikäihmisillä on terveelliset elintavat			
Neuvontaa terveellisestä ruoasta ikäihmisille	Tiedotetaan ravitsemukseen liittyvistä suosituksista ja tapahtumista.	Hyvinvointiyksikkö	IND: Kasviksia ja hedelmiä ravitsemussuosituksen mukaisesti käyttävien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet
Ikäihmiset syövät enemmän kasviksia	Kohdennetut arkiruuanlaittokurssit ikäihmisille.	Opistot, yhdistykset, hyvinvointialue	Kurssien osallistujien määrä
	Mahdollistetaan terveelliset yhteisölliset ruokailumahdollisuudet.	Yhdistykset, hyvinvointiyksikkö, hyvinvointialue	IND: Kasviksia ja hedelmiä ravitsemussuosituksen mukaisesti käyttävien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet
Tiedotetaan kaupungin palveluista Seniorineuvolassa	Tiedotetaan kaupungin liikunta- ja kulttuuritoiminnasta Seniorineuvolassa.	Liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, opistot	IND: 500 metrin matkan kävelemisessä suuria vaikeuksia kokevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet IND: Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet
	Informoidaan ikäihmisten ja vammaisten seksuaalisesta terveydestä ja fyysisestä koskemattomuudesta. Tarvittavat apuvälineet ja monipuolinen seksuaalisuus otetaan huomioon.	Hyvinvointialue, hyvinvointiyksikkö	Kysely
Ikäihmiset liikkuvat enemmän			
Ikäihmisten liikkumista helpotetaan	Monipuoliset ilmaiset tai kohtuuhintaiset liikuntaryhmät ja kuntosaliohjaus järjestetään eri ikäisille ja eri tasoille ympäri kaupunkia.	Liikuntapalvelut, yhdistykset	Kysely IND: Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet
	Edistetään liikkumista myös etäohjauksen kautta.	Liikuntapalvelut, yhdistykset	Katselukertojen määrä
	Vanhustyön avustajatoiminnan kautta tarjotaan maksutonta ulkoiluapua kotihoidon ja omaishoidon asiakkaille.	Työllistäminen, hyvinvointialue	Asiakkaiden määrä

5.4.2. Mielen terveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Yksinäisyys vähenee			
Kaupunki mahdollistaa ystävä- ja vertaistukiryhmiä	Ikääntyneille on tarjolla vertaisryhmiä mielen terveydestä ja osallisuuden vahvistamiseksi sekä toimintaa, joka edistää ja ylläpitää ikääntyneiden sosiaalisia suhteita.	Opistot, kulttuuripalvelut, yhdistykset	IND: Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

	Kulttuurikaveritoimintaa jatketaan.	Kulttuuripalvelut	Kulttuurikaverien määrä
	Vapaaehtoista ystävä- ja ryhmätoimintaa kehitetään.	Opistot	Toiminta aloitettu kyllä/ei
Varaudutaan elämänkaaren mielenterveysaasteisiin			
Minä-pystyvyyttä edistetään	Kursseja elämänkaaren tulevista ongelmista järjestetään (esim. eläköityminen ja leskeytyminen)	Opistot, henkilöstöpalvelut, työterveys, hyvinvointipalvelut, yhdistykset	Kurssien osallistujien määrä

5.4.3. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Jokainen elämävuosi on aktiivinen ja mielekäs			
Aktiivisten elinvuosien määrä lisääntyy	Selvitetään mahdollisuuksia palvelubussin aikataulun laajentamiseen (esimerkiksi iltaisin ja viikonloppuisin).	Kuntateknikka	Selvitys tehty kyllä/ei
	Ikäihmisille tarkoitettua toimintaa järjestetään myös iltaisin ja viikonloppuisin.	Kulttuuripalvelut, opistot	IND: Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet
	Kulttuuri- tai hyvinvointilähete kehitetään yhdessä hyvinvointialueen kanssa	Huvinvointialue, hyvinvointiyksikkö, kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut	Selvitys tehty kyllä/ei
	Viestitään olemassa olevasta aktivointipalveluista kuten Alvar-palvelu, OnniTv ja hyvinvointialueen kuljetuspalvelut.	Hyvinvointialue, hyvinvointiyksikkö, viestintä	Tietoiskujen määrä
Monipuoliset harrastusmahdollisuudet ikäihmisille	Järjestetään seniorien konsertti- tai teatteriretkiä ja museoille senioripäivät.	Kulttuuripalvelut, yhdistykset	Tapatumien määrä
	Järjestetään kirjastovierailuja.	Kirjastopalvelut	Osallistujien määrä

5.4.4. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Turvallinen arki			
Turvattomuuden tunne vähenee	Esteettömyysremontteja ja -korjauksia edistetään ARAn ja Vaasan kaupungin hissi- ja esteettömyysavustusten kautta.	Kiinteistötoimi	Esteettömyysremonttien määrä IND: Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet
Ikäihmisten asumisturvallisuuden lisääminen	Otetaan käyttöön SPEK kodin turvallisuuden tarkistuslista.	Kiinteistötoimi, esteettömyyskoordinaattori, hyvinvointialue, yhdistykset	Tarkistuslista otettu käyttöön kyllä/ei

	Viestitään asumisen ennakoinnista ja kodin turvallisuudesta ikäihmisille, heidän läheisilleen sekä ikäihmisten kanssa työskenteleville.	Hyvinvointipalvelut, kiinteistötoimi, hyvinvointialue, viestintä	Viestinnän mittarit
Ikäihmisen turvallisen liikkumisen mahdollistaminen	Ikääntyvien kaatumisten ennaltaehkäisy (tiedotus, koulutus, alueiden kunnossapito).	Hyvinvointiyksikkö, viestintä, kuntatekniikka, yhdistykset, opistot	Oma arviointi
	Ajoterveysten, ajokunnon ja ajokyvyn edistäminen ikääntyvien ryhmien kouluttamisella.	Hyvinvointiyksikkö, hyvinvointialue, opistot, yhdistykset	Tietoiskujen määrä
Ikäihmiset osaavat käyttää digitaalisia palveluita	Kaupunki tarjoaa digitukea ja viestii olemassa olevista digitukimahdollisuuksista.	Hyvinvointiyksikkö, kirjastopalvelut, kansalaisinfo	Digitukiasiakkaiden määrä
	Ikäihmisille järjestetään digitaalisten laitteiden käytön kursseja, joissa heidän tarpeensa otetaan huomioon.	Opistot	Kurssien osallistujien määrä

Ryhmätoimintaa lisää yhteisöllisyyttä

Jokaiselle ikäihmiselle sopivaa ryhmätoimintaa	Tarjotaan monipuolisia kurssimahdollisuuksia (esimerkiksi ruoanlaitto, kuoroja, käsityö, vesijumppa, peli-iltoja).	Opistot, hyvinvointialue, yhdistykset	Kurssien osallistujien määrä
	Järjestetään keskustelupiirejä ja teematilaisuuksia eri teemoilla.	Opistot, hyvinvointialue, yhdistykset	Keskustelupiirien osallistujien määrä
	Viestitään erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville ikäihmisille.	Opistot, hyvinvointiyksikkö, hyvinvointialue	Oma arviointi IND: Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet
	Pidetään kiinni kurssien sosiaalisesta puolesta – kahvilat tai kahvitus opistoilla.	Opistot	Oma arviointi IND: Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

Ikäihmiset aktiivisena voimavarana

Arvostetaan vanhuutta enemmän	Mahdollistetaan ylisukupolvisia kohtaamisia vapaaehtois- tai yhdistystoiminnan avulla.	Hyvinvointiyksikkö, yhdistykset, hyvinvointialue, opistot	Oma arviointi
Ikäihmisten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen	Mahdollistetaan fyysiset palaute-, kysely- ja vaikuttamismahdollisuudet, ei vaan sähköiset.	Kaikki sektorit	Oma arviointi
	Turvataan tiedonsaanti niille, jotka eivät voi käyttää digitaalisia palveluita.	Viestintä, kaikki toimialat	Oma arviointi

5.5. KAIKKI IKÄRYHMÄT

5.5.1. Terveyden ja hyvien elintapojen edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Arkiliikunnan lisääminen			
Lihaskuntoon kouluun, työhön ja harrastuksiin	Turvalliset ja esteettömät kevyen liikenteen reitit ympäri vuoden ja turvataan ylläpidon riittävät resurssit. Otetaan käyttöön kevyen liikenteen väylien kunnossapidon laatukriteeristö.	Kuntatekniikka, työsuojelu, työsuojeluvaltuutetut, valmius- ja turvallisuuspäällikkö	Kysely Laatukriteeristön mittaristo
	Turvataan turvalliset polkupyöräparkit ympäri kaupunkia ja laajennetaan pyöräinfra. Kartoitetaan ja poistetaan pyöräteiden pullonkauloja.	Kuntatekniikka, talotoimi	Tehtyjen toimenpiteiden määrä
Kuntalaiset liikkuvat enemmän	Kaupunki tukee järjestöjä, jotka saavat ihmiset liikkumaan. Erityisryhmät huomioidaan.	Liikuntapalvelut, hyvinvointipalvelut, yhdistykset	Avustuksien määrä
	Kaupunki osallistuu kampanjoihin ja tapahtumiin, joissa edistetään arkiliikuntaa.	Liikuntapalvelut, viestintä, yhdistykset, opistot	Kampanjoiden määrä
	Tiedotetaan olemassa olevista liikkumismahdollisuuksista eri kohderyhmille. Erilaiset käyttäjäryhmät huomioidaan.	Liikuntapalvelut, opistot, viestintä	Kysely Liikuntapaikkojen käyttöaste
	Lajikokeiluja järjestetään kaikenikäisille (harrastusmessut ja liikuntapäivät).	Liikuntapalvelut, yhdistykset	Lajikokeilujen määrä
Viihtyisä ja aktivoiva ympäristö			
Kuntalaiset ulkoilevat ja liikkuvat lähiympäristössä	Viheralueet ja lähimetsät ovat viihtyisiä, hyvin hoidettuja ja helposti tavoitettavia ja turvataan ylläpidon resurssointi.	Kuntatekniikka, talotoimi	Onnellisuuskysely
	Kaupungissa on tarpeeksi roskakoreja ja koirien kakkapusseja.	Kuntatekniikka	Uusien roskiksen määrä
	Ulkoalueiden suunnittelussa huomioidaan aivoterveys ja henkinen rentoutuminen.	Kaavoitus, kuntatekniikka	Oma arviointi
	Mahdollistetaan kuntalaisten puistokummitoiminta.	Kuntatekniikka, yhdistykset	Toiminta alkanut Kyllä/Ei
Perheen yhteinen tekeminen	Lähiluonto ja leikkialueet suunnitellaan koko perheen näkökulmasta.	Kaavoitus, kuntatekniikka	Oma arviointi
	Kaupunki tarjoaa koko perheen vapaa-ajanviettomahdollisuuksia.	Liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, kuntatekniikka	Oma arviointi
Terveyden edistämisen rakenteet			
Yhteistyön rakentaminen terveyttä ja hyvinvointia edistävien toimijoiden kanssa	Kaupunki osallistuu yhteistyörakenteisiin. Tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttaminen seurataan.	Hyvinvointipalvelut, hyvinvointialue, yhdistykset, viranomaiset	Työryhmien määrä
	Kaupungilla on palkattu henkilö, joka kokoaa osapuolet yhteen.	Hyvinvointipalvelut	Koordinaattori palkattu Kyllä/Ei

5.5.2. Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Esteetön ja saavutettava kaupunki			
Esteetön julkinen tila ja ympäristö	Huolehditaan rakennusten ja ulkoalueiden esteettömyydestä niiden suunnittelussa, toteutuksessa, ylläpidossa ja (talvi)kunnossapidossa.	Kuntatekniikka, talotoimi, kaavoitus, rakennusvalvonta	Oma arviointi IND: Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä
	Jalankulun huomioiminen: Huomioidaan risteyksissä tarpeeksi pitkät liikennevalot ja tarpeeksi matalat kadun reunakiveykset.	Kuntatekniikka	Kysely
	Parannetaan puistojen, leikkialueiden, luontopolujen ja uimarantojen esteettömyyttä. Toteutetaan yksi kokonaan esteetön leikkialue ja uimaranta (kaikki ikäryhmät huomioituna).	Kuntatekniikka, talotoimi	Oma arviointi
	Ylläpidetään jatkuvaa dialogia ja palautemekanismeja kaupungin haasteellisista paikoista, kaupunkiympäristön ja palvelutarjonnan esteellisyydestä.	Kuntatekniikka	Oma arviointi
	Varmistetaan, että kaupungissa on riittävästi esteettömiä pysäköintipaikkoja ja kulkuväyliä (myöskin talven aikana).	Kuntatekniikka	Oma arviointi
Luonto saavutettava	Levähdyspaikkoja ja istutuslavoja lisätään ympäri kaupunkia ja lähellä luontoa.	Kuntatekniikka	Lisättyjä levähdyspaikkoja
	Järjestetään retkiä luontoon (marjaretket, sieniretket jne).	Yhdistykset, opistos	Osallistujien määrä
Saavutettavat palvelut	Tarjotaan mahdollisimman monialainen matalan kynnyksen neuvontapiste, josta saa infoa erilaisista asioista.	Hallinto, hyvinvointialue, liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, yhdistykset	Oma arviointi
	Kaupunki pyrkii viestimään palveluistaan yleiskielellä ja saavutettavasti.	Kaikki toimialat ja palveluista vastaavat, viestintä	Oma arviointi
	Kaupunki pyrkii viestimään tärkeimmistä palveluistaan ainakin kolmella kielellä.	Kaikki toimialat ja palveluyksiköt, viestintä	Viestinnän mittarit (verkkouutisten, somesisältöjen ja mediatiedotteiden lukumäärä)
	Digitaalinen palveluluettelo (palvelut, linkit, ohjeet toimintaan) helpottaa tiedon saantia.	Hyvinvointialue, hyvinvointiyksikkö, viestintä, yhdistykset, korkeakoulut	Palveluluettelo otettu käyttöön kyllä/ei
	Viittomakielen ja muiden kielten tulkkauspalvelut helpottavat tiedonsaantia (esimerkiksi päätöksenteosta) ja lisäävät palvelujen saavutettavuutta.	Kaikki toimialat ja palveluyksiköt, hallinto, Mico Botnian Tulkki- ja käännöspalvelu	Tulkkipalvelujen tuntimäärä
Joukkoliikenteen käyttö on kaikille mahdollista	Joukkoliikenteen reititys ja aikataulut kehitetään kaupunkilaisten tarpeiden mukaisesti. Huomioidaan ruuhka-ajat ja koulujen alkamis- sekä päättymisaajat.	Kuntatekniikka, perusopetus, toinen aste	Oma arviointi
	Bussiyhteyksiä Vähäkyröön lyhennetään ja parannetaan.	Kuntatekniikka	Oma arviointi
	Bussikuljettajien riittävän suomen sekä ruotsin kielen taitoa varmistetaan.	Kuntatekniikka	Oma arviointi
Omaishoitajien jaksamisesta pidetään huolta			
Omaishoitajille palautumista tuetaan	Kaupunki tekee yhteistyötä omaishoitajia tukevien toimijoiden kanssa.	Hyvinvointipalvelut, kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut	Oma arviointi

5.5.3. Osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja keskeiset yhteistyökumppanit	Mittari
Kaksisuuntainen kotoutuminen			
Edistetään keskinäistä kulttuurista ymmärrystä	Yhteiset kulttuuriyöpajat (esimerkiksi ruoka/musiikki/tietoa kulttuurista ja uskonnosta)	Kotouttamispalvelut, kulttuuripalvelut, opistot	Työpajojen määrän kasvu/säännöllisyys
	Edistetään vähemmistöjen osallistumista kaupungin toimintaan ja tapahtumiin.	Kotouttamispalvelut, viestintä, hyvinvointipalvelut, kulttuuripalvelut, opistot, liikuntapalvelut, neuvostot, yhdistykset	Vähemmistöjen osuus osallistujista
Toimiva yhteistyö toimijaverkostoissa	Kehitetään kotoutumista edistäviä yhteistyömalleja.	Kotouttamispalvelut, yhdistykset, hyvinvointialue	Toimenpiteiden esiintyminen
	Huomioidaan ja osallistetaan erilaiset maahanmuuttajaryhmät suunnittelussa.	Hyvinvointipalvelut, osallistaminen	Oma arviointi
Segregaation ehkäisy	Asumisen monipuolisuus turvataan niin uusilla kuin olemassa olevilla asuinalueilla.	Kiinteistötoimi, kaavoitus	Eryttypisten rakennuksien määrä per alue
	Ennaltaehkäistään segregaatiota vaikuttavin asunto- ja maankäyttöpoliittisin toimin.	Kiinteistötoimi, kaavoitus	Oma arviointi
Yhteisöllisyyden edistäminen			
Yhteisöllisen asumisen edistäminen	Edistetään tavallisen sekä yhteisöllisen senioriasumisen toteutumista luovuttamalla tontteja keskeisiltä paikoilta, kysyntää vastaavasti.	Kiinteistötoimi, kaavoitus, hyvinvointialue, yhdistykset, asuntoalan toimijat	Myönnettyjen rakennuslupien määrä
	Edistetään yhteisöllisyyden syntymistä asuntokohteisiin.	Kiinteistötoimi, rakennusvalvonta, kaavoitus, hyvinvointialue, yhdistykset, asuntoalan toimijat	Oma arviointi
	Edistetään monisukupolvisten asumismuotojen toteutumista.	Kaavoitus, kiinteistötoimi	Oma arviointi
Fyysiset kohtaamiset vähentävät polarisoitumista	Fyysiset kohtaamispaikat suunnitellaan ja ylläpidetään.	Kaavoitus, kuntatekniikka	Oma arviointi
	Aktiviteettejä järjestetään kaupungin torilla.	Kaavoitus, kuntatekniikka, kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut	Oma arviointi
Alueellisia kohtaamispaikkoja	Yhteisöllisiä tapahtumia järjestetään (esimerkiksi "avoimet ruokapöydät") eri kaupunginosissa.	Yhdistykset, kulttuuripalvelut, viestintä, hyvinvointi	Tapahtumien määrä
	Kyläkeskukset mahdollistavat kaikenikäisille omaehtoista toimintaa.	Hyvinvointiyksikkö, yhdistykset	Oma arviointi
Kaupunki mahdollistaa yhdistystoimintaa	Tarjotaan tiloja/ kohtaamispaikkoja yhdistyksille.	Hyvinvointiyksikkö, kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut	Tilojen käyttöaste
	Kaupunki tiivistää yhteistyötä järjestöjen kanssa.	Hyvinvointiyksikkö, kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut	Oma arviointi
	Järjestöavustusanomuksissa kiinnitetään huomiota yksinäisyyden vähentämiseen.	Hyvinvointiyksikkö	Oma arviointi
Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksien löytäminen	Live-tilaisuudet, joissa esitellään vapaaehtoistyötä ja kertaluontoiset vapaaehtoistyöt.	Kulttuuripalvelut, opistot	Tilaisuuksien osallistujien määrä

Turvallinen arki			
Turvattomuuden tunne vähenee	Huolehditaan valaistuksesta ja hyvästä kunnossapidosta (esimerkiksi katujen halkeamat, kuopat ja reiät poistetaan säännöllisesti).	Kuntatekniikka, talotoimi, kaavoitus, kiinteistötoimi, poliisi	IND: Tapaturma koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana, % IND: Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % IND: Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, % IND: Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus (%), 65 vuotta
	Kaupungin kohteiden ulko- ja sisätilojen kameravalvontaa koskevien periaatteiden ja käytäntöjen yhtenäistäminen.	Valmius- ja turvallisuuspäällikkö, talotoimi, kuntatekniikka	Oma arviointi
Liikenneturvallisuussuunnitelman laatiminen	Liikenneturvallisuustyöryhmän perustaminen ja toimenpiteiden täytäntöönpano hallintokunnissa.	Kaikki toimialat	Työryhmä perustettu kyllä/ei
Hyvinvointi varallisuudesta riippumatta			
Yhteisöllinen ruokailu vähentää ruokakustannuksia perheille ja vähentää ruokahävikkiä.	Mahdollistetaan yhteisöllinen ruokailu hanke- ja verkostoyhteistyön kautta.	Hyvinvointiyksikkö, yhdistykset	Hanke aloitettu kyllä/ei
Kohtuuhintaisten ja laadukkaiden asumismahdollisuuksien lisääminen kaikenikäisille, erityisfokus nuorissa aikuisissa ja lapsiperheissä.	Mahdollistetaan erikokoisten, myös perheiden tarpeisiin soveltuvien ARA- ja vapaarahoitteisten asuntojen rakentaminen keskeisille paikoille, lähelle työpaikkoja, palveluita ja harrastuksia.	Kiinteistötoimi, kaavoitus, ARA-yhteisöt, asuntoalan toimijat, rakennusliikkeet	Valmistuneet ARA-kohteet, erityisen kohtuuhintaiset vapaarahoitteiset asuntokohteet IND: Ahtaasti asuvat asuntokunnat, % kaikista asuntokunnista
Kaikki kuntalaiset voivat nauttia kaupungin kulttuuritarjonnasta.	Kaupunki sitoutuu Kaikukortin toimintaan, jolla vähävaraiset voivat käyttää kulttuuripalveluja ilmaiseksi.	Hyvinvointialue, kulttuuripalvelut, opistot, yhdistykset	Kaikukortin käyttöaste
Mahdollistetaan osallistumista			
Kokemus vaikuttamis-mahdollisuuksista	Kehitetään digitaalisia palveluja asiakasosallisuuden ja asiakasraadin tehostamiseksi osallistumisohjelman mukaisesti.	Osallistaminen	Oma arviointi
	Vahvistetaan vanhus-, vammais-, ja monikulttuurisuusneuvoston vaikuttamismahdollisuuksia, sillä niillä on arvokasta kokemuspohjaista tietoa päätöksenteon tueksi.	Kaikki toimialat	Vaikuttamistoimielimen asioiden määrä
	Helposti saavutettavia kuulemistilaisuuksia järjestetään kuntalaisille säännöllisesti.	Osallistaminen, viestintä, kaavoitus, kuntatekniikka	Kuulemistilaisuuksien määrä